

LES ARMES

Boji v Franciji
Pogovor z Janezom Jerovškom
Dragica Korade: Mrhovinarji

str. 4—9
str. 12, 13
str. 3

KATEPRA

LES CONQUÉRANTS!

Zmagujoča
generacija.

Generacija,
in obljubam o prihodnosti,
iz osemindesetih in postajajo nemogoči

ki ne verjame več velikim
generacija tistih, ki obračajo gesla
ravno zato, ker zahtevajo realno ...

besedam
študentov
V njihovih

besedah je nekaj praznine in v njihovih akcijah nekaj lažnega lišpa. Kakor da bi ti študentje danes bili še zadnji odblesk tistih že zdavnaj pozabljenih revolucij in bi sedaj pod navidezno bleščavo revolucije skrivali zgolj še železno in hladno ost zahteve, ki je toliko prodornejša, kolikor bolj omejena in določnejša je njena vsebina.

Takšen je položaj danes in to ne samo v Franciji, čeprav so francoski dogodki vse to tudi dejansko potrdili.

Francija je bila zmeraj dežela revolucij in poraženih

revolucionarjev in danes je to bolj kot kdajkoli poprej, kajti zmagujoči danes niso revolucionarji.

V razvitih družbah ostajajo s svojimi manihejskimi idejami nekje na obrobju in vzklíkajo svoja smešna gesla v mirno in molčečo množico. Nekaj tragičnega je v njihovem porazu in nekaj velikega v zmagah množic.

Tragičen je tudi zlom vsakega revolucionarja in sramota je za vsako družbo, ki takšen zlom prikriva in ne dopusti do besede tistemu, ki je takšen zlom preživel in si jasno načrtal nova obzorja. Ne glede na to, če bi se takšna obzorja morda komu zdela neprimerna in mračna. O upravičenosti zgodovinskih namenov odloča Zgodovina, mi vsi samo sodimo ...

Tako se prav danes zdi bolj kot kdajkoli pomembno, da se ozremo preko sončne strani Alp ter se iz francoskih zmag in porazov naučimo nekaj pomembnih resnic.

Kajti oni so nam pokazali ...

Zavojevalci.
Les conquérants.

Janez Virk

NATAŠA

Čisto majhna deklica je bila
nikomur ni verjela
in je bosa hodila naokrog

Ko je hodila po rosi
in poslušala strašne gozdne zverine
je vlekla cigarete

Ljubila je ceste
njih žive barve in klepet
in ob večerih koga na sebi

Postala je dama
šteje in nalaga na kup
in če ne bo vojne
bo krasno životarila

Problemi, 1983

Racionalni anarhist verjame, da pojmi kot sta »država« in »družba« ne obstajajo drugače kot fizično prikazani v dejanjih sebi odgovornih posameznikov. Verjame, da je nemogoče prenašati krivdo, deliti krivdo, razdeljevati krivdo... ker se krivda, greh, odgovornost dogajajo v človeških bitjih in nikjer drugje. Ker pa je racionalen, se zaveda, da vsi posamezniki ne delijo te presoje, in tako poskuša živeti popolno v nepopolnem svetu... zavedajoč se, da njegovi napori ne bodo povsem popolni, ni zgrožen ob zavesti o svojem neuspehu.

Robert A. Heinlein
The Moon is a Harsh Mistress

Bojana Vajt

Notri je moj otrok, Izabela
sluzav bo in imel bo čisto majhne golobje oči
in potlačeno lobanjo
in v premajhnih svetlomodrih hlačah bo hodil v šolo
podhranjen, z nerazvitimi možgani
in ničesar, ničesar ne bo razumel
na dvorišču bo igral nogomet
in potem bo pil pivo, šlatat sošolke in preklinjal
kadi bo na stranišču z izbuljenimi očmi
Ljubček, mogoče misliš,
da bo tak lep, uporen proletarski otrok
naša prihodnost
ampak ne
crknu bo tko sluzast, tko umazan
nič ne bo mislu
ko ga jebe

Problemi, 1983

Študentski časopis KATEDRA, Tyrševa 23, Maribor, tel. (062) 22004. Številka žiro računa: 51800-678-81846. Ustanovitelj in izdajatelj:

Univerzitetna konferenca ZSMS Maribor.
Uredništvo: (v. d. do zasedanja študentske skupščine) Miran Lesjak (gl. in odg. urednik, univerza), Peter T. Dobrila (glasba), Matija Grah (družba), Igor Mekina (pomočnik gl. in odg. urednika, politika), Samo Resnik (znanost, 2. stran), Dejan Pušenjak (kultura)

Tehnični urednik: Marjan Hani
Programer: Dušan Vezjak
Lektorja: Boris Svetel, Samo Resnik
Predsednica časopisnega sveta: Dragica Korade
Katedra izhaja ob podpori družbenega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji.
Tisk: ČGP Večer, Tržaška cesta 14, 62000 Maribor, naklada 6000 izvodov. Naročnina do konca letnika: 1.200 din, 2.000 din za pravne osebe; 100 SCH, 10 US \$ za tujino.
Oproščeno temeljnega prometnega davka po sklepu št. 421-1/70, z dne 11/1/73.

Uradne ure: vsak petek popoldan.

OPRAVIČILO: v prejšnji številki je pri zgodbi Ursule LeGuin žal izpadlo posvetilo: v spomin Paulu Goodmanu, 1911-1972.

Veliko sem potoval po Concordu; in vsepovsod, v delavnicah, pisarnah, na poljih, se mi je zdelo, da prebivalci opravljajo hudo pokoro na tisočero zanimivih načinov. Slišal sem za Bramine, kako sede med štirimi ognji in zro soncu v obraz; kako vise, obešeni z glavami navzdol, nad plameni; kako čez ramena gledajo v nebo, »dokler jim ni povsem nemogoče, da bi se spet obrnili v naravni položaj, in lahko zaradi zvitega vrata želodec prejme le tekočo hrano«; kako živijo, priklenjeni do smrti, ob drevesnem deblu; kako merijo s svojimi telesi, kot gosnice, širine prostranih cesarstev; kako stojijo na eni nogi vrh stebrov: celo te oblike zavestne pokore so komajda bolj neverjetne in osupljive od prizorov, ki jih vsak dan opazujem. Dvanajst Herkulovih del ne seže do kolena podjetjem, ki so se jih lotili moji sosede; kajti le-teh je bilo zgolj dvanajst, in imela so svoj konec. Jaz pa nikoli nisem videl, da bi ti moji sosede kdaj ubili ali ujeli kakšnega zmaja ali končali kakšno delo. Nobenega prijatelja lolesa nimajo, da bi jim z žarečim železom posmrdil korene hidrinih glav, in komaj je ena glava zdrobljena, se pojavita dve.

Vidim mlade ljudi iz mojega kraja, katerih nesreča je, da so podedovali kmetije, hiše, hleve, živino, kmečko orodje; kajti lažje si je te reči dobiti kot znebiti se jih. Bolje zanje, če bi bili rojeni na odprtem pašniku in bi jih volkulja podojila. Tedaj bi morda z jasnejšimi očmi videli polje, ki so bili poklicani, da delajo na njem. Kdo jih je storil tlačane teh njiv? Čemu naj si od rojstva naprej kopljejo grobove? (...) Koliko ubogih nesmrtnih duš sem srečal, potlačenih in zadušenih pod tem tovorom, ko so se plazile po cesti življenja, potiskajoč pred seboj poslopje, petinsedemdesetkrat štirideset čevljev, z nikoli očiščenimi Augijevimi hlevi, sto juter zemlje, njiv, travnikov, pašnikov in gozda!

Henry David Thoreau
Walden
1985

Spregatev

jaz berem erotično prozo
ti bereš porniče
on/a bere straniščno literaturo

mi vzgajamo
vi indoktrinirate
oni perejo možgane

A. D. Hlavathy, The Diagonal Relationship

Vpr.: Za katero skupino ljudi bi pričakovali, da bo najbolj obsedena z mislijo na beg, obenem pa jo bo najbolj sovražila?

Odg.: Ječarji.

J. R. R. Tolkien

(the idea of escape — aludiranje na eskapizem v slovenščini ni tako očito)

Glede na govornice o bližnjem vstopu Jugoslavije v vzhodni pakt smo najprej želeli tiskati kot foto številke sliko dveh nasmejanih sovjetskih vojakov z brzostrelkami. S podnapisom VARŠAVSKI PAKT? Ne — hvala! Potem pa je eden od urednikov med povpraševanjem o vzrokih in posledicah jugo ljubimkanja s kompleksnim programom real socializma govoril z razmeroma informiranim državnim uslužbencem (civil servant, bi rekli kje drugje) mlajše srednje generacije, in slišal, da čim prej, tem bolje, saj so zdaj že na vzhodu bolj liberalni od nas.

Sredstva Raziskovalne skupnosti Slovenije v letu 1986: pribl. 18.10⁹ din (novih) — trikrat več kot prejšnje leto, torej tudi v resnici nekaj več

Slovenski prispevki za zagreboško univerzijo, v istem letu: pribl. 23.10⁹ din

Kaj naj ob tem človek reče? Sramota? Žalost? Prekleta sramota? Da govori to razmerje nekaj neprijaznega o strokovni in osebnostni integriteti ljudi, ki so ga dooločili in odobrili?

NAGELJ S SLOVENSKEGA BRITOFA

Miloš Mikelc, ki ga imajo starejši študentje še v slabem spominu zaradi vloge pri metanju uredništva predobrega Pavlihe jeseni 1983, je 7. 2. na proslavi Prešernovega dne dobro govoril, čeprav se je zdelo, da govori bolj jugoslovanskim politikom. (Demantiral je poročila, da je bil brani tekst za četrtino krajši od napisanega in rekel, da je izpustil le pol strani.) Morda bi mu odpustili Pavliho, če ne bi on

koncu govora popravil pesnika, ki se ga je isti večer bojda slavilo. Prešeren pravi, v vseh izdajah Poezij, ki smo jih uspeli videti: **Dokaj dni naj živi Bog, kar nas dobrih je ljudi.** Mistična beseda proslave ni oskrunila. Ne imenuj, po nemarnem božjega imena, posebno v političnih govorih ne!

agnostic press news

Če človek izgubi svoje kokoši in pse, jih ve kako iskati. So pa ljudje, ki izgube svoja srca in ne vedo, kako bi jih spet našli. Dolžnost študenta (učenjaka, raziskovalca) je le to, da išče svoje izgubljeno srce.

Meng Tzu (Mencius)

Univerza vzgaja študente, ki podaljšujejo (perpetuate) naš način življenja in na splošno kopičijo njegove patologije, njegov pohlep, njegovo sovraštvo do narave in sovraštvo do razuma.

Gregory Bateson v reviji
Science, 1978

FOTO ŠTEVILKE

foto: Samo Resnik

podobi s spodletelega puča
(izd. svet Katedre, 5/2/87, disonančna oseba na sliki je študent Milan Kuhta)

POLEMIČNA METODA IN IDEOLOŠKI OBRAZEC

V **Katedri** z dne 27. januarja, na str. 23, me je rektor prof. dr. Dane Melavc prvič počastil s tem, da me je citiral — ne mene neposredno, toda vendarle citiral... Zaradi tega moram njegov članek »Agonija ali razcvet?« komentirati v dveh ozihr. Opredeliti je treba **polemično metodo**, ki se jo pisec poslužuje, in pretehtati **ideološki miselnostni obrazec**, ki se razodeva v njegovem sicer skrajno preprostem in neproblemskem pisanju. Najprej o **predzgodovini** tega poskusa polemiziranja.

a) Dne 11. novembra lani je bil na UK ZK sestanek, ki se ga ne spominjam rad. Šlo je za **Katedro**. Na to nenavadno seanso sem bil povabljen kot član časopisnega sveta. Razprava na sestanku je bila konfuzna, raztrgana, živčna in izmikajoča se. Nekateri udeleženci so trdili, da je **Katedra** neprijavljena, torej skorajda ilegalen časopis, drugi spet so to zanikali. Sam sem reagiral razdraženo zaradi popolne jalovosti oziroma nesmiselnosti takšne razprave. Že tudi pred tem sestankom sem zastopal stališče, da metoda kakršnegakoli pritiska prav nič ne rešuje. Prav nasprotno, vsi dejavniki na univerzi, pa tudi zunanji (na primer — občila) bi morali študentskemu časopisu nesebično pomagati. V Mariboru že tako in tako ni nobene omembe vredne kulturnopolitične publicistike. Nič lažjega kot zatreti še tisto malo, kar je. Na tem ne bi potreboval sestanka sem ponoviti tudi svoje že večkrat objavljeno stališče, ki naj ga tu navedem v verziji, objavljeni pred sedmimi leti: »... Tako kot na tej (mariborski) univerzi še ni kakšnega pomembnega oporišča družboslovja in filozofije, skratka humanistike, je tudi publicistično skoraj

povsem pasivna, nema. Univerza, ki bi intenzivno razvijala humanistične vede, teoretično in aplikativno, bi lahko na najrazličnejše načine osmišljala, kritično interpretirala družbeno dogajanje v obsežni severnoslovenski regiji. Opiranje univerze k družbi, javnosti (o čemer toliko slišimo), je, kar zadeva humanistiko, neogibno predvsem publicistično... Deficit publicistike (znanstvene, znanstveno-relevantne, kulturne, filozofske, marksistične itn.) je ena najhujših hib univerzitetne kulture, ki naj bi **rasla, se v svoji rasti izražala**... Če samo pomislimo, da v vsem času, kar obstajajo mariborske visoke šole, ni bilo med učitelji na njih niti ene publicirane znanstvene ali nazor-ske polemike, diskusije, dialoga, se šele zavemo, kje smo. To pravzaprav ni **molk**... **Molčimo** takrat, kadar bi se lahko izražali, pa smo **tihi**. To pri nas je intelektualna gluhošnost (*vnanji izraz te slabosti je situacija revije Dialogi*). (Sruk, V., **Nazorska vprašanja**, ZO 1980, str. 192) Ta stari zapis je žal še danes popolnoma aktualen.

Mojemu diskutiranju na seji 11. novembra je botrovalo tudi dvajset let staro, tudi še povsem aktualno pismo Bojana Stiha Franu Žižku o »vsesplošni barbarizaciji Maribora« ter o »birokratski in tehnokratski pameti, ki... načrtno spreminja Maribor v industrijsko puščavo.« (Stih, B., **Knjiga, ki noče biti rekvizit**, SM 1981, str. 125) Toda, čemu bi človek govoril o **puščavi**, o **»kraljestvu smrti«** za Egipčane, ki ga v Sloveniji še nimamo (sedaj so zaenkrat tu še gozdovi)... Zakaj ne bi govoril o našem **»kraljestvu smrti«**, o bitofu? Metafora **puščave** je tu vpliv; **poko-pališki mir**, ta metafora za odre-

venlost, otredlost, za fizično, psihično in duhovno smrt pa je naša, takorekoč — **domača**.

b) Dragica Korade je v **Katedri**, 1. decembra lani, objavila satirični spis **Zagovor volkov pred ovci**. V njem je z odločno preveliko mero manipulacije obravnavala novembrski nebodigatreba sestanek; v to publicistično podobo nesrečnega mesta ob Dravi je naslikala še nekaj zadev, ki jih na sestanku nismo mleli. Seveda publicist lahko tako ravna, toda o tako dvomljivem, konfuznem, (takrat sem rekel »kafkovskem«) dogodku, bi morala pisati (če se je za pisanje že odločila) čim bolj jasno, ne pa na način, ki zadevo še bolj zameglil in zaplete.

Povzemanje ironičnih resnic v takšni problematični situaciji, ki je hkrati tudi politično dovolj zaostrena, je tvegano početje. Dragica Korade je gotovo brez slabega namena po svoje povzela nekaj mojih stavkov, celotno besedilo pa je potem tako mojstrsko navdihnila z atmosfero bitofa in nemožnega čudeža, da bi se bralcu utegnilo zazdeti, da moje razpravljanje na sestanku ni bilo veselo. Ironiziranje, temveč mračno, nekritično filozofiranje...

Jasno, da tega piscu ne moreš prepričati, prepovedati, toda takoj sem vse tri naslove, ki jih to zadeva, obvestil, da ne bi več želel biti član časopisnega sveta... Takšne funkcije že tako in tako niso prijetne, še manj pa me veselijo, da bi moje diskusije na sestankih tako ali drugače postajale gradivo ali motivacije za različna literarna in časnikarska snovanja, ki ti navsezadnje nakopljajo na vrat polemikarje.

K temu samo še to: če bi sociologinja Dragica Korade bolje poznala aplikativno socialno psi-

hologijo komuniciranja, bi vedela, da v okoljih v katerih publicistično komuniciranje ni razvito, ni ustreznih pogojev za izražanje misli na ironični način, ker je intelektualno zahtevnejši. Zdravorazumari namreč ironičnega izražanja pogosto preprosto ne razumejo. Ko sem na primer dne 7. 3. 1985 objavil v **Večeru** recenzijo **Sociološka nesramnost**, v kateri sem pozitivno ocenil delo Gregorja Tomca **Od Poljske do Pol Pot**, so me celo mnogi intelektualci vpraševali, zakaj sem to injigo tako ostro odklonil: **nesramnost je nesramnost**, (A = A).

c) Takó smo končno spet pri članku rektorja prof. dr. Daneta Melavca.

Najprej o **polemični metodi**. Če je prof. Melavc že nameraval polemizirati z mano, bi moral izbrati zanesljiv **objekt**, nedvomni material svoje kritične refleksije. Pa ga ni. Namesto, da bi si izbral kak moč članek ali avtorizirani intervju na temo kulturno-politične in nazorske nemoči te univerze in njenega širšega okolja, se je zadovoljil z dvomljivim povzetkom moje diskusije v satiričnem članku D. Korade. S tem je svojo polemično pozicijo vnaprej obsodil na problematično paberkanje.

Kako razvije prof. Melavc svojo polemično pozicijo? Kratkemu navedku, ki pravzaprav ni moje izvirno besedilo, temveč povzetek izpod peresa Dragice Korade, govori pa o duhovnem mrtvulu Maribora in njegove univerze, še posebej o deficitu publicistike, postavi prof. Melavc nasproti naslednje: opis naše univerze, ki bi ga lahko napisal kdorkoli, ki ima o njej na voljo najpreprostejše podatke; glavni polemični argumenti so: **128** doktorjev, **84** magistrstov in **6484** bibliografskih enot — naših

učiteljev in sodelavcev v razdobju **1913—1986**. Kvantiteta naj bi preskočila v kvaliteto in pri tem pomendrala vse pomisleke. Na tej trdni kvantitativni dokazni osnovi naj bi temeljil preprost, vsakemu poprečnemu občanu umiljiv sklep: kdor misli, da je univerza kakorkoli v stiski, krizi, agoniji i. pd., nima prav; kdor je prepričan (tako kot rektor), da se bo univerza vsak čas razcvetela, ima prav.

— Se o **ideološkem miselnostnem obrazcu**, ki se opisani polemični metodi dobro prilaga.

Prvine tega obrazca so naslednje:

— **Oficialni verbalizem**. Prof. Melavc nekajkrat poudari, da je univerza »skupnost članic« (o tem, kako in v čem se manifestira atribut **skupnosti**, ne pove ničesar bistvenega); obvezno omeni takšne zadeve kot so zakon o usmerjenem izobraževanju, usklajevanje oziroma poenotenje vzgojno izobraževalnih programov (ni pa — tako pravi — »temeljite analize o vsebini« teh zadev)...

— **Oficijalna samokritika**, ki naj bi dokazovala, kako prihajajo vsi neuradni, nepoklicani kritiki pravzaprav prepozno, kako se zaletavajo v odprta vrata. Ti naključni, nekompetentni kritiki bi morali ziniti od občudovanja, kako se je namreč institucija in birokracija v njej pripravljena sama neprizanesljivo kritizirati... Sve-ta preproščina — kdo je le še pripravljen verjeti institucionalni samokritiki?

— Poudarjenja **mladosti** univerze... Če bi prof. Melavc malo bolje pogledal, ne bi mogel prezreti nekaterih simptomov staranja te ustanove... Znamenja mladosti so vsa mogoča prehit-

vanja in pretiravanja, tvegana eksperimentiranja, domišljajske eksplozije, vročične debate in polemike o vsebinskih vprašanjih, valovi idej, ki nenehno majejo ustaljeni red, živahni antibirokrati-zem in antidogmatičnost, množstvo nazorov, radikalizmi... Vse-ga tega je v Mariboru in na njegovi univerzi bolj malo. Marsikdaj premagajo *utrujenost, rutina, inertnost*...

— **Obvezni birokratski optimizem**, ki je glavna komponenta samozadovoljstva. Vrnimo se k že omenjenim številkam. Kaj pove število doktorjev ali magistrstov o njihovi dejanski ustvarjalnosti? Kaj pove število diplomantov o njihovi stvarni profesionalni, intelektualni, kulturni in drugi angažiranosti? Kaj povedo poročila o dejavnosti tistih nekaj skupin študentske reprezentančne kulture o splošnem vsakdanjem kulturnem utripu vse mladine na univerzi? Itn. Prav malo vemo o tem, kako varno stopati po zahrbtnem močvirju optimizma in pesimizma...

Kakorkoli že, ena velikih stalnih tem koncipiranja moderne univerze je gotovo tudi tema o rektorju — osmišljevalcu poslanstva središčne nacionalne kulturne, znanstvene in pedagoške ustanove. Kaj se je v zadnjih dveh desetletjih zgodilo z »obrtjo« rektorja, z njegovo pozicijo in pobudo?

Članek kot je »Agonija ali razcvet?« naj bi rektorji ne pisali. To preprosto ne gre skupaj z njihovo racionalno avtoriteto, ki jo univerza rabi tedaj, kadar je potrebno tehtno intervenirati v najresnejših situacijah, dilemah in soočenjih.

Vlado Sruk

DIALOG, DIREKTIVA IN PISMO

Ponavljajo, kako je dialog potreben in koristen. Največkrat ni ne potrebno, ne koristno, da to ponavljamo. Ponavljanje ne vodi v dialog. Dialog se razvije zaradi notranje nuje in zaradi družbene potrebe. Dialog seveda ni nekaj **poljubnega**. Dialoga ni mogoče instrumentalizirati, ga narediti za sredstvo razkazovanja politične moči ali, še huje, ohranjanja političnega monopola, kajti dialog ni mladostna lasulja, ki si jo natakne postarana gospa, ko gre na špancir v mestni park z namero, da bo tam zapeljala kakšnega obupanega mladca. Obstajajo pa določene predpostavke, ki dialog šele omogočajo:

1) Čeprav njegove razsežnosti niso odvisne samo od tistih, ki v njem sodelujejo, pa je nadvse pomembno, da imajo vsi udeleženci **enakopraven položaj**, ko dialog traja in da prevzemajo enake posledice, ko ga zaključijo.

2) Dialog predvideva **drugičnost** in **pravico do drugačnosti**, celo medsebojno si izključujoča se stališča, kajti monolitnost mnenj in stališč ukinja nujnost dialoga; dialog enakomislečih je nesmisel.

3) Dialog zahteva tudi **strpnost**. Strpnost od nas ne zahteva, da smo nenačelni, marveč da presežemo ozkost svojega gledanja.

4) Določeni standardi govorjenja lahko dialog prekinajo, ga utrdijo in osamijo pred političnimi interesi in močjo. **Ideologizacija govorjenja omogoča ustrezen način sporočanja, ne pa dialoga v pravem pomenu besede. Resnični dialog je osebno**. Reprezentanti ideologij in institucij pa samo izjemoma ne uporabljajo jezika splošnosti. **Splošnost onemogoča dialog**.

Na zadnji seji časopisnega sveta Katedre, katere namen je bil vzpostaviti dialog med nosilci politične oblasti v Mariboru in uredništvom časopisa, so o dialogu in kulturi dialoga še posebej veliko govorili vsi tisti, ki tukaj držijo v rokah državni aparat in s tem navzoče neoprestano opozarjali na to, da je kultura dialoga zgolj njihova domena, da so oni tisti, ki vsebino in obseg pojma definirajo ter predvsem odločajo o tem, če bo do dialoga sploh prišlo. Tako je ena stran — se že ve katera — nujno kršila »kulturo dialoga« v hipu, ko je imela o predmetu razprave svoje stališče. Javna reprezentacija moči je logična konsekvence utesnitve dialoga na zahtevo po poslušanju in uboganju samo v eno smer. Od tu naprej argumenti za določene postopke niso več potrebni, ker

zadošča že videz argumenta in čisto enostavna tautologija.

Tako Miran Lesjak ne bi smel poročati o »metodah dela Zveze komunistov« v Mariboru, ker pač ne bi smel; prav tako je kot v d. glavnega in odgovornega urednika z objavo pisma neke bralke v zadnji številki Katedre storil napako, ker je pač storil napako. Igor Mekina piše o temah, ki kažejo na določeno usmeritev uredniške

politike, ki je sporna zato, ker je sporna. Z dr. Ljerkom Godicel in dr. Vladom Sruk, dvema bivšima članoma sveta, ki sta pisмено sporočila svoj odstop, Katedra manipulira, ker manipulira. **Borko De Corti**, tretji odstopnik, ne izsiljuje, ampak če člani sveta objave »pisma« ne bodo pripoznali za napako uredništva, bo odstopil. Potem, ko edini glasuje za svoj predlog, odstopi še zato, ker se

ne strinja z uredniško politiko. **Slavko Vizovišek**, sekretar MK SZDL v Mariboru, opozarja na razliko med političnim pluralizmom in pluralizmom samoupravnih interesov tako, da počne dobesedno to. In tako dalje. **Določeni skupini ljudi sploh ni treba misliti, če pa že misli, potem misli tisto, kar so si že drugi izmislili**. Toda misliti pomeni naučiti se na novo gledati...

7. februarja smo prebrali v **Večeru**, da so trije člani časopisnega sveta Katedre odstopili poleg vsega naštetega tudi zaradi »ozračja na Katedri« kot da je Katedra edina, ki lahko sama ustvarja neko neznosno ozračje. Sicer pa je organiziranje nekega neznosnega travmatičnega jedra znani trik ideološke dogmatike.

Dragica Korade

MRHOVINARJI

Čeprav narava naših političnih funkcionarjev ni ravno obilno obdarovana s pametjo, jih je družba toliko bolj velikodušno obdarila z denarjem in privilegiji. A če sem živel v trdni veri, da so privilegiji inherentno povezani s funkcijo, da so tisti njen element, ki istočasno, ko omogoča politikom poseben, dvorni stil življenja, le-te tudi korumpira v očeh javnosti, pa se mi do nedavnega niti sanjalo ni,

da gre za nekaj, kar se v socialistični družbi prav tako kot v srednjem veku znotraj določene skupine ljudi preprosto **podari** ali pa, še huje, odvzame. Do zadnjega božiča sem celo verjela, da imajo (mladinski) funkcionarji tako visoke plače zaradi tega, da bi si belili glavo s tem, kje in kako svoje milijone potrošijo, ne pa s tem, kako spreminjati družbo po taki ali drugačni človeški podobi.

Še na kraj pameti mi ni padlo, da bi kdo od mojih reprezentantov navzlic silno zvičajnemu zapisu »20. členu družbenega dogovora o funkcionskih plačah« lahko dobival plačo **samo zato, ker je noseč**. Noseč in čisto nič drugega.

Pod »posebej utemeljenimi primeri iz 20. člena« si lahko človek predstavlja čuda stvari, a še tisti, z najbolj iskreno sociološko imaginacijo bi se le stežka dokopal do spoznanja, da je nosečnost tudi lahko »posebej utemeljen primer«, razen če ni v zadnjih dneh tudi slednja v kakem tajnem aktu povzdignjena na pedestal posebnih političnih zaslug za narod.

Ingrid Semelbauer, zdaj že bivša mladinska sekretarka OK ZSMS Maribor-Težno, je eden od tovrstnih posebnih primerkov. Kaže, da je bila tamkajšnja občinska elita oblasti nad nosečnostjo svoje mladinske sekretarke tako navdušena, da si je kljub izteku njenega mandata (13. 11. 1986) in navzlic nasprotovanjem mestnih oblasti na vse kriplje prizadevala mladenko zaščiti pred vsemi neprilikami, prežetih na njo na čakačem jo starem delovnem me-

stu v Cevovodu. Zato so ji pod krinko »20. člena« lepo podaljšali delovno razmerje do 1. marca 1988, sredstva za njen osebni dohodek pa so izumili v svojem občinskem proračunu potem, ko svojega mošnjčka ni hotela od-

»Funkcionar, ki mu je prenehala funkcija, ima v organu, v katerem je opravljal funkcijo do nastopa nove zaposlitve ali do upokojitve pravice iz dela in pravice do OD za čas največ šest mesecev, če zakon ne določa drugače. Če to določa zakon, se v posebej utemeljenih primerih lahko funkcionarju pravice iz tega člena izjemoma podaljšajo največ do enega leta po prenehanju funkcije. O izjemi odloča organ udeležence, pristojen za določanje OD funkcionarjev.« (20. člen družbenega dogovora o skupnih osnovah in merilih za oblikovanje in delitev sredstev za OD funkcionarjev)

vezati revna mestna konferenca mladine. Srečna deklica bi tako leto dni in štiri mesece lepo prejemala svojo nemajhno funkcionarsko plačo, čeprav je **dejan-eko** svoje službovanje na mladini zaključila že 13. 11. 1986, ko so na njeno mesto »izvolili« novega funkcionarja.

Ko je vest o najnovejših metodah, s katerimi politični krogi spodbujajo višjo rodnost v svojih lastnih vrstah, skozi lokalni časnik priplavala v javnost, so se v mariborskem političnem podzemlju odvijale prave male dramice, ki

cijski odbor za kadrovska vprašanja pri **SZDL** — je politični oder zapustil v prepričanju, da je igro izgubil zaradi določenih političnih kombinacij in intrig, ne pa preprosto zato, **ker je storil napako**.

V mrzlih januarskih dneh je noseča afera naplavila na revno obrežje javnosti še nekaj »posebej utemeljenih« primerkov, ki po izteku svojega mandata še zmeraj prejemajo med 300 in 380 tisočaki osebnega dohodka. Eni čakajo na penzijo, drugi pa na sebi primerno delovno mesto. Najbolj sočen komentar na njihov račun mi je povedal neki kungoški kmet: »**Pusti one, naj se grizejo pri koriti**,« mi je rekel, »**oni tak niso nigrd niti pri gobci niti pri riti zadosti siti**.« Meni pa je naposled postalo jasno, v katerih logih je nastala tudi v državi Maribor dobro znana lepa parola samoupravnega žargona o tistih »posameznikih, ki živijo na račun tujega dela«. Kot mrhovinarji so, ki se hranijo na bitofu pod Kalvarijo.

Dragica Korade

NASILJE JE OROŽJE

(napis v moškem stranišču univerze villetaneus)

Ko sva tistega dopoldneva z Natašo izstopila na postaji Gare du Lyon, je bila ta skorajda prazna. Spomini na decemberske študentske boje so bili tisto, zaradi česar sva prišla v Pariz in ko sva čez teden dni v mraku odhajala z iste postaje, so bili zgolj spomini, ki so ostali... Vse tisto vmes so bila samo mučna približevanja neznanemu, približevanja, ki bodo morda komaj jutri pokazala svoj resnični pomen. O tem kakšna je bila francoska resničnost brez distance bo torej težko izreči karkoli gotovega. Gotovo je samo nekaj: da je ta resničnost bila in da se bo morda že jutri zdela drugačna...

1. Sorbona

Običajna gneča na ulicah, vlažen tlak pred Place de la Concorde, kjer so še nedavno potekale študentske demonstracije in je bilo sedaj videti samo nekaj naključnih obiskovalcev-prav ničesar ni bilo videti, ničesar, kar bi kazalo na nedavne boje, ki so za trenutek vzbudili tako mešane občutke. Pred poslopjem Sorbone sem potem nenadoma opazil napis, ki je bil porisan ob vnožju kipa. **Malik** je pisalo na sivni skulpturi, ki bi lahko predstavljala Pravico.

Ironičen in morda nekoliko ciničen domislek neznanca ter hkrati dokaz, da se je nekaj vendarle dogodilo. Opazoval sem mirne obraze študentov, ki so brezbrizno vstopali skozi vrata Sorbone in pomislil, da bodo nekega dne

Pred Sorbono: Spomin na Malika...

tudi ti pozabljeni. Kot bo pozabljena Malikova smrt, kot so bili pozabljeni študentje iz osemindesetdesetega. Morda bo le ta droben napis preživel nenehno pozabljanje generacij. Morda, če ga ne bo prej odstranila komunala.

Vstopiva v poslopje in se napotiva navzgor, kjer naj bi na oddelku za filozofijo po Natašinem trdnem prepričanju našla najbistrejše glave Pariza.

Z nekoliko treme popadeva nekaj študentov. Najprej predstavitev, vlnosti nasmešek... Nato poslušava odgovore, neizmerno stereotipne in polagoma spoznavama; resnice o študentskem gibanju tukaj gotovo ne bova odkrila. **Celo tisti, ki odkrito priznavajo, da so sodelovali v demonstracijah, očitno zbegani jecljajoč iščejo prave odgovore, kakor da bi šele najina prisotnost zahtevala premislek tiste akcije, v kateri so sami sodelovali.** Med pogovorom se nenadoma izkaže, da je eden študentov pravzaprav naše gore list, Stojanovič iz Beograda. Pove nama, da študira književnost in da se ni udeleževal demonstracij. Trdi celo, da zakon morda celo ni tako slab in da je samo napisan v težko razumljivem jeziku, ob tem pa je najbolj jezen na tiste, ki so enostavno zaprli vrata univerz ter preprečili ostalim študentom redno obiskovanje predavanj. Pokaže mi tudi plačilni listek, ki ga je dobil ob

vpisu na Sorbono. Vse obveznosti ga stanejo nekaj čez 1300 frankov. To je približno 130 hamburgerjev najslabše vrste, tistih s prozornim listom solate ter spužvastim koščkom mesa na sredini, mojo klasično in osovraženo prehrano v Parizu. Ostrim nad takšnim bogastvom in ko z Natašo počasi odideva proti izhodu zadovoljno premišljam o tem velikanskem kupu hamburgerjev, ki sem si jih privarčeval z šolanjem v Jugli.

Stojanoviču tega ne zaupam. Pokimam mu, on pa se nasmehe in zadovoljno obsedi med svojimi francoskimi prijatelji...

Une revolte...

»Zadnji upor jakobincev« je smeje dejal Jacques Rupnik, ko smo tistega večera ob steklenici črnega komentirali študentske demonstracije. Njegova izjava me je nekoliko presenetila. Jacques je sicer raziskovalec na sociološkem inštitutu, hkrati pa se ukvarja z vprašanjem vzhodnoevropskih političnih sistemov-vendar si karkoli jakobinskega v študentskem gibanju le stežka predstavljam.

Po izčrpnih in humoristično obarvanih razlagi pa mi stvari postanejo jasnejše. Ne zgolj gesla francoske revolucije, tudi poimenovanja posameznih organov študentskega gibanja kažejo na revolucionarno bleščavo-ki pa je v marsičem daleč od kakršneoli revolucije. Stvari, za katere se

borijo študentje, še zdaleč niso tako usodne in prelomne in v marsičem gre predvsem za obrambo lastnih interesov. Gibanja torej, ki ponavljajo zgodovino in ob tem kažejo na prikrito resnico vseh prejšnjih revolтов. Tudi ti so bili, kljub velikim ciljem in jurišu na nebo le ohranitev obstojnih razmerij ter obramba privilegijev. Da je tako tudi v primeru železničarjev, je lepo razvidno iz različnih primerjav. Železničarji so med najbolje plačanimi delavskimi sloji v Franciji in imajo poleg tega še veliko drugih ugodnosti, od brezplačnih uslug pa vse do dodatkov za obrabljene podplake... Tako se znova potrjuje resnica, da se ne upirajo tisti, ki so na družbeni lestvici najnižje, temveč tisti, ki so nekoliko pod vlada-jočimi ter imajo že svojo moč in vpliv.

Jacquesa povprašam še o tem, kaj si misli o našem konceptu političnega sistema...

»Lepa ideja... diplomatsko odgovori ter se zazre v kozarec pred seboj.

Ko po temačnih stopnicah zapustiva prijetno in prostorno Jacquesovo stanovanje in se znajdeva na ulici, se zgroziva. Šele sedaj nama pride na misel, da sva v predstavi pozabila vrečko s kruhom in nekaj dekami izvrstne zaseke... malenkost, ki bi lahko popolnoma pokvarila brez dvoma ugodno mnenje, ki sva si ga s težavo ustvarila pri Jacquesu. Nataša želi na vsak način rešiti najino

MOČ SLABOTNIH

Na teh ljudeh je nekaj nenavadnega. Ko tako vztrajno poudarjajo svoje zahteve in tako uporno zahtevajo zgolj nekaj čisto določenih stvari, delujejo na prvi pogled realistično in popolnoma razumljivo. Njihova največja slabost je njihova največja moč — odsotnost vsakršnega projekta, odsotnost transcendence, ki bi osmislila akcijo, odsotnost globalnega in združujočega, vse to je tisto, kar pramočča razlike med posameznimi ideologijami in omogoča akcijo velike množice ljudi. Le nekaj najosnovnejših imenovalcev, nekaj gesel in popolnoma konkretnih zahtev je tisto, kar sproži akcijo. Tako tudi ni nevarnosti, da bi ostali zgolj pri željah, kot leta 68. Kajti da ne bi zahteva postala želja, je potrebno cilje samo pomakniti bliže, saj je zadelek zmeraj odvisen tako od razdalje kakor tudi od moči tistega, ki cilja. V primeru nedavnih študentskih nemirov je bilo natanko tako in zadelek nikakor ni bil presenetljiv, temveč prej predvidljiv in gotov. Toda to, kar je največja moč, je tudi največja slabost gibanja. Zdi se, kakor so bili cilji, ki so si jih zastavili francoski študentje tako omejeni in hkrati tako blizu, da so zastrili pogled na tisti širši horizont, znotraj katerega se je gibanje tudi dogodilo. Lahka in hitra zmaga tako ne pomeni samo popolnega zmageslavja, ampak hkrati znova kaže na vprašljivo upravičenost ciljev. Paradoksalno je, da se šele sedaj sestajajo »commission de reflexion« in prireajo okrogle mize, kjer se razpravlja o reformi univerze. Razmislek o globalnih ciljih sledi torej post festum, ko je akcija že končana in kakor na dlani je, da komisije z »novničnim razmislekom« ne bodo bistveno spremenile slike gibanja, ki se je dejansko že izživel. Gibanje torej ni spregovorilo samo o zahtevah, gibanje je hkrati tudi molčalo in v molk zagrnilo vse daljnosežnejše pomene svojih akcij.

Vendar pa govorijo ljudje.

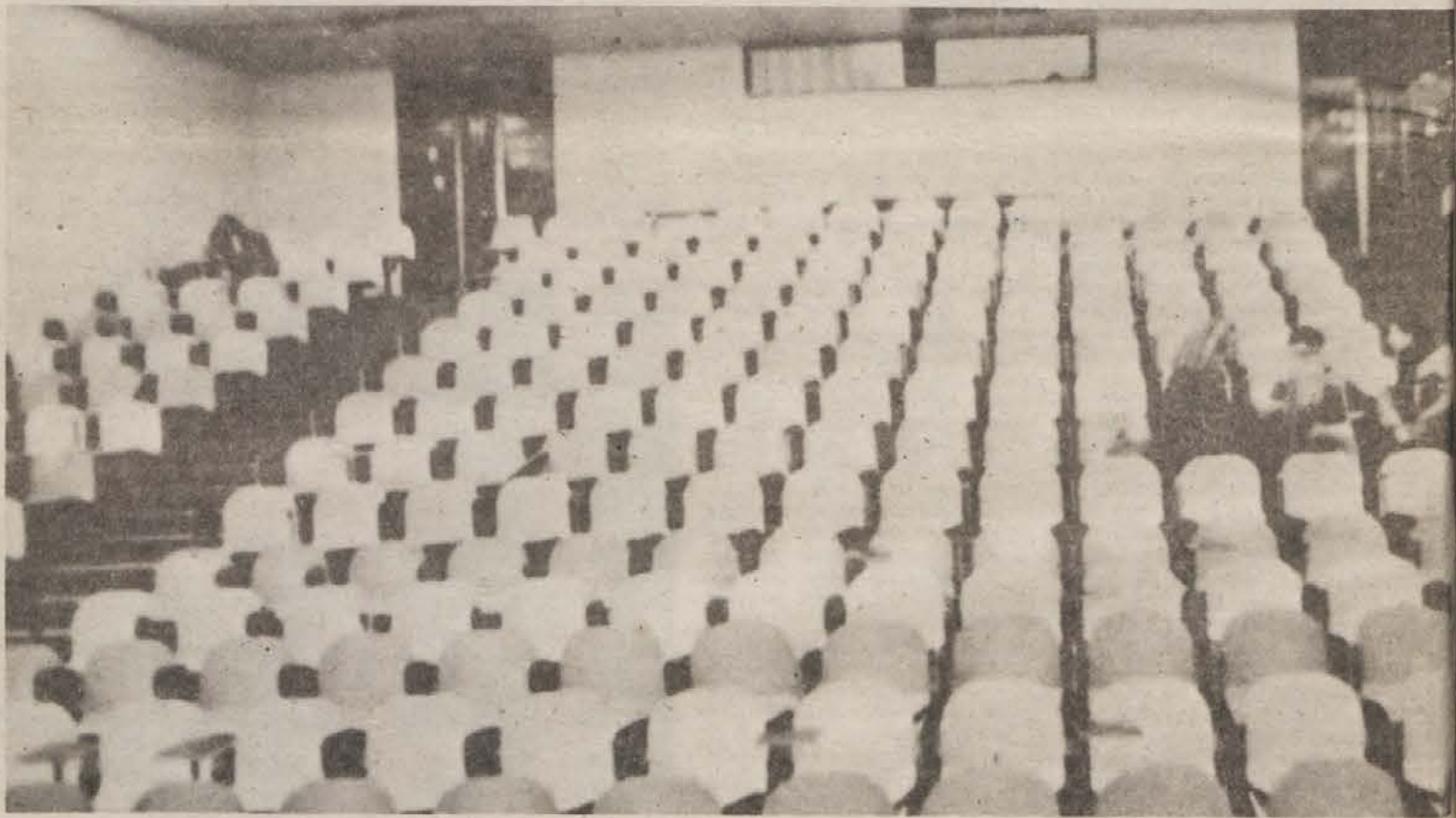
In tudi gibanja govorijo in kar govorijo, govorijo skozi ljudi. Če je bilo to gibanje prezentacija veličastne onemolosti, kakor je prepričan Jean Baudrillard, potem je bilo že od vsega začetka nenavadno. Bilo je nekaj presenetljivega na tem glasu.

Nekaj neizrekijivega.

In ko sem tistega januarskega večera poslušal prasketajoč magnetofonski posnetek in glas, ki mi je pojasnjeval cilje in zahteve gibanja, mi je nenadoma postalo jasno — vse neizrekijivo je bilo zgolj govorna napaka. Gibanje, ki izgubi širši horizont svojega delovanja in glas, ki ne more izgovoriti besede revolucija, ampak jo izgovarja s smešnim francoskim »r« je dejansko prezentacija veličastne onemolosti. Onemolosti, ki ne govori več o revoluciji in ne obljublja velikih dejanj. V tej onemolosti je nekaj velikega in nekaj, kar prinaša zmago. Tudi zmago študentov. Toda če so meje govorice tudi meje tega sveta, potem moramo spregovoriti prav o tistem, kar se še danes kaže kot neizrekijivo, potrebno se je torej znova naučiti razločno izgovarjati tihi pozabljeni »r«. O čemer torej ne moremo govoriti in o čemer francoski študentje niso spregovorili, o tem moramo mi govoriti neprestano...

Igor Mekina

ARHEOLOGIJA SPOMINOV

JEAN BAUDRILLARD

TAKO VELIČAST

Medijska generacija, oglaševalna generacija. V celoti pozitivna množica: v svojem gibanju, v svojih privrženostih; prav zato je težko odobravati tisto, kar je že pozitivno in kar nenadoma preneha govoriti. Dobro se govori samo o negativnem, ki govori.

Tudi v oglaševanju ni nikoli ničesar negativnega, vse je pozitivno in se uveljavlja, četudi je na delu ironija. V sodobni družabnosti in v sintetičnih podobah ni nič več negativnega, vse je samoooglaševalno, samopreroško. Mladi znajo tudi zelo dobro govoriti, vendar je to fluidna, govorno motena, onomatopejska govorica oglašnih slikanic (te so na veliko privlačile pozornost že l. 1988). Razlika s prejšnjimi generacijami je v tem: danes živimo v družbi, ki hoče biti le zadovoljna sama s seboj, nerazdeljena in soglasna. To je razlog, ki je oglašanje naredil za vsemogočen medij: oglašanje je idealno sredstvo tega kolektivnega samozadovoljstva.

Gibanje 86 ne ubeži tej logiki. V letih, ko mladi svojo moč običajno črpajo iz nesrečne zavesti in razdora, črpajo oni svojo moč iz sprave in idealizacije. Toliko bolj. Vendar so preljubeznivi. Mi ne moremo biti tako ljubeznivi kot oni, to preprosto ni mogoče. Pravijo nam, da ni močne radikalizacije, ne na politični, ne na idejni ravni. Pa je kljub temu tako: paradoksalno, prav v tem je izvirnost gibanja. Radikalnost nepomembnega dogodka, dogodek brezpomembne, nenapadne, angelske množice brez koncepta. Ohlapni, nedoločeni dogodek; oblast in gibanje nista na isti ravni, v strogem smislu ne moremo govoriti o razmerju sil med njima: gibanje v resnici ne postavlja vprašanj, oblast pa je brez odgovorov. Morda sploh ne gre za dogodek, pač pa za nastop množice, ki se zna — v nasprotju z militantnimi množicami — pokazati, ne da bi govorila, množice, ki nima svoje politične volje in se bolj kot v javnem gibanju je oglaševalnem prostoru (to je namreč postala ulica

danes). Pa vendar je zgolj njena prisotnost, zgolj njena neusmerjena manifestacija zadostovala, da bi — kar je najpomembnejše — brez odpora porazila in uklonila vse ostalo (tudi tiste, ki so samozvano stopili na njeno stran).

Samozadostna, samostrjujoča, samoočiščujoča množica (po dogodu se sama razpusti). Nobenih »idej o oblasti« kot v letu 68. Kakorkoli že, nobenih sanj o oblasti ali proti njej ni ostalo. Dozdevki o prelomu ne obstajajo več. Preostalo ni nič, kar bi prevzeli, celo beseda ne. Gibanje je v dobesednem pomenu infantilno. »Nikoli več tega«, čeprav izrečeno z vsem spoštovanjem, ki pritiče stvari, nas kljub temu navdaja z občutkom, da to geslo zadeva njihovo lastno gibanje, da gre za zrcalno pozivanje njih samih, da bi nikoli ne bili prisiljeni ponovno začeti. Podobno kot v primeru: »Ne drzaj v mojega tovariša«, gre tudi v tem primeru za defenzivna, samoobrambna gesla.

Boleče je gledati, kako mine dogodek, ne da bi te ta določno zadeval, še posebej v primeru, ko je tako sugestiven. Vendar je ta dogodek priljubljen (nasilje je prišlo kot arhaičen in — če vse seštejemo — pomirjujoč odgovor za vse, ki so se soočili z dogodkom, o katerem ni jasno, kaj naj bi si mislili). Gibanje je premirljivo, kot je terorizem prenasilen. Oba sta skladna, drug z drugim solidarna, kot dve inverzni, enako neprimerni in anormalni reakciji (ni ju mogoče obvladati, predvideti in interpretirati) na družbo, ki je sama pomirjena, zadušena in ne ponuja več prave politične igre, ne pravih političnih zalogov: obstajajo le izkoreninjenci (teroristi) ali preveč brezoblične, premasivne mase. Ali skrajno nasilje, ali skrajna ljubeznivost, brez govorice na eni in na drugi strani. Obe sta protislovni emancipaciji družbe z govornimi motnjami (natanko »komunikacijske« družbe) in sta sami brez besed: prva v terorju, druga v dobri veri.

ŠIBKIH

(Pariz)

Šast. Vrne se nazaj in čez nekaj minut zmagoslavno prikaže na ulici. Zaseka je očitno še v enem kosu in tako zadovoljno povečava kar pod pariškim nebesnim svodom.

Ilija
Svetloba neonskih luči je kruta. V predorih podzemeljske, na postajah metroja, kjer se kretnje ljudi brez senc niti ne opazijo na s plakati oblepljenimi in belo prepletkanimi stenami. Ljudje v metrojih molčijo. Zazrti navzven, skozi očistična okna opazujejo druge ljudi in te iste stene in te iste plakate. Slišati je samo zamolklo podrtavanje gum in tlesk odpirajočih se vrat na postajah, ki se ločijo samo po velikih in modrih napisih z imeni.

Nenadoma vskoči možakar v umazani vetrovki in s šalom ovitim okoli vratu, s kitaro v roki, nekoliko razmršen in kot opazim kasneje — s precej pomankljivo garnituro zob. Opazujem ga malce dolgočaseno, po nekaj dnevih že navajen takšnih prizorov. Možakar odsotno preleti potnike v metroju, ki mu ne posvečajo prav nobene pozornosti, potem pa se odločno nasloni ob vrata ter zajame sapo.

In potem zapoje.

Z nasmeškom poslušam to pesem, to gotovo meni edinemu razumljivo in jokavo serenado, ki se zdi groteskna in odbijajoča v tem čistem in vsega izpraznjenem prostoru... kjer ni opaziti niti črte nasmeha in niti drobca naklonjenosti.

— ... »duša i srce me boli, jer... ona drugog voli...«

Sunkovito zaviranje prekine ta nesmiseln prizor. Možakar si oprta kitaro preko ramena ter se napoti do potnikov v kupeju. Nikar

kršnega mošnjička nima, zgolj iztegnjeno dlan. Prijazen nasmešek, tudi tistim, ki mu odkimajo ali pa brezbržno gledajo skozenj...

Hitro vprašanje v francoščini, o jeziku.

— »Jugoslovenski...«
Izstopiva na isti postaji.

Ime mu je Ilija, iz Strumice je. Že osem mesecev se potika po svetu. Pred štirinajstimi dnevi je komaj prišel iz Londona. Metroji so tukaj boljši, tudi zaslužek ni tako slab. Od 150 do 350 frankov na dan.

In vendar je kriza. Veliko jih je odšlo, saj v zadnjem času ljudje niso več tako radodarni. In tudi policija je nekoliko poostrihala kontrolo, ko se je pred nekaj dnevi nek temnopoltuš našel z nožem med rebri... Spi malo, za hrano še je... In ti metroji ga ubijajo, ubijajo ponavljajo kakor sam sebi ter odkimava v tla... Sprašuje kako je doma, če je veliko snega... spomladi se vrne in to prav gotovo...

Dam mu štiri marke, zadnje konvertibilno bogastvo, ter se v metroju zalotim ob misli, da sem bil morda preveč radodaren. Ni važno. In ko se pogreznemo v mrakobnost tunela lahko še za trenutke opazim nekaj hitrih in odsekanih kretenj roke ob strnanih kitare.

Slišati ni več ničesar.

Villetaneuse

S postaje Gare du Nord do avtobusa in potem še nekaj postaj naprej. XIII univerza v Parizu, kraj, kjer se je vse skupaj tudi začelo. Pred velikim kompleksom iz betona stojijo pločevinasti samodržci v oblihi kolonah, revščina študentov je tukaj očitno posebne vrste. Z Natašo se napotiva v menzo, solidno opremljeno in precej prostorno. Kot kamuflažo

si naročiva neke vrste kakavasto brozgo. Nataši je všeč. Meni ne. Nenavadno, toda vse ima okus po hamburgerjih, tako se mi zdi. Nato se previdno približava dvema študentoma na desni. Da bi intervju uspel je potrebno biti nepriljen naraven, in šele po prijateljskem pogovoru zastaviti primerno vprašanje... v teoriji.

Nataša izvleče walkman, ga podstavi prvemu študentu pod nos ter izusti vprašanje.

Smeš. Skoraj histeričen, nerazumljiv in otročji. Malce mučna situacija, ki se na srečo prekine v točki, ko se začne okoliška raja ocenjujoče ozirati proti nam.

Odgovori so podobni tistim na Sorboni, z eno razliko. Nekoliko ostrejši, fant na levi pa prizna, da se je demonstracij udeležil predvsem zato, ker ne mara razizma. Tudi sam je eden tistih, ki čutijo pritisk nacionalnih in vseh drugih front in to je bil glavni razlog njegove udeležbe.

Odpraviva se na obhod po fakulteti, ki nekoliko bega s svojo velikostjo. Po še nekaj intervjujih po naključju zaideva v ogromno predavalnico, kjer se je pravkar pričelo predavanje iz sociologije politike. Seveda v zadnjo klop in poslušava. Prešine me misel, da poslušam predavanje na eminentni francoski univerzi in zadovoljno sledim latovščini, ki jo postaran profesor v obilnih količinah preko zvočnikov pridno seje med množico. Nekateri izmed študentov imajo na klopih walkmane ter zdolgočasno listajo po revijah, drugi se mastijo s čudovitimi ter ogromnimi sendviči... Profesor vztrajno ponavlja nekaj o Montesquieuju...

Odideva.
Na hodniku opaziva velikansko pločevinasto stvar. Na najino navdušenje je to pravi avtomat ki očitno vsebuje celo paleto napitkov. Nataša uspešno pripravi škaflo k prijaznosti in se čudi nad velikostjo porcije. Ko preračunava, ugotoviva da pravzaprav niti ni tako velika.

Počasi se vračava proti Parizu. Poslikam še nekaj grafitov in besedno ugotovim, da sva za dlako zgrešila proslulo Isabelle Thomas, ki je prav na tej univerzi imela komaj pred uro in pol javno tribuno.

Očitno nama sreča ta dan ni bila najbolj naklonjena. Izkupiček je slab in mene skrbi še v nekem drugem pogledu. Premišljam o tej generaciji, ki se je očitno naučila nekaj zelo pronicljivih lekcij iz leta 68 in danes več ne verjame velikim besedam, velikim idejam. Zahtevajo tako malo, toda jasno in razločno...

Nataša molči.
Na neki postaji metroja ji potem rečem, kako nenavadno je to, da ti ljudje pravzaprav ne delajo nikakršne revolucije.

Začuden me pogleda.
— »Revolucija? Pusti to,« reče čisto mirno in se zazre v vagon, ki tleskajoč odbirajo mimo...
IGOR MEKINA

Univerza Villetaneuse: tu se je vse začelo...

NA ONEMELOST

Mislmo lahko, da so soft-manifestacije (v svojem duhu) edini odgovor terorizmu tam, kjer se oblast ni domislila nobenega. Skupinsko, praznično, spontano vzdušje je edini urban odgovor terorizmu (namesto represije je Niccolini v Rimu izumil razkošna kulturna praznovanja kot oblika boja proti terorizmu; namesto da bi se z njim borili, je terorizem treba uničiti z drugim spektakularnim dogodkom).

Gibanje je nemogoče razumeti, če ga ne postavimo v odnos s terorizmom, z vsemi SOS (mišljena je predvsem antinacionalistična akcija »SOS RASIZEM« in bedž z istim napisom — op. p.) in z učinkom Colouche končno pa tudi z AIDS in z vso patologijo te družbe, ki dejansko na vseh ravneh izgublja svoje simbolne obrambne mehanizme in veča svoj imunološki primanjkljaj.

Pauwels je odvratel, ko govori o mentalnem AIDS — to je moralna žalitev in žalitev bolezni same; zakaj si ne priznamo, da smo vsi potencialno okuženi z AIDS. da

smo družba, ki jo ogroža izguba protiteles (naših zalag socialne in politične energije), zakaj ne ovrednotimo vseh simptomov tega stanja stvari, saj je vendar naša izvirnost prav v tem, da smo mehkužne družbe, soft-družbe, slabotne družbe?

V filozofiji poveljujemo šibko mišljenje, zakaj torej ne iščemo skrivnosti teh dogodkov, teh množic medle intenzivnosti, ki se izključno plod koagulacije in moči neposredne bližine, v nasprotju z močmi, ki izvirajo iz zavesti o prelomu? Res je, da živimo v virusni, ranljivi družbi brez spomina in jutrišnjega dne, družbi, ki je fleksibilna in razorožena. Res je, da je tako gibanje samo virusna in elementarna tvorba, ki pa je kljub temu veličastna, z dobro, veličastno zavestjo (medtem ko mašinerije »SOS« niso nič drugega kot srčni stimulatorji in — iskreno govoreč — depresivne naprave), gibanje, ki se sklicuje na svojo slabotnost, na svojo nesposob-

nost, da bi samo sebe preseglo in si spregovorilo; obenem pa je to tudi gibanje, ki iz tega naredi dogodek, gibanje, ki preoblikuje stanje oslabelosti, neravnovesja, izgube imunosti, v katerega smo vsi vključeni. Na nek način je gibanje odkrilo našo oslabelost; pod navideznim dinamizmom naših družb je odkrilo njihovo razdraženost.

V tridesetih letih, ko so odkrili cepivo Salk proti otroški paralizi, je Walt Disney našel novo obliko otroške paralize, svetovno infantilizacijo generacij, ki so sledile tej lahkotni, blažilni, sentimentalni in nenapadalni kulturi. Drži, da je pričujoče gibanje udeleženo pri tej infantilni paralizi, vendar je na drugi strani njena kontrakultura, njena antagonistična manifestacija. To gibanje je nima kontrakultura naših medlih družb.

izredna številka »LIBERATION« januar 1987
prevod: IGOR PRIBAC

Jean Baudrillard je avtor številnih del, med njimi tudi: Potrošniška družba, o zapeljevanju, Amerika...

IN KAJ PRAVIJO ŠTUDENTJE?

1. Patrick, 23 let, študent prava
»Mislim da ne moremo reči, da je šlo za gibanje s političnimi razsežnostmi. Šlo je za zakon, ki je odvečen, zakon, ki je slabo zastavljen. Zato ne bi imelo nobenega smisla, če bi ga sprejeli. Zakon, ki sploh ni upošteval želj in zahtev študentov, kljub temu da je bil njim namenjen, je znak nedemokracije. Sicer pa so bili predlogi v zakonu skrajno konzervativni. Sistem šolanja pri nas je dualističen in to je prvo, kar bi morali odpraviti sedaj, po umiku zakona. Napisan je bil za široko množico ljudi, ne da bi pri tem zastopali njihove interese, stališča, predloge ipd. Študentje so se počutili izkoriščeni in zato te odločitve tudi niso sprejeli.«

2. Bertrand, 20 let, študent filozofije:

»Sodeloval sem, ker sem bil proti Devaquetovemu projektu. Vsi se zavedamo, da so zakoni v šolskem sistemu nepravilni in bi jih bilo treba spremeniti. Devaquetov zakon pa je bil povsem zgrešen in mislim da je dobro, da nam ga je uspelo umakniti. V tem pogledu je bilo gibanje progresivno. Res pa je tudi, da se zdaj nahaja-

mo v praznem prostoru in ne vemo, kaj nas čaka, kaj se pripravlja tam v ozadju. V tem trenutku ni zakona, ki bi kril naše zahteve v zvezi s šolstvom. To je tisto, kar nam manjka — dober zakon.

3. Michel, 24 let, študent književnosti

»Nisem sodeloval, ker me to ne zanima. Politika me ne zanima in nočem imeti nobenega opravka s političnimi gibanji. In tudi časa nisem imel, ker sem se pripravljval na izpite. Sicer sem proti Devaquetovemu zakonu, sem pa tudi proti vmešavanju v politiko. Lahko bi rekel, da je moja pozicija nevtralna. Študentje so se sklicevali na političnost, ampak to je bila le krinka. Gibanje je imelo ves čas razsežnosti nečesa politizirajočega.

Ko so se socialisti začeli vmešavati v gibanje, sem se odločil, da ne bom sodeloval. Villetaneuse je univerza, ki je sprožila začetek gibanja in večina študentov je sodelovala. Sam sem bil v manjšini. Redno sem prihajal na univerzo, ker sem hotel poslušati predavanja. Tudi večina profesorjev je hotela predavati, pa ni mogla, ker je bilo največ pet prisotnih.«

4. Isabelle, 23 let, študentka tujih jezikov

»Udeležila sem se manifestacij, ker sem bila proti sprejetju D. in Monoryevega zakona. To je bila edina rešitev za umik zakona. Mislim da ta zakon ne bi izboljšal univerze, mi pa se moramo boriti za spremembo univerze. Mislim moramo na prihodnost univerze, na našo prihodnost. Manifestacije in umik D. zakona so bile le del študentskega gibanja. Res je, da so bili pobudniki pretežno iz Villetaneuse, vendar sama z njimi nisem bila v stiku. Bila sem le enkrat v Latinski četrti, kjer so bili zbrani študentje in to je tudi vse.«

5. Robert, 22 let

»Manifestacijam sem se priključil šele po smrti Malika. To me je šokiralo in zato sem se tudi priključil demonstracijam, ki so imele antirasističen značaj. Doma sem iz Afrike in tako tudi sam žrtev rasističnih izpadov. Tudi med mladino je danes vse več rasistov in nekateri bi nas radi enostavno izgnali iz Francije. Na ulicah pa je bilo tudi dosti takšnih, ki so se priključili demonstracijam šele po Malikovi smrti. To so predvsem mladi nefrancoske narodnosti.«

Predsednik vlade
Pariz, sredo, 12. november 1987

Okrožnica št. 3.186/90

Predsednik vlade
gospem in gospodom
ministrom in državnim tajnikom

Zadeva: politika plač v državnem sektorju za leto 1987

Politika plač v državnem sektorju je bistven element politike gospodarske prenove, ki jo zasleduje vlada v letu 1987. Naj vas spomnim, da si je vlada zastavila za cilj omejitev poprečnega dviga cen v letu 1987 na 2 %.

Osebnost mi je veliko do tega, da bi do uresničitve te politike prišlo na pogodbeni osnovi, ki bi upoštevala specifični položaj podjetij in njihovega okolja.

Splošni cilj vlade še naprej ostaja ohranitev kupne moči že zaposlenih na sedanji ravni. Ukrepi v plačilni politiki, ki jih bodo sprejela podjetja na podlagi pogajanja o tej dejavnosti, bodo — v mejah njihovih ekonomskih in finančnih možnosti — morali biti naravnani — v okviru splošnih, kategorijalnih in individualnih meril (vključno s pozitivnim CVT) — na zagotovitev rasti poprečnega dohodka že zaposlenih za 2 %.

V primeru, da položaj podjetja to dovoljuje, lahko sporazumi načrtujejo večjo rast le, če bodo za protutež sprejeti ukrepi, ki bodo omogočali dodatno izboljšanje produktivnosti, ali boljši izkoristek delovnih sredstev.

Če bodo ti pogoji izpolnjeni, lahko sporazumi načrtujejo povišanje

osebni dohodkov v letu 1987 za največ 3 %.

Sporazumi o nagrajevanju bodo vsekakor vključevali rokovnik vnaprej predvidenih ukrepov, ki bo veljal za poslovno leto 1987; kolikor bo to mogoče, ne sme noben ukrep splošne narave biti sprejet pred pričetkom drugega šestmesečja.

Poslovodni organi bodo prvenstveno nadzorovali prilagoditev individualnih mer boljšemu vrednotenju zaslug, še zlasti z omejevanjem avtomatizmov, povezanih s starostnim stažem.

Končno, kar zadeva traja, je celoletnega delovnega časa, ne sme priti do nikakršnega realnega skrajšanja delovnega urnika. Uredbe in popravki delovnega časa bodo možni le v tistih dejavnostih, kjer bodo s tem lahko zagotovili pomembno izboljšanje organizacije, proizvodnje, ali kvalitete javnih uslug. Podjetja bodo tudi stremela k razvoju pobud za obogatitev dnevnega dela, še posebej z uveljavljanjem kakovostnih razredov.

Vodstva podjetij pod vašim skrbstvom, ki bodo vložila priziv za ocenitev možnosti povečanja plač, bodo morala, kakor hitro bo to mogoče, začeti s pogajanjem o višini plač v letu 1987. Vas, ministrstvo za gospodarstvo, za finance, ministrstvo za privatizacijo in medministrsko komisijo za koordinacijo plač (CICS), bodo morala pred tem obveščati o svojih načrtih, da bi se lahko prepričali o njihovi skladnosti s pričujočimi smernicami.

Pričakujem, da se boste osebno zavzeli za uresničitev teh smernic v podjetjih, ki so pod vašim skrbstvom.

Jacques Chirac
prevod: IGOR PRIBAC

UNEF

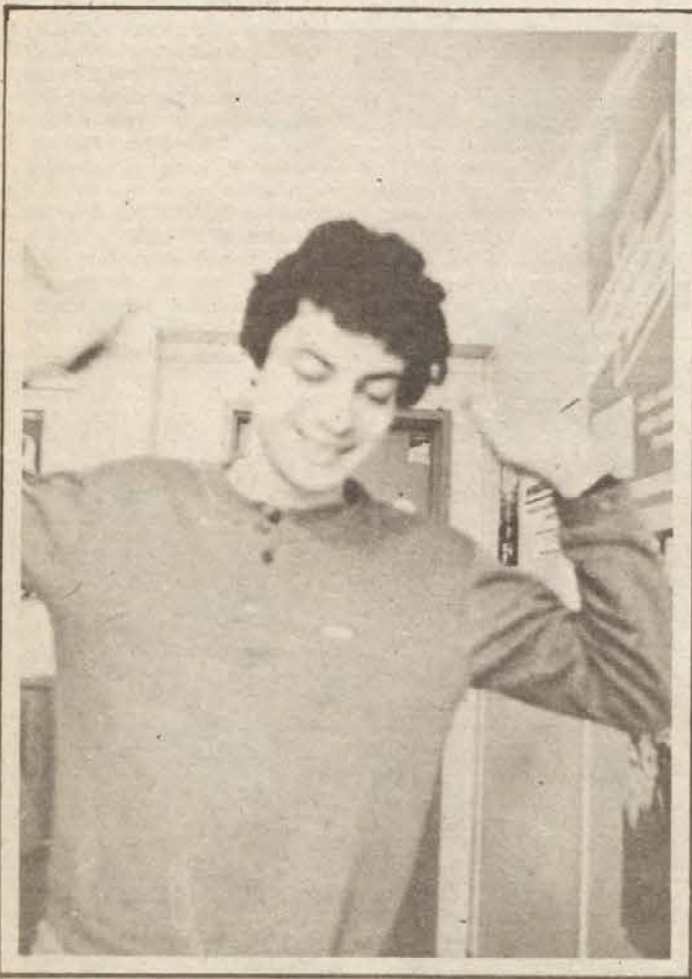
1. Ali so bile demonstracije resnično edina rešitev, ki je lahko pripeljala do odloga Devaquetovega zakona?

Da, to je bila edina rešitev. Zaradi odločitve vlade, ki je želela sprejeti nov zakon, nismo mogli ravnati drugače. To je bila edina možna pot do zmage. Ne smemo pa pozabiti, da je opozicija Devaquetovemu zakonu obstajala že pred novembrom. Takoj po objavi vladnih namenov so se začeli protesti, stavke, zasedbe univerze tako v Parizu kot drugod v Franciji. Vse to je potekalo že od aprila, ko je bila postavljena nova

ko sodeloval pri pripravi zakona. Šele leta 1981 in leta 1982 se je to nekoliko spremenilo. Vendar pa tudi sedaj Devaquet ni pristal na pogovor s študenti in tako smo bili prisiljeni, da govorimo drugače.

3. Študentsko gibanje je imelo zelo jasne, a tudi zelo omejene cilje. Zdi se, da niste podali nikakršnega globalnega projekta, ki bi lahko razrešil težak položaj univerze in študentov. Ali je to res?

To sploh ne drži. Res je, da so se študentje na začetku mobilizirali

Aubrey Aument: V pozni zmagovalca...

vlada, mesec po tem pa so se začeli protesti proti samemu zakonu. Ob tem je treba poznati tudi kontekst in vedeti, kako so stvari potekale. Študentje že šest mesecev prenašajo omejitve in selekcijo pri vpisih na univerzo. Konec leta 1985 je vlada ukinila participacijo pri financiranju socialne varnosti študentov, ki znaša 300 milijonov frankov letno. S tem je seveda tvegala, da bo prišlo do ogrožanja socialne varnosti študentov. Vse od leta 1984 postaja vpis na univerzo vedno bolj selektiven, in že takrat je bila navzoča ideja, da bi pridobili elitne kadre, ki bi bili odmaknjeni od ostale množice študentov in bi imeli nadpovprečno izobrazbo. Devaquetov zakon predstavlja tako legalizacijo ideje o elitističnem šolskem sistemu in pomeni samo vrhunec napadov, ki trajajo že dalj časa. Tako so se študentje odločili za zasedbo univerz in to predvsem zato, ker je 25. novembra nacionalna skupščina izglasovala Devaquetov zakon. V Franciji se voli dvakrat, in šele drugi so volitve definitivne. Teden dni pred temi se je sestala generalna skupščina v Parizu in univerze so se odločile za stavko.

2. Ali bi nam lahko na kratko orisali strukturo in položaj upravnih organov na univerzi?

Na univerzi imamo tri svete. Prvi je administrativni svet, ki odloča o pouku, o tehničnem in upravnem osebjem univerze in režimu šolanja. V njem so tudi zunanji delegati in to je hkrati najpomembnejši organ, ki deluje znotraj univerze. Študentje se v svet volijo sami, zunanje delegate pa volijo ožji zbor v administrativnem svetu. Naslednji organ je študentski svet, v katerem je večje število študentov, ti odločajo tako o vsebini študija kot tudi o materialnem položaju študentov. Študentski svet tudi oblikuje predloge, o katerih se razpravlja v administrativnem svetu. Imamo pa še znanstveni svet, ki odloča o znanstvenem delu na univerzi, opravlja pa tudi raziskave, ankete ipd. Tukaj so študentje zastopani v manjšem številu (10 %). Izobraževalna politika je pravzaprav v rokah ministrstva za šolstvo. To tudi posameznim univerzam določa njihovo funkcijo v izobraževalnem sistemu. Po sprejetju zakona pa je administrativni svet tisti, ki določa konkretno izobraževalno politiko na univerzi. UNEF je le red

Ozke in vegaste stopnice so naju tistega poznega popoldneva pripeljale prav pred prostore študentskega sindikata UNEF. Bil sem razočaran nad neuglednostjo prostorov tega sindikata, ki naj bi vodil vse tiste širokopotezne akcije študentov. In Aubrey Aument, član koordinacije UNEF-a me je razočaral še drugič. Kajti sindikat niti ni toliko vodil akcije kot pa zgolj pomagal pri oblikovanju mnenj... Torej se je gibanje vodilo samo? In potem sva poslušala...

Istočasno je vsaka generalna skupščina na fakultetah podala svoje predloge. Ti predlogi so bili kasneje objavljeni v tisku kot zahteve študentskega gibanja. Gre predvsem za neke vrste evolucijo. Šele sedaj se začnejo zelo pomembno obdobje študentskega gibanja. S tem mislim predvsem delo komisij, ki predstavljajo možno platformo za reformo univerze, ki se bo dejansko morala spremeniti. Pesti pa nas še en zelo konkreten problem. Materialna sredstva, ki so bila namenjena za uresničitev Devaquetovega zakona, so sedaj v rokah senata. In čeprav zakon ni bil sprejet, to še zmeraj ne pomeni, da smo zmagali, kajti še zmeraj ostaja skupina ljudi, ki bo morda hotela iste načrte uresničiti pod krinko šolske reforme ipd. Študentje so tukaj tisti, ki morajo predlagati vsebino novega zakona. Dobro se moramo zavedati, kakšno vlogo univerza danes ima in kakšno naj bi imela, le tako konec demonstracij ne bo pomenil tudi konca gibanja.

4. Kakšen je vaš odnos s političnimi strankami, glede na to, da sami ohranjate neke vrste distanco do političnih organizacij?

Nismo nikakršna politična stranka in tudi ne pripadamo nikakršni politični stranki. Stranke imajo svoje lastne probleme, UNEF pa je študentski sindikat, ki ohranja popolnoma univerzitetni konsenz. Tako nas zanima predvsem realna slika družbe in univerze v njej. Podpora smo iskali le pri delavskem razredu in delavci so se odzvali v velikem številu ter sodelovali v demonstracijah. Pridružili so se nam zato, ker podobno neenakost, kot jo čuti delavski razred, predstavlja tudi sprejetje Devaquetovega zakona, ki predvideva konec nacionalnih diplom in vrednostno hierarhijo univerz. Globalno gledano predstavlja študentsko gibanje korak naprej k prestrukturiranju francoske družbe. Nahajamo se v krizni situaciji in v takih trenutkih je treba storiti vse, da bi družba kot celota napredovala. In del te celote predstavlja tudi šolski sistem, ki pa je danes v krizi. Ob tej reformi moramo biti pozorni predvsem na to, da reforma ne bo znova postala plen politikov, ki še zmeraj upajo na spremembe, kakršne so bile orisane v spornem zakonu. Naše izhodišče je bilo in ostaja tudi naprej, da smo neodvisni v odnosu do političnih strank.

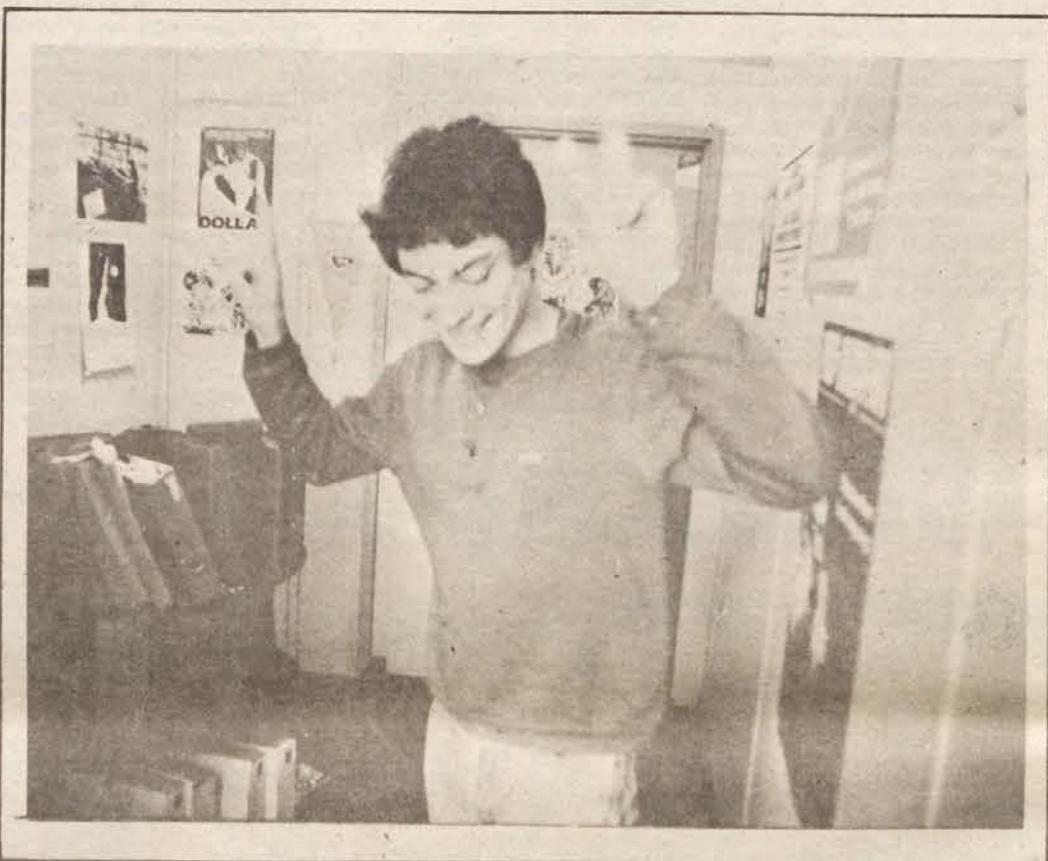
5. Veliko se govori o razlikah med gibanji v letih 1968 in 1986. Ali bi lahko nakazali nekatere podobnosti med njima?

Mislim, da je obema gibanjema skupen občutek, da nekaj v druž

bi ni v redu. To je bilo očitno takrat, kot je tudi sedaj. Podoben je tudi v stremiljenju k enakosti. Tako kakor leta 1968, je tudi leta 1986 šlo za cilje, ki so dejansko pomenili pozitiven korak naprej. V obeh primerih gre za upor proti avtokratskim stališčem in volutariizmu vladajočih.

6. Kako bi lahko razumeli to, da ostaja sindikat na zunanji antipolitično usmerjen, ne glede na to, da znotraj sindikata obstajajo različne politične usmeritve?

Tukaj je treba biti pazljiv. Ne gre za antipolitičnost, temveč za apolitičnost v pomenu odklanja nje pravice političnih strank, da bi

se vmešavale v gibanje in ga po svoje opredeljevale. Predvsem točno določeni cilji, ki smo si jih zastavili, so bili tisti, ki so izključevali vsakršna politična obeležja. Vztrajanje pri teh zahtevah je omogočilo mobilizacijo velikega števila študentov in tudi preseganja posameznih političnih opredeljenih razcepov znotraj gibanja. Vendar pa je bila drža študentov že s tem, ko so nastopili proti zakonu, v nekih razsežnostih vpisana kot politična pozicija. Vendar to velja samo za ta specifičen položaj gibanja. Ko smo se odločili, da povabimo delavce na manifestacije, so nekateri to razumeli kot politizacijo gibanja. To seveda ni res. Podpora delavcev je

pomenila samo to, da zakon na nek način zadeva vse, ne glede na njihov položaj v družbi. Pri tem so se delavci organizirali popolnoma avtonomno. Nikoli pa nismo zahtevali podpore kakšne osebe na odgovornem položaju ali skupine, ki bi lahko gibanje izkoristila za svoje interese. Gre torej za nenavadno dejanje, za akcijo, ki je v svojem bistvu politična, čeprav se temu formalno odreka.

7. V čem vidite glavne razloge za vašo zmago in za poraz stavke železničarjev?

Zdi se mi, da so bili študentje veliko bolj jasnovidni. Boj študentov ni bil zgolj sindikalističen, ampak je zajemal tudi širša družbo pomembna vprašanja, kot so naraščanje rasizma in problem narkomanije. Hkrati je šlo tudi za boj proti zakonu, torej za boj, ki je bil v svojem bistvu principielne narave. Pozivanje na gesla francoske revolucije tukaj ni zgolj naključno. Morda so bili prav ti principi, ki smo jih znova prikazali kot temeljne in aktualne, tisti, ki so omogočili, da je študentska akcija dobila širše razsežnosti. To je bil tudi ključ do zmage. Pri železničarjih je šlo za nekaj drugega. Šlo je za predvsem materialne cilje in čeprav smo jih podpirali, jim nismo hoteli dati nobenega po

duka. Morda s pomočjo stavke resnično niso uspeli, vendar pa so kljub vsemu prav s pomočjo stavke rešili vsaj nekatere probleme. Verjetno tudi pri železničarjih konec stavke ne pomeni konec zahtev, prej ali slej lahko torej pričakujemo nadaljevanje akcij v takšnih ali drugačnih oblikah. Sicer pa je primerjava med sindikatom študentov in sindikatom železničarjev na nek način neprimerna. Realnost, iz katere izhajata, je v obeh primerih različna in tako je tudi različno ravnanje enega in drugega sindikata.

8. Za preteklo študentsko gibanje je značilno, da ni vzpostavilo nikakršnega liderja. Posebej značilen je tukaj primer Isabelle Thomas.

Da, to drži. Liderjev prav gotovo nismo imeli in tudi koordinacije niso predstavljale vodstva gibanja. Vsaka univerza je poslala pet delegatov in ti so predstavljali neke vrste skupinsko vodstvo. Zanimiv je tukaj primer Isabelle Thomas. Zelo hitro je postala medijska zvezda in to predvsem po zaslugi novinarjev, ki so potrebovali centralno figuro gibanja. Vendar pa so jo študentje zelo hitro izključili, saj bi se njena dominantna pozicija zoperstavljala ideji o demokratičnem in anonimnem gibanju. Tudi celotno vodstvo UNEF-a se nikoli ni izpostavljalo kot vodstvo, ampak zgolj kot koordinator in kot organ, ki sintetizira ter zbira različna mnenja in stališča.

9. Ali spremljate dogajanja v zvezi s smrtjo študenta Malika? Kdo bo odgovarjal za to?

Kolkor vemo, ta primer še ni dokončno razjasnjen. Vendar pa so trije policisti, ki so osumljeni umora študenta, v priporu, čeprav še ni znano, kakšna bo njihova usoda. Na delu pa je tudi posebna komisija, ki je med drugim naredila tudi poročilo, v katerem so vsebovane izjave očitnikov tega dogodka.

10. Kakšen je danes položaj tujcev v Franciji in kako

bi lahko označili vznik organizacije »SOS — rasizem«?

Položaj tujcev je danes v Franciji slab, hkrati pa narašča tudi število antirasistov. Leto 1986 predstavlja velik premik na tem področju, boj proti rasizmu postaja vse bolj aktualen. Zanimivo

je tudi to, da se je veliko študentov pridružilo demonstracijam prav zaradi antirasističnega značaja le-teh. Po drugi strani pa je zelo zaskrbljujoče, da tudi nacionalisti pridobivajo vse več glasov, in medijske moči. Tako bi vzpon nacionalne fronte v Franciji zahteval veliko več pozornosti. Prvič v zgodovini se je dogodilo, da so množični mediji dali besedo Le-

Penu, najbrž v upanju, da bo njegova politična gesta omilila situacijo. Njegove argumentacije so sicer zelo enostavne, vendar pa pravzaprav zakrivajo resnico o vzrokih krize, v kateri se je znašla Francija. Vendar pa tako mišljenje lahko hitro zavede množice, zato je potrebna nasprotna akcija, ki bi razkrila dejansko stanje in vzroke krize. Rasizem je v takšni situaciji lahko samo enostaven, hkrati pa tudi popolnoma zgrešen in izredno nevaren pojav, ki zahteva vso pozornost.

11. Kje bi lahko po vašem mnenju bili izhodi iz krize in kakšen koncept univerze si zamišljate v prihodnosti?

Reforma univerze je neizogibna in hkrati tudi mogoča. Vsi se strinjajo, tako tudi vse kritične stranke, da družba stremi k modernizaciji na vseh področjih. Vendar modernizacija ni uspešna, če zato ni dovolj usposobljenih ljudi in prav tu se vidi manjko, za katerega bi morale odgovornost nase prevzeti univerze in visoke šole. Če primerjamo generacijo izobražencev vse od leta 1968 z generacijo danes, takoj opazimo, kako neustrezna je trenutna izobraževalna politika pri nas. Še zmeraj primanjkuje ljudi z diplomami in to predvsem na točno določenih sektorjih v produkciji. Vztrajanje pri elitističnem konceptu lahko samo še zaostri situacijo. Takšno usmeritev in voljo politikov bo nujno treba spremeniti, če želimo, da se zmanjša število nezaposlenih, ki še vedno rapidno narašča. Gre nenazadnje tudi za to, da se modernizira tudi celotno gospodarstvo, ki na nek način določa produkcijo izobražencev. Potreben je torej odpor proti tehnokratskemu in birokratskemu bloku, ki ne želi spremeniti svoje razvojne politike. Le s spremembo tega in s pomembnejšim mestom univerze lahko pričakujemo modernizacijo družbe.

SPRAŠEVALA: IGOR MEKINA IN NATAŠA PEROVIČ
PREVOD: NATAŠA PEROVIČ

NE DREZAJTE V MOJE SVOBOŠČINE

S svoboščinami se ne smemo igrati, pa čeprav bi to počeli v imenu liberalizma. Nenasilen revolt, bolj etičen kot pristno političen, nas je na najprikladnejši način spomnil na to. Vsa velika gibanja, ki zadevajo mlade, gredo od začetka osemdesetih let v isto smer: v sistematično zavračanje vseh avtoritarnih ukrepov, ki lahko ogrozijo svobodo individualne izbire. Od manifestacij v prid svobode oddajanja radijske postaje NRJ, do tistih novembra in decembra '86, preko mobilizacije za privatne šole in shodov okoli gesla »Ne drezaj v mojega tovariša«.

V vseh primerih je šlo za svobodo obnašanja, ki jo je ogrožal zakon ali zakonski osnutek. Še huje: radijska postaja NRJ se je znašla zunaj zakona, ki urejuje uporabo frekvenc in nenazadnje tudi svobodo oddajanja. V resnici pa je pri obrambi te radijske postaje šlo za svobodo udobne potrošnje disko glasbe. Dan je bil ritem in z njim družbeni tempo določene generacije. Enako se je dogajalo s kampanjo okoli privatne šole: tudi tedaj je šlo za potrošniško gibanje, ki je branilo »drugo prilagoditev šolanja«. Svoboda potrošnikov — kar smo vsi mi — se danes brani na ulici, če je to potrebno. Vstopili smo v obdobje potrošništva individualnih svoboščin. Ne drezaj v mojo svobodo izbire, pa naj gre za poslušanje te ali one radijske postaje, za to ali sem ali nisem Francoz, če sem rojen, »beur«, za nadaljevanje šolanja kljub neuspehu v javnem šolskem sistemu, in a fortiori, za to, ali lahko nadaljujem šolanje na višji stopnji.

Slabost vlade je, če verjame v svoje osvobodilno poslanstvo, če si umišlja, da jo splošne volitve določajo za osvoboditev družbe. Temu pravimo boj za svoboščino, ki se spet in spet začne, boj, v katerem se spopadajo velike francoske politične stranke in vse zahtevajo zase monopol nad svoboščinami. Navzlic temu je monopol v protislovju s svoboščinami. Med vsemi, ki so se vkrkali na isto ladjico, se vedno najde kdo, ki pade v vodo. Včasih so to svoboščine, češče — na srečo — so to monopoli. Socialistična vlada se je na lastne stroške naučila, kakšna je cena zahteve po monopoli. Nasledila jo je vlada, ki se je okicala za liberalno in kakor hitro je bila izvoljena, je verjela, da je tvorec svoboščin. Do napake ni prišlo: ko je to storila, so jo nemudoma zasačili — v njenih zakonskih osnutkih kot tudi v njenem vedenju — pri prestopku. To je zadostovalo za njeno večjo programsko skromnost. Nič ni bolj občutljivega kot reforma svoboščin.

Pa vendar je preprosto: ni liberalno, kar omejuje svobodo individualne izbire, kar v imenu neke ideologije določeni skupini prepoveduje neko svoboščino. Svoboščin ne reformiramo na osnovi načela izključitve. Natanko k temu sta stremela osnutka Monory in Devaquet za srednje šole in univerze, enako kot načrt za reformo zakona o narodnosti.

Dragocenost medijske kulture je v njenem neogibnem žarišču pozornosti javnosti na vedenjske krivice. Moštvo Jacquesa Chiraca si je z zakonskim osnutkom Devaquet privoščilo pravcati festival: razen predložitve samega osnutka, nobenih, ali kar najmanj predhodnih dogovorjanj, vidna želja, da bi — izraz je po-

sebnost pri sručenju predsednika vlade — »premočno zmagali«, poseganje po najbolj nasilnih in — v tem konkretnem primeru — ubijalskih oblikah sile, pogosta raba zvijače in cinizma: to je zadostovalo, da bi se zganila cela generacija. Osnova — zakonski osnutek — in oblika — politično upravljanje — sta z narobne strani pristopili k vrednotam, ki jih že več let oprevajajo zvezde francoskih lestvic: Renaud, Goldman, Balavoine in Coluche.

Vladina drža je pospešila dogodek. Medijska kultura igra na vse strani: ko jo je uporabljala vlada, se je sistematično obračala proti njej sami, tako kot je gibanju, ki se je začelo na fakulteti Villetaneuse omogočila kristalizacijo in dosego nacionalnih razsežnosti. V petnajstih dneh novembra in decembra je šolska mladina svoje opravila: zakonski osnutek je bil umaknjen, izpraznili so ulice, vladna večina RPR — UDF pa je bila prepuščena eksistenčnim pretresom in ranjenim ambicijam.

Vse se je zgodilo tako naglo, da gibanju ni preostalo časa, da bi si izdelalo voditelje in poenotujoče parole, kot bi to odslej bile stvari drugega pomena; oblačila so skušala včasih na čuden način nadomestiti ta primanjkljaj, kar se je vnovič pokazalo pri železničarjih.

Čeprav je bil revolt politično strahovito učinkovit, je bil v svojih ciljih, načinih delovanja in načinih predstavitve radikalno demokratičen.

V velikem podvzetju identitete obnove, ki smo mu pričali že nekaj let, za najboljšega (od Fernanda Braudela do »Ne drezaj v mojega tovariša«) in za najslabšega (od Nacionalne fronte in zakona o narodnosti do Louisa Pauwelsa), bo to gibanje delovalo kot **odkrivalec**. Njena temeljna, spontana referenca ni imela nič več skupnega s socialnimi utopijami, ki so l. 1968 še prevladovali; v celoti je bila vsebovana v geslu 1789: **Svoboda-Enakost-Bratstvo**. Ob zadnji manifestaciji 10. decembra je bilo videti tri obarvane zastavice, ki so si sledile vzdolž celotne poti: modro: Svoboda?, belo: Enakost?, nazadnje še rdečo: Bratstvo? S prav tako kolektivnim pozivanjem na Deklaracijo o človekovih pravicah je mladina 1986 spravila v skrajno zadrego cel politični razred: s tem, ko je v imenu demokratičnega konsenza terjala umik osnutka Devaquet, se je izkazala kot generacija.

Jacques Chirac ni imel revolucije zoper sebe, ampak moralni zahtevek, ki je izhajal iz same demokratične družbe. Paradoksalna situacija: predsednik vlade se je znašel v obrobem položaju.

Tam ni dolgo ostal. S smrtjo Malika Ousseka je moral v vsej naglici zvoniti umik. Po gibanju: politična kriza. Ta bo za dolgo vpisana v srčico večinske problematike: vlada si bo morala opomoči od nesmiselnih stališč o francoski družbi — razgaili so jih decembrski dogodki — ki je bila osnova politične strategije kohabitacije predsednika vlade.

Vendar s tem še ni konec spiska njegovih zagat: zgledni značaj manifestacij oživilne demokracije, v katerih se je prepoznal pomemben del družbe, lahko poganja za seboj nepredvidljiva in vijugava okuženja, ki bodo globoko preoblikovala izraz civilne družbe.

izredna številka »Libération«
prevod: IGOR PRIBAC

OBRAMBNI BOJI

1. Ali bi lahko orisali temeljne razlike med gibanjem iz leta 1968 in gibanjem v letu 1986?

Obstajajo zelo številne razlike. Mislim, da je temeljna razlika v položaju in razmerah, v katerih se je gibanje dogajalo. Leto 1968 je bilo obdobje ekonomske rasti, za današnje razmere pa je značilna ekonomska kriza. Vprašanje brezposelnosti leta 1968 za študente ni igralo nobene vloge. Prva razlika je torej v različnosti signifikacije konjunktura. Druga, prav tako temeljna je v tem, da študentje leta 1968 svoje akcije niso smatrali kot avtonomne, češ da akcija sama po sebi nima pomena. Smisel so videli le v akciji, ki jo proizvajal delavski razred. Drugače povedano, borili so se za boljše univerzo znotraj univerze, vendar je mesto politične reference predstavljal delavski gibanje. Njihov boj je imel antikapitalistične značilnosti, to je bil boj proti sistemu v katerem kapitalisti izkoriščajo delavski razred. Nekateri so hoteli svoje ideje še bolj nazorno uresničiti in so od delavcev prevzeli zastavo kot simbol revolucije. Danes takšno mišljenje v Franciji več ne obstaja. Tretja razlika je v obliki organiziranja. Po letu 1968 se pojavi v Franciji gošizem in veliko število političnih organizacij, ki sodelujejo pri študentskem gibanju. Danes pa študentje ne želijo več delovati kot politična organizacija niti ne iščejo podpore pri političnih organizacijah ter se celo izogibajo kakršnihkoli stikov z njimi. Zanimivo je tudi to, da je v letošnjih demonstracijah bilo na cestah veliko več srednješolcev kot leta 1968.

2. Nova družbena gibanja naj bi se sklicevala na »projekt« ta pa se zdi odsoten saj se gibanja, tako se vsaj zdi, borijo zgolj za status quo?

Prav imate, da teh bojev sociološko ne moremo kvalificirati kot družbena gibanja, tako kot je opredelil Touraine. Pričujoča gibanja so defenzivna in njihovo ravnanje je ravnanje v krizi, ki je povezano z blokado političnega sistema, z blokado odnosov med vodstvom podjetij, sindikatov in vlado. Vlada hoče le ojačati prav to blokado sistema. Prav to pa je tisto, kar danes predstavlja nevarnost. Kljub temu smo danes še zelo oddaljeni od novih družbenih gibanj, rekel bi celo, da primanjkuje med študentskim gibanjem in stavko železničarjev niti ni posebej primerna.

Oba fenomena se namreč precej razlikujeta. Stavke železničarjev so se dogajale znotraj družbenega sektorja, kjer so ljudje zaposleni in so njihova delovna mesta zaščiteni. Ti ljudje imajo torej status in poleg tega celo vrsto prednosti. Njihova stavka je imela razsežnosti zaščite teh prednosti. Tudi študentsko gibanje je imelo obeležja borbe za status quo, vendar je hkrati našlo tudi tematično, ki jo postavlja nad koristi srednjega razreda, ki študira na univerzi: odpor proti rasizmu, proti pojavi individualizma, proti kriminalizaciji droge in proti reakcionarni politiki vlade, vse to so širši horizonti študentskega boja.

3. Ali bi lahko trdili, da postaja francoska družba vse bolj »programirana družba«, tako kot ju je opredelil Touraine, in ali nam poraz stavkovnega gibanja železničarjev ter uspeh študentskega gibanja ne kaže na to, da industrijski konflikt v Franciji resnično postaja obrobna pomena?

Mislim, da se francoska družba danes nahaja v situaciji prehoda iz industrijske v postindustrijsko družbo. Prvi znak razkroja stare družbe je kriza delavskega gibanja, ki je bilo včasih osrednji dejavnik, danes pa je izgubilo središnji položaj in zgodovinsko težo. Danes nihče več ne razmišlja o tem, da bi delavski razred preko revolucije resnično prevzel vodstvo družbenega življenja. To seveda ne pomeni, da delavski razred več ne obstaja, in tudi ne, da je sindikalizem nepomemben. Gre le zato, da delavski razred danes ni več tista centralna figura, ki bi predstavljala vzroke konfliktov v družbi. Programiranje družbenega življenja in tehnokratski aparati so danes tisti, ki označujejo podobo programirane družbe v Franciji. Vendar moramo biti tukaj zelo pazljivi, kajti to, kar danes dominira, je še zmeraj propadanje stare družbe. To nam potrjujejo nekateri elementi, ki bi jih lahko uvrstili v neke vrste sindikalizem. To je lepo opazno tudi v stavkovnem gibanju železničarjev, kjer se delavci borijo le za zelo omejene cilje, kot so višje plače, izboljšanje pogojev dela itd. Stavke so torej brez globalnih in splošnejših razsežnosti.

Omenim pa lahko še en vidik razrednih bojev danes. Boj ima določene drugačne razsežnosti, ko poteka v sindikalni organizaciji. Tako so se npr. železničarji že od začetka izogibali nadzoru sindikalnih organizacij in to morda zato (to je moja hipoteza), ker so sindikalni organi skušali vpisati te boje v relativno generalne načrte, proti katerim so se stavkajoči upirali, ker niso hoteli, da bi njihovo akcijo vključili v nek splošen projekt, v neke splošne smernice politične ekonomije. Do take vrste sindikalizma obstaja med delavci danes zelo velik odpor.

4. Ali bi lahko opredelili položaj intelektualcev danes? Kakšen je po vašem mnenju nivo teoretske misli v Franciji?

Fenomen krize intelektualcev se je pri nas pričel že pred nekaj leti. Lahko bi ga opredelili kot neke vrste intelektualni molk, ki se je začel vzporedno s pojavom krize marxizma. Pokopali smo Sartra, tudi Foucaulta ni več in tako postaja danes vse bolj očitno, da glas intelektualcev nima velike teže. Nekateri trdijo, da je vzrok temu ekspanzionističen razvoj masmedijev in še posebej televizije. Novinarji so na nek način prevzeli mesto intelektualcev in čeprav so bile proti temu pojavu izrečene zelo radikalne kritike, te kritike vseeno niso bile dovolj

prodorne. Mislim, da klasične forme intelektualca, pa naj bo levo ali desno usmerjen, torej misleca, ki angažirano govori o bistvu družbenega življenja, v Franciji danes ni več. Prišlo je celo do paradoksa, kjer družbeno življenje samo nima več velikega pomena. Nimamo več opravka z velikimi razrednimi konflikti in celo ne moremo več govoriti o velikem in enotnem francoskem narodu. Francija je bila nekoč svetovna velesila, sedaj pa že dalj časa izgublja pomen. Ideje, ki se zavzemajo za obnovitev takšnega položaja in za ponoven vzrok neke celostne misli, bi lahko označili kot reakcionarne, in zato tudi ni naključje, da prav takšno nefunkcionalno pojmovanje tudi danes izhaja iz desničarskih krogov, ki pa dejansko ne morejo zaobseči današnje fragmentirane stvarnosti, kajti kolikor bolj Francija ostaja imperialistična velesila, toliko manj pomembna je njena intelektualna angažiranost, še posebej če jo primerjamo z intelektualno preteklostjo. Problem je tudi v tem, da intelektualci danes ne morejo govoriti o ničemer globalnejšem, kar pa seveda ne pomeni, da jih kot takšnih več ni. Spremenila se je njihova funkcija.

In kakšno vlogo ima danes postmodernizem?

Je sicer moderen pojav, vendar pa med intelektualnimi krogi, vsaj pri nas, ne vzbuja posebnega zanimanja. Gre za fenomen, ki je v resnici zelo zelo omejen. Lahko sicer govorimo o posameznih avtorjih kot so Lxotar, Deluse itd., vendar pa v intelektualnem življenju niso več središnji pojav. Gre pa še za en pojav, ki je danes v Franciji posebej izrazit. Kljub vse-splošni krizni situaciji se intelektualci danes obračajo drug k drugemu in zapirajo v ozke kroge. Če vzamemo za primer karkršne koli delo v sociologiji, lahko takoj opazimo, da je med avtorji zelo malo tujeve. Etnocentризem je zelo izrazit. Gre za prepričanje, da je Francija še zmeraj najpomembnejši del sveta, od tod izvira tudi odsotnost zanimanja za tuje mislece. Vse to kaže na neke vrste provincializem.

V katerih točkah bi lahko francosko družbo opredelili kot konzervativno?

Prav gotovo na področju politike. Naša politična oblast je izrazito konzervativna in čeprav odstopa na vseh področjih družbenega življenja, ne bi mogli iste trditve postaviti za celotno francosko družbo. Vlada si sicer prizadeva, da bi bila liberalna, vendar v resnici ni.

5. Če se znova povrnemo na študentsko gibanje — ali bi lahko na kratko orisali njegove temeljne značilnosti danes?

Na začetku moram poudariti, da tukaj ne gre za gibanje, ki ga običajno imenujemo študentsko gibanje. Gre hkrati za nekaj več in nekaj manj. Več zato, ker je razkrilo politično vodstvo in vlado ter jih izpostavilo kritiki in to s stališča demokracije in človekovih pravic in kot tako pokazalo akcijo vlade kot nesprejemljivo. Hkrati je tudi demistificiralo nekatere koncepte političnega življenja. Tako se je vlada soočila tudi z vprašanji razizma, razkril se je tudi način, kako vlada rešuje vprašanje narkomanije v Franciji. Študentje so se pravzaprav uprli programu, ki je zahteval, da bodo vsi narkomani, ki ne pristanejo na zdravljenje, obsojeni na zaporno kazen. To je seveda stopenjast način reševanja problema narkomanije. Ravnanje vlade postaja zadnje čase vse bolj nerazumljivo. Nekaj na podoben način nerazumljivega se je dogodilo tudi pred kratkim, ko je prišlo v Francijo okoli sto črncev; vlada je na glas letalo in jih poslala nazaj v državo, iz katere so prišli, z argumentom, da pač ne želimo emigrantov. Gre brez dvoma za brutalno dejanje.

In tako je prav gibanje študentov opozorilo vladajočo skupino na nepravilna reševanja aktualnih problemov družbe. Hkrati pa se

je to dogodilo na nek nenavaden, apolitičen način. Študentje niso pripadali nobeni politični stranki, ne levi ne desni. Njihova apolitičnost se je pokazala tudi v trenutku, ko so zavrnili političen način organiziranja celotnega gibanja. In to je tisto manj, kar označuje sodobno študentsko gibanje v Franciji. Hkrati pa so študentje dosegli odstop ministra za šolstvo. Dequeta in to je bilo brez dvoma politično dejanje. V teh točkah se je torej gibanje otreslo splošnejših konceptov študentskih gibanj in kot demokratično in državljansko gibanje tudi presešlo zgolj univerzitetne okvire. V osnovi gibanje sicer izvira iz problemov univerze, vendar ga z aktualizacijo naštetih problemov na nek način presega. Po drugi strani pa lahko rečemo, da je to gibanje v nekaterih točkah postavljeno pod probleme univerze in jih ni domislilo do konca. Univerza jih zanima, vendar na nek zelo obramben način kjer manjkajo predlogi za določene spremembe. Prav to je morda največja slabost študentskih nemirov leta 1986. Argumenti študentov so namreč preprosti. Trdijo približno tako: vemo, da univerza, takšna kot je danes, niti ni ustrezna niti kakovostna, vendar pa se je ne smemo dotikati. Delovanje univerze, kakršno je danes, nam daje možnost priti do diplome, ta pa je prav gotovo dobra zaščita pred brezposelnostjo. Bolje torej slaba diploma kot pa nikakršna, ne glede na to, da se borza dela ozi. Študentje so se torej zavedali, da je univerza danes v krizi, vseeno pa so jo hoteli prav takšno, kot je. Velika slabost je bila torej v tem, da niso dovolj ali pa sploh ne razkrili bistva univerze in pomena njenega delovanja. Upirali se zgolj proti selekciji pravzaprav ni dovolj. Študentje namreč pozabljajo, da je v Franciji že danes okoli 40 % študentov, ki jih selekcija prizadene. To so predvsem študentje na tako imenovanih »GRANDES ECOLES«, na medicinskih in tehničnih fakultetah in zato so tudi vsa boljše plačana delovna mesta oddana študentom, ki končajo eno izmed teh visokih šol. In to se pretežno nanaša na strokovne. Tega vprašanja študentje niso upoštevali dovolj, hoteli so le ohraniti ta povprečni sistem in vse skromne možnosti, ki jim jih nudi. Tako se nam celo postavlja vprašanje, če to gibanje sploh lahko uvrstimo na nivo univerze. Čeprav se sliši paradoksalno, bi lahko rekli, da je bilo hkrati pod in nad univerzo. Bistvenega vprašanja o prihodnosti univerze, in o spremembah na njej pa si sploh ni zastavilo. Premalo je bilo razmisleka o produkciji znanja, o

Michel Vieworka bi moral biti poznan tudi našim bralcem. Večkrat je omenjen v knjigah Alaina Turaina, sicer pa je njegov najbližji sodelavec in seveda tudi on ukvarja z novimi družbenimi gibanji. Centre d'analyse et d'intervention sociologiques je ime njegove delovne organizacije, sicer pa združuje delo tudi še na Ecole des hautes etudes en sciences sociales, kjer dela kot predavatelj. Kdor po vsem tem še ni impresioniran, naj torej prebere intervju!

širjenju znanja, o razvoju sistema, kakršen je visoko šolstvo. Vse to so vprašanja, ki si jih mora gibanje zastavljati sedaj. Izkušnje pa kažejo, da bo to za današnjo generacijo zelo težavna naloga. Danes deluje na univerzi več skupin, komisij, ki se s temi vprašanji ukvarjajo (commission de reflexion) — mislim, da so študentje sposobni izdelati nekaj konkretnih predlogov, ki pa vsekakor ne bodo predstavljali novega zakona, saj zato niso pristojni. Gibanje je prav gotovo pokazalo, da je ideja o spremenjanju univerze s pomočjo reforme slaba in neučinkovita. Vsakič nekaj let že poskušajo spremeniti univerzo z reformo in zmeraj znova je rezultat neuspešen. Zmeraj prihaja do odpora proti reformi in moč tistih, ki se upirajo, je zmeraj večja, in blokira vse bistvenejše rezultate. V resnici obstajata na univerzi dva poglobljena problema: prvi le načrt razvoja. Če ne bo univerza ponudila več mest študentom, je to hkrati tudi problem ekonomije. Po drugi strani daje vlada zelo malo denarja za razvoj univerze, pa tudi o univerzi sami in o neki pozitivni transformaciji visokega šolstva se v Franciji danes ne govori. To je enostavno tabu. Tabu je tudi različnost izobrazb in različna vrednost univerz. Študentje so se zavzeli za formalno enako vrednost vseh diplom. Vendar pa je vsakomur jasno, da so ponekod univerze boljše in drugod slabše. In tega dejstva s svojimi zahtevami enostavno ne želijo sprejeti. Študentje so zelo hitro sprejeli misel o tem, da selekcije ne bo, ne da bi posebej razmišljali o tem, da selekcija je danes obstaja in da je zelo velika. Šlo je torej samo za zaščito starega in odpoved novemu.

6. Ali se vam ne zdi, da nova družbena gibanja pomenijo na nek način tudi kritiko političnega sistema? Kakšen je torej odnos med novimi družbenimi gibanji in parlamentarnim sistemom v Franciji danes?

Francoski politični sistem je bil zgrajen v obdobju industrijske družbe. In če se danes industrijska družba polagoma razgrajuje, postaja vprašljiva tudi klasični politični model. Deluje torej slabše. Opaziti je dva pojavi. Do političnega sistema in do ljudi, ki ta sistem predstavljajo, imajo Francozi kritičen odnos. Menijo, da je sistem razvrednoten, neupameten in oddaljen od resničnih problemov ljudi. Nekateri zelo uspešno, tako npr. Coluche, zasmejujejo napake političnega sloja. Po drugi strani pa opazamo pojav, da Francozi hkrati tudi masovno sodelujejo v političnem življenju. Tako se recimo v veliki večini udeležujejo volitev. Po mojem mnenju vse to kaže, da obstaja velika modifikacija političnega življenja. V Nemčiji je to spremenjanje političnega življenja veliko bolj uspešno, saj je stranka zelenih uspela izraziti zahteve ljudi v neki popolnoma novi zavesti. Ta zavest je tudi spore na področju kulture, politike in družbenih dejavnosti. Pri nas takšne zavesti ni. Še zmeraj prevladuje zavest, ki je na nek način »klasična« in izvira iz starega in sedaj vladajočega političnega sloja. Po drugi strani pa zavest o krizi vse bolj postavlja v ospredje ugotovitve, da tak klasičen politični sistem ni več sposoben napraviti progresivnega koraka naprej.

7. In kakšne so po vašem mnenju bistvene napake šolskega sistema v Franciji?

Tukaj ne moremo govoriti o napakah, zato ker izobraževalne politike sploh ni. Obstaja neprekinjeno nadaljevanje šolskega modela na univerzi, ki pa je hkrati blokiran. Do tega je prišlo zaradi stalnih bojev in nasprotovanj med reformatorji in protireformatorji. Tako ne moremo govoriti o napakah izobraževalne politike ampak prej o njeni odsotnosti.

SPRAŠEVALA: I. M. IN N. P.
PREVOD: NATASA PEROVIĆ

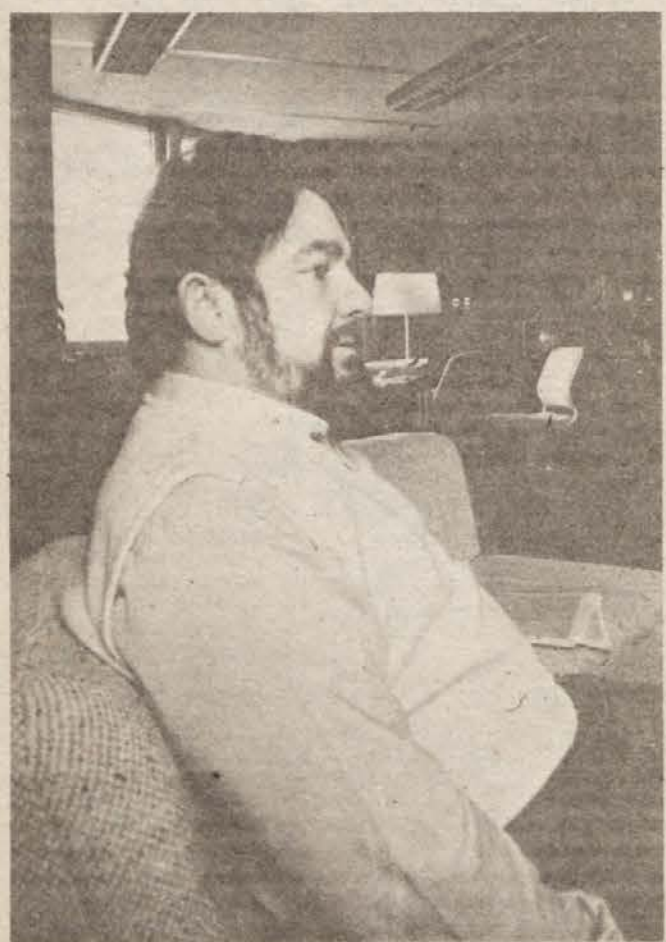

NI NEUSPEŠNIH STAVK!

»Projekt Devaquetovega zakona je skušal iz tekme za pridobitev izobrazbe izločiti otroke delavcev, tujcev na francoskih šolah.

Kar smo hoteli, je bilo najprej doseči kupno moč iz leta 1986 (čeprav padec kupne moči sega že v leta 83 in 84) oziroma doseči indeksiranje plač glede na rast

lacvi s postaj, terena. Toda moja motivacija je še podkrepjena, saj se borim za svoje in drugih dobro — kot aktivist C. G. T. — Lahko razložite razlike med uspehom študentov po stavki in železničarjev?

Marcel Andouard, miren in zadovoljen...

Projekt se je dotaknil mladih, ki že leta niso »migali«, naenkrat pa so začutili nevarnost. Mobilizirala jih je, organizirali so se s koordinacijskim komitejem. To je pripeljalo k masovnim demonstracijam, ki so bile razumljene s strani oblasti kot provokacija. Rezultat: ena smrtna žrtev, na desetine ranjenih.

Med študentskimi nemiri je bila pozicija C. G. T. jasna: v slogu »vi ste akcijo začeli, odločili ste se sami in izpeljate jo do konca, C. G. T. pa vas bo podprl«. Vse odločitve so bile študentske, vmešali smo se le toliko, da smo pokazali svojo solidarnost. Veliko tega bi še lahko povedal.

— Stavka železničarjev se je začela takoj za študentsko. Ali so železničarji načrtovali ta štrajk že prej ali so izkoristili situacijo, ko je bila vlada nekoliko prizanesljivejša?

»Stavka železničarjev sega daleč nazaj. Od začetka leta smo imeli 14 stavk nacionalnih razsežnosti. Zadnje akcije so potekale oktobra ob močni, 60-odstotni udeležbi in visokih zahtevah. Prve zahteve so bile — jasno — v zvezi s plačili (2 leti ni bilo zvišanja plač), potem delovnimi pogoji, k temu pa se je pridružilo še dvoje: potreba po skrajšanju delovnega časa železničarjev in napredovanju.

Od začetka leta je bilo stanje resno, kar zadeva železničarje, v tem času je bilo že 14 stavk in

cen. Prilagoditi plače indeksu življenjskih stroškov je bila prva postavka.

Bile so še druge zahteve, v zvezi s povišanjem pokojnin. Druga zahteva je zadevala življenjske oziroma delovne pogoje železničarjev. Gre za perečo zadevo. Najprej smo morali preučiti pravilnik življenjskih pogojev. Izboljšave potrebna so bila predvsem najzahtevnejša zunanja dela (premiškalci vagonov). Še ena zahteva je bilo skrajšanje delovnega časa, pa ne le dnevno, temveč tedensko. Železničarji delajo v Franciji 39 ur na teden, tisti, ki delajo v nočni izmeni, pa 35 ur.

Vodstvo po stavki ni sprejelo te zahteve po skrajšanju delovnega časa, sprejelo pa je predlog o dodatnih dopustih, in sicer dveh v letu 1987. To je bila ena od pomembnih pridobitev več kot tritedenske stavke.

V podrobnosti vseh naših zahtev se ne bom spuščal, ker bi bilo tega preveč.

Eno področje, ki so se ga naše zahteve tudi dotaknile, je bilo področje napredovanja na delovnem mestu. Vodstvo tudi po stavki noče o tem niti razpravljati. Še vedno je delavec preveč odvisen od subjektivne naklonjenosti šefa, vodstva. Če mu delavec ni po volji, ga lahko, ne glede na leta in kakovost opravljenega dela vrže na cesto. Službena leta v poklicu zanje sploh niso pomembna oziroma nobena ovira pri tem nesprejemljivem ravnanju z delavci. Po desetih letih in več dela na enem delovnem mestu ne pomeni več profesionalnega znanja, toda neka večja prizanesljivost vodstva do takega delavca je nujna.

— Je sindikat neodvisen? V kakšnem odnosu je do političnih strank?

»Neodvisen je. Vis à vis patronatu vlade, različnih strank. Seveda pa to ne onemogoča članom sindikata, da ne bi mogli biti aktivni v političnih strankah po svoji izbiri.

Nikakor pa ni nobenih intervencij strank v delovanje sindikalne organizacije. Delo sindikata je popolnoma samostojno. Tudi finančno je neodvisen. Člani smo posebej voljeni, vsaka tri leta. Tri mesece prej nas začnejo pripravljati za sindikalne naloge.

Kar pa zadeva naše plače, smo plačani od podjetja. V Franciji je sedem sindikalnih organizacij železničarjev, vsaka od teh ima svojo reprezentativno funkcijo. Največ jih spada pod okrilje SNCF.

— Pri nas se profesionalno vodstvo sindikata velikokrat odtuji od delavcev. Kje je vaša motivacija za obrambo njihovih interesov?

»Tudi sam sem delavec, dobivam podobno plačo, ubadam se z istimi problemi kot moji sode-

FÉDÉRATION NATIONALE DES

CHEMINOTS C.G.T.

»Ne znam razložiti. Pri študentih je bila najprej močna mobilizacija in močna podpora javnega mnenja, razumevanje medijev še večje zaradi provokacije policije (in žrtve). Tudi Mitterrand je podprl študente, železničarjev ni.

Železničarji niso mogli uživati enake podpore kot študentje že zaradi številnih hendikepov, ki so jih te demonstracije logično potegnile za sabo. Marsikaj je ljudi motilo, denimo, da ni vozil metro med božičnimi prazniki in podobno. Razumljivo, da zato podpora javnosti ni mogla biti enaka kot pri študentih.

Za vlado je bil položaj skrajno težaven. Zavedati se je treba tudi časa stavk, to je bil konec leta (januarja bi imeli železničarji gotovo pomoč drugih korporacij).

Ali lahko govorimo o neuspehu akcije železničarjev?

Ne. Ne moremo govoriti o neuspehu, nismo poraženi, še manj malodušni. Če ne s stavko tokrat, nam bo uspelo v drugi obliki, drugače. Končno je treba tudi preživljati družine, ki so 25 dni stavke bile ogrožene.

Zgradba sindikata CGT je resnično Zgradba. Centralna unija dela razpolaga očitno s precejšnjo močjo in to je videti tudi po treh velikanskih blokih povezanih med seboj s stekleno kupolo — spodaj je prostor za manjše igrišče. Do Marcela Andouarda, pomočnika generalnega sekretarja CGT-ja sva prišla popolnoma brez težav. Je na prvi pogled zelo nenevaren možakar, ki pa zna najti pravo besedo za pravo stvar...

ležičarjev (Fédération nationale des cheminots) se je zavezala, da ne bo nobene odločitve sprejela, ne da bi se poprej posvetovala z delavci in upoštevala tudi vse nji-

največja razlika med nami in študentskim gibanjem, kar zadeva odnos vlade do stavk.

— Vtis je, da zanimanje javnosti za zahteve železničarjev ni

hove predloge pri oceni položaja.

Člani sindikata imajo pravico, celo dolžnost izraziti svoje mnenje. Člani raznih sindikalnih organizacij prek C. G. T. pridejo s svojimi zahtevami in predlogi pred Generalno skupščino delavcev. Ponavadi izdamo tajni bilten pred stavko.

Ko govorimo o pridobitvah 25-dnevne stavke, ne moremo mimo dejstva, da so železničarji sedaj vendarle močnejši kot kdajkoli. Akcija še ni končana, nadaljuje se v drugačni obliki in na drugih ravneh.

Številnim železničarjem sedaj grozijo sankcije, na pogajanjih postavljamo zahteve in te sankcije skušamo kar se da ublažiti.

— Razpolagate s podatki o stavkah, ki so imele uspeh, in tistih, ki so bile neuspešne?

»Menim, da stavka, ki ne bi imela uspeha, sploh ni mogoča. Vsaka akcija nekaj prinese, bodisi takoj bodisi sčasoma. Od vseh pomembnih pridobitev stavk so gotovo pogajanja, ki jim sledijo, najpomembnejša. Stavka je lekcija za vse. Pridobitev, ki je

kdo ve kakšno. Ste osamljeni in brez podpore javnega mnenja, podpore študentov, intelektualcev?

»Nasprotno. Razumevanje je bilo vseskozi dobro, ni bilo sicer masovne podpore javnosti kot pri študentskem gibanju, a vsi so razumeli naš boj, bistvo naših težav, ki so pripeljale k stavki. Dobivali smo v Zvezo številna pisma, ljudje so nas razumeli, nam želeli, da bi zmagali.

Če boste zmagali vi, bomo tudi mi, so pisali. Tako da razumevanje je vseskozi bilo.

— Vztrajate tudi po prekinitvi stavke pri istih zahtevah?

Stavkovno gibanje je sedaj prekinjeno, toda pogajanja so odprta, za izboljšanje delovnih pogojev se bomo zavzemali še naprej. Zahteve še vedno postavljamo, predvsem na lokalni in regionalni ravni.

— Kakšni so odnosi vašega sindikata do PCF (Komunistične partije Francije)?

Veliko članov C. G. T. je v PCF (Komunistična partija Francije), toda to ni večina niti obveznost. Naše združenje ne deluje na tej, politični, liniji.

»Popolno podporo uživamo s strani komunistov, edino njihov časnik L'Humanité je vseskozi spremljal naš štrajk. Hvala leži smo za to podporo, vendar za delavce ni obvezno, da so kakorkoli politično aktivni.

— Ali je mogoče, da bi privatizacija železnice (gre za državno firmo SNCF, ki je do vrata zadolžena) rešila problem?

»Nevarnost privatizacije grozi, vendar če bo treba, bomo za to šli v novo stavko. Chiracova vlada slovi po progresivnih denacionalizacijah. Delni poskusi so bili že tudi pri SNCF (Société Nationale des Chemins de Fer Fran-

cais). Kar zadeva službo za kratke linije, za odpremo manjših tovornov, manjše postaje... Zaradi strahotne zadolženosti SNCF dela en železničar od petih pri tej firmi za banko. Vlada je namreč SNCF pred leti prisilila k posojilu deviz za modernizacijo (šlo je za dolarje, jene, marke), danes pa plačujejo neverjetne obresti.

Položaj SNCF je silno resen, ne more se izkupati iz nerentabilnosti. To je velik hendikep za podjetje.

— Bi se stavka lahko sprožila brez vaše vednosti?

»Težko. Vsak sindikat je namreč informiran o vsakem vrenju, vsem, kar se dogaja v podjetjih. Tudi mi smo izvoljeni po demokratskih postopkih. Na lokalni ravni se predlaga kandidate za kandidacijske liste.

Končno nas vsaka tri leta volijo v te organe, po končanem mandatu se vračamo v proizvodnjo. To ni noben stalni poklic.

— Ste med stavko plačani?

»Da, tu so razlike, mi smo, stavkajoči, delavci niso. Toda vseh 25 dni trajanja stavke dajemo denar v solidarnostno blagajno za stavkajoče.

Pariz: demonstracije železničarjev

— Nekateri trdijo, da je do zlo ma stavke prišlo tudi po zaslugi tega, ker so avtonomni sindikati samovoljno prekinjali stavko. Kako je torej s temi sindikati?

»V Franciji moti in onemogoča zmago v bitki, kot je bila ta, veliko število in razdrobljenost sindikalnih organizacij, cela divizija — 7 — jih je samo pri francoski železnici (večino je ustanovil SNCF), ki se ponavadi opre na nekaj manjših organizacij, ki ne združujejo več kot kakih 15 odstotkov vseh železničarjev.

— Kakšen je bil ves ta čas odnos med vodstvom sindikata in železničarji?

»Od vsega začetka smo se zavdali antisocialne politike vlade. Nismo prikrivali železničarjem, da bo bitka dolga, težavna in trda. To se je tudi izkazalo med stavko. In akcija še ni končana. Že več let uporabljamo skrajno demokratične postopke; k vsem odločitvam, k oblikovanju vseh usmeritev skušamo pritegniti kar največ železničarjev. Ves čas stavke — do njene prekinitve — tudi v najkonfliktnejših situacijah, smo se posvetovali z delavci. Zveza že

očitna tudi pri železničarjih, je v manifestirani volji po poseganju v odločitve podjetja.

Tudi delovni pogoji so se bistveno izboljšali, čeprav je plačilna politika pod vplivom vlade še vedno nesprejemljiva.

Opogumlja nas, ko vidimo, da spoštujejo našo sindikalno organizacijo, naraslo je tudi število novih članov po stavki — tisoč in še več se nam jih je priključilo.

Tačas podrobno analiziramo (s pripadniki vseh sindikalnih skupin) rezultate stavke.

— Po nekaterih podatkih so se razmere železničarjev že predhodno izboljšale, a je vseeno izbruhnila stavka. Je Jacques Chirac igral pomembno vlogo pri odločitvah za stavko?

»Jasno, da je Chiracova antisocialna politika sprožila stavkovno gibanje železničarjev, je pa v bistvu naslednica in krepitev politike predhodnikov.

Počasi se je naš pogovor končal. Na vprašanje o plačah je bil Marcel Andouard nekoliko zadržano prijazen, vendar natančnejših podatkov ni želel odkriti. Povedal je samo, da je povprečna plača v Franciji trenutno okoli 8000 frankov in da seveda določene kategorije presegajo tako cifro. Podrobnejše podatke smo tako našli drugje (glej anketi iz Le Points).

SPRAŠEVALA: NATAŠA PEROVIČ
PREVOD: MELITA FORSTNERIČ-HAJNŠEK

Sindikati v Franciji

1. CGT Confederation general du travail (komunisti)
2. CFTD Confederation Française du travail (socialisti)
3. FO Force ouvrière (prej komunisti, sedaj reformisti)
4. CFTC Confederation Française des travailleurs chrétiens (krščanski sindikat)
5. CGC Confederation general des cadres
6. CNDF Confederation national du patronat Française (Obstajajo še avtonomni sindikati)

možno je, da je bila akcija študentov še dodaten element pri odločitvi za ta korak. Občutek nezadovoljstva je bil prav tako močan kot pri študentih. C. G. T. je takoj prevzela vso odgovornost za akcijo.

Prva stavkovna postavka železničarjev so bile torej plače. V tej dejavnosti je kopica poklicev strahotno slabo plačanih. Rezultat na pogajanjih po prekinitvi stavke je nič. Oziroma: v letu 1987 bo povišanje 1-odstotno s 1. junijem, 1. oktobrom pa 1,7-odstotno. To pomeni, da bodo plače še vedno precej zaostajale za rastjo cen, ki bo 3- do 4-odstotna.

ANKETA: JAVNE SLUŽBE ZAHTEVAJO »ZMERAJ VEČ«

Stavka v SNCF — že tako najdaljša po letu 1968 — ki se noče končati, preseženi železničarski sindikati, ki želijo dati vtis, da organizirajo to, kar jim v resnici uha, torkova prekinitev dela v RATP in EDF-GDF. Z vseh strani prihaja naraščanje pritiska v javnem sektorju. In vlada se nahaja v središču neredov, zmedena in kakor nemočna. V petek zjutraj, v času, ko je Jacques Chirac vodil medministrsko srečanje, je CGT lansirala gesla, ki so vzpodbujala razširitev gibanja na celotni javni in nacionalizirani sektor. Tako se je seveda še povečala politična gibanja, ki je bilo v začetku spontano in kategorialno. Še zlasti, ker se je vlada, potem ko je nehala molčati, odločno uprla Françoisu Mitterandu, češ da je »vzpodbujal skrajneže«, ko je v četrtak v Brégaillonski utrdbi sprejel stavkajoče železničarje.

delcem (2 milijardi frankov) in zdravnikom (13% povišanje honorarjev).

Res je, da je zmeraj nekdo, ki se mu zdiš premožen. Npr. vozniki SNCF-ja v primerjavi z uslužbenci na postajah in peronskimi delavci. Tako so »kaste« z največ prednostmi pogosto tudi tiste, ki kažejo največ bojevitosti, ko je te prednosti treba braniti.

Odkar so položili železniške proge predstavlja »gosposko raso« 21 000 stoevodij. Povprečno zaslužijo 10 000 frankov mesečno, medtem ko zasluži uslužbenec pri okencu za prodajo vozovnic le 6000 F. In ravno strojevodje vodijo spor.

V RATP je situacija še bolj karikurna. Vozniki podzemne železnice prejajo 1500 frankov višje plače kot upravno osebje. Vendar so stavko sprožili v znamenje protesta, ker dohodki delavcev iz uprave dohitevajo njihove. V

izvrševanje» (217 frankov), in končno nagrade za prekoračitev delovnega časa, ali za zelo zgodnje delo. Kljub temu celotni znesek teh dodatkov ne presega 10 % povprečne plače: 3–4 % za uslužbenca, 15–20 % za tiste, ki delajo ponoči.

V EDF-GDF se, razen z že utečeno 13. plačo, ukvarjajo tudi s porokami in rojstvi. Nagrada za poroko (dvomesečna plača, ki pa ne sme biti manjša od 12000 frankov, in 6 dni dopusta), je namenjena elektriku, ki se oženi. Preživeli ostanek moralizatorske prakse starega katoliškega patronata, ki ga je prevzela država! Nagrada za rojstvo otroka je v višini 1–2 mesečnih dohodkov, porodniški dopust traja do 28 tednov. Tudi potovanja in teška dela dajejo pravico do posebnih dodatkov.

V Ptt-ju dobijo vzdrževalci linij (ki skrbijo za telefonsko mrežo)

napetost in zahteva pozornost, ki ni brez posledic na način življenja — predvsem družinskega — železničarjev. Res pa je, da so upokojeni s 50-imi leti.

V RATP je delovni čas uradno določen — 38 ur tedensko od decembra 1982 naprej. Vozniki avtobusov pa v resnici delajo le 34 ur. Vozniki podzemne železnice: delajo 31 ur tedensko, vozniki primestnih vlakov 30 ur. Teoretično se lahko vozniki avtobusov in podzemne železnice upokojijo pri 50-ih letih. Praktično prenehajo z delom večinoma pri 52-ih letih. Toda strojniki — vozniki avtobusov — ohranjajo žalostni rekord v številu delavcev, ki so nesposobni za delo. Najpogostejši vzroki so čir na želodcu, bolečine v hrbtu idr.

Tudi elektriki in plinarji poznajo dva načina upokojitve: pri 55-ih letih za voznike in pri 60-ih za tiste v pisarnah. Dejansko pa je odhod pri 55-ih letih širokogrudno odobren. Še več, režimi upokojevanja so pogosto navajani kot primer velikodušnosti v javnem sektorju. Tedensko delo ne presega 38 ur. Delavci z nedelnim delovnim časom pa dosegajo celo rekord, ki ga Glavni Nadzor ni pozabil poudariti: 28 ur in pol.

Celo PTT se ne uspe približati temu uspehu, če izvajamo primer nekaj prebrisanec, ki po navdih njihovi predpostavljene ne delajo niti 20 ur. V tej upravi so se premnogi uradniki prej pripravljeni boriti za skrajšanje delovnega časa kot za občutno povečanje plač. Zahvaljujoč nočnemu delu delajo nekateri manj kot 30 ur tedensko, dohodek pa si dopolnijo z drugimi aktivnostmi. Paradoško: postarji včasih dodatno delajo v privatnih sporočilnih družbah, ki konkurirajo PTT-ju. Toda glede upokojitve osebje PTT-ja ni privilegirano: 60 let za večino, 55 let za delavce na zelo napornih delovnih mestih (nočno delo v centrih za sortiranje).

Tem socialnim pravicam in ugodnostim so dodane še nedejane prednosti. Njihovo množenje se pogosto pojasnjuje z lahkoto, s katero se na ta način preprečuje zahteve po višjih plačah, če se odobrijo majhne prednosti, ki podjetja navidez ne stanejo veliko. V SNCF posedujejo vsi zaposleni vozovnico za vse proge zase in za svojo družino. Vodilni kadri se tako vozijo zastoj v prvem razredu, ostali v drugem. Ravno sedaj pa zahtevajo tudi vozniki karto za prvi razred.

Enaka podoba je tudi v RATP, kjer se tako delavci kot vodilni kadri vozijo z vsemi prevoznimi sredstvi po vsej pariški regiji zastoj. EDF in GDF namenjata letno več kot 150 milijonov frankov za reševanje stanovanjskih problemov zaposlenih. Predvsem pa dobi vsak 1400 kW ur električne energije na leto zastoj, kar predstavlja približno 5-mesečno povprečno porabo. EDF ima tudi veli-

ko razumevanje do družin, zato se radodarnost z energijo poveča na 2500 kW ur za družine z dvema otrokoma. Vsak nadaljnji porabljeni KW stane le 4 centime (namesto običajnih 45). Spoštovanja vredno darilo, ki povzdigne EDF-GDF na prvo mesto top-liste podeljevanja nedejanih ugodnosti. Osebe PTT-ja razpolaga letno s 250 impulzi. Ta privilegij telesa telekomunikacij je nekaj tednov pred 16. marcem 1986, nekdanji minister PTT, Louis Mexandeau, velikodušno razširil na 320 000 poštarjev.

Poglejmo končno še socialne usluge in storitve, ki jih nudijo komiteji podjetij SNCF, RATP, EDF in v manjši meri PTT. Vsa velika podjetja, privatna ali družbena, ponujajo različne ugodnosti svojim zaposlenim, vendar te štiri trdnjave odločno izstopajo. Tudi v tem primeru zavzema prvo mesto EDF. Njegova Centralna Blagajna za socialno zavarovanje (CCAS) bo letos upravljala z vsoto 2.025 530 000 frankov, od katerih je 1,4 milijarde financiralo podjetje. Namen tega fonda? Več kot 160 milijonov frankov za mladinske počitnice, skoraj 350 milijonov za družinske počitnice, več kot 100 milijonov za diagnostične in negovalne centre. Zaposleni seveda zelo cenijo obseg uslug, ki jih daje na razpolago CCAS. 145 000 oseb, zaposlenih v EDF in članov njihovih družin, je tako preživljalo počitnice v družinski hišah, hotelih, bungalovih ali kampih, ki so pod okriljem CCAS.

Tudi dobra dela SNCF so vredna zavdanja. Budžet socialnih aktivnosti je v letu 1983 dosegal

800 milijonov frankov. Med ugodnostmi, ki jih komite podjetja SNCF namenja delavcem, je 29 bazenov, 104 počitniške kolonije, 203 centri za razvedilo, 241 knjižnic in 53 športnih igrišč. Tudi RATP deluje radodarno, saj namena 2,8 % celotnega prihoda (131 milijonov frankov leta 1984) za podobne dejavnosti.

Proračun PTT-ja dodeljuje 1 milijardo frankov za socialno dejavnost. Vsota, ki ni prav nič pretirana, če jo primerjamo s 185 milijardami celotnega prihoda. Toda ta številka zamolči dejstvo, da daje PTT na razpolago tudi osebe in material.

Ta mozaik socialnih storitev, različnih nagrad, dodatkov, nedejanih ugodnosti, privilegijev, majhnih prednosti vzpodbuja duh prikrivanja in neprosornosti statustov, ki jih sindikati in direktije skupno podpirajo. In ravno to pogosto izenačuje železničarje, elektriki ali poštarje s »premožneži«. Le razvidnost bi javna mnenju, ki je seveda prvo za interesirano, omogočila presojo med utemeljenimi prednostmi in korporativističnimi privilegiji. Tesna povezanost potrebnih in nepotrebnih nadomestil, nujnih dvigov plač in obsojanja vrednih doklad pa v tem času postavlja pod vprašaj vsak poskus reforme teh specialnih statustov. In dela sumljivo vsako novo zahtevo.

Tako so pravzaprav manj sporne obstoječe prednosti, kot tista naravnost na »zmeraj več«, ki se skriva v njih.

PREVOD:

TANJA LESNIČAR-PUČKO

Francija Francozom?

*SNCF — Nacionalna družba francoskih železnic
*RATP — Avtonomna uprava pariških transportov
*EDF — Francoske elektrarne
*GDF — Francoske plinarne
*CGT — Generalna konfederacija za delo

Od tedaj je položaj nepredvidljiv. Pravzaprav je v SNCF položaj že od vsega začetka atipičen. Vidna je baza, ki se strukturira in vzpostavlja zakone vodenja stavke. Kot študentska naselja v preteklem mesecu, so zdaj železniške garaže odprle vrata samodejnim stavkovnim komitejem. Kot na univerzah se tudi na železniških postajah zahteva popoln in preprost umik osovraženih načrtov: dodatne obremenitve glede sposobnosti in službenih let pri napredovanju na delovnem mestu. Toda tukaj se neha primerjava s študentskimi nemiri. Umik zakona Devaquet je povzročil vrnitev študentov v predavalnice. Umik »plačilne zapore«, ki je bil dobesedno 31. decembra ob 23. uri, pa ni ničesar spremenil. Za stavkajoče je predstavljal le »en element med vsemi drugimi«. Boj se torej nadaljuje. Od prejšnjega petka so generalna združenja železničarjev sprejemala odločitve o obnovitvi stavke. Obljube so ukinile plačilne zapore in o vplivu v odločanju o pogojih dela so se stavkajočim zdale nezadostne, nekateri pa so se celo odločili, da preprečijo odhod vlakov na pariških postajah in so zasedli tiste, od koder so jih pregnale sile CRS.

*CRS — Republikanska varnostna družba

Kljub privolitvi umiku plačilne zapore, ki jo je posredoval François Lavondès, je vlada vendarle hotela igrati svoj adut. Ker so se pogajanja o pogojih dela že začela (dva dodatna odnosa v letu 1987, še ena prosta nedelja in bolj ugodni urniki za voznike so bili že odobreni), je vlada poizkušala zahtevno vsebino predlogov stavkajočih izprazniti vsega bistvenega. Toda ne! Prevelika vladna negotovost, odreenost sindikatov, ki bi v kakšnih drugih časih že razkrili zmago. In osuplost, če ne že kar zgražanje Francozov, uporabnikov, davkoplačevalcev ali državljanov.

Tem skrajnostim SNCF-ja se v začetku tedna pridružujejo še nemiri v RATP in v EDF-GDF ter plaz zahtev v drugih trdnjavah javnega sektorja. Zahteve, ki pred javnim mnenjem še toliko bolj zaostrejo latentno vprašanje: ali, skriti za svojim statusom in neprecenljivo možnostjo biti v okrilju stavke, delavci v javnih službah vendarle ne pretiravajo? Ali se ne pehajo zmeraj bolj za »zmeraj več«, ko pa vendar že sam njihov status ni ravno skopuški? Očitek, da so pravzaprav »premožneži«, visi v zraku.

»Premožneži«, ta oznaka spravlja delavce javnega sektorja ob živce. Ali morda zaradi tega, ker njihove plače niso neizmerno visoke? Ker v imenu plačilne ugradnosti železničarji, elektriki, uradniki in plinarji niso v letu 1986 dobili povišice, in bi je naj ne dobili vse do 1. julija '87? Upor, ki so ga zaostriili še darovi, namenjeni v zadnjem času polje-

EDF-ju je minimalni dohodek usklajen s SMIC (zakonsko določen minimalni dohodek), ki pa mu dodajo 40 %. Toda ravno ti delavci, ki so privilegirani v primeri s svojimi kolegi — začetniki v drugih sektorjih, so najbolj živo reagirali na vladne direktive glede plač. »Danes lahko ponovno vidimo dobro utečeno sindikalno tradicijo: gre za obrambo interesov telesa nekega poklica, ki določa akcijo zahtev«, pojasnjuje Gérard Adam, strokovnjak za družbena vprašanja in profesor na Institutu za politične raziskave v Parizu. »Drugče povedano, duh tega telesa poklica je tisti, ki sili v sindikalizem«. Še toliko bolj, ker so delavci SNCF-a, RATP-a, EDF-ja, in PTT-ja, štirih tradicionalnih trdnjav zahtev, benificirani z dodatnimi, nepovratnimi zavarovanjem, ki je v Franciji s 3 milijoni brezposelnih zelo cenjeno: z zagotovljenim delom.

Razlike v plačah so najvidnejša in najlažje določljiva značilnost teh malih privilegirankov, medtem ko se kažejo prednosti, ki določajo korporacijo, veliko bolj raztresene in eksotične. Ta zbirka majhnih ugodnosti se da deloma pojasniti z značilnostjo javne službe, ki jo v administrativnem žargonu imenujemo »zunanj enakost«. V želji, da bi se izognila vplivu povišanja plač ene kategorije na preostale, je država prevzela navado odobritve dodatnih ugodnosti. Ustrezno z zakoni akumulacije, se osnovna plača omili z nekaj dodatnimi in spremenljivimi nagradami. Tako obstaja v SNCF 11 dodatnih uradnih nagrad. Dejansko jih je več kot 350, vendar so zakrite pod oznake, kot npr. obveznost, pribitek, izboljšave, nagrade, itd. Voznik npr. prejme dodatek za naprežanje, za delovne nedelje in praznike (12 frankov na uro). Dobi tudi dodatek za nočno delo (7,77 frankov na uro), in končno še dodatek za premeščanje (2,50 franka do 5. ure, kasneje pa 6,51 frankov na uro).

Najmanj spodbujenim delavcem SNCF-a (prodajalci kart) omogoča pomnožitev posebnih mikronagrad izboljšanje sicer skromnih plač (okoli 5300 frankov). Prodajalci vozovnic in rezervacij dobijo tako zahvaljujoč dodatku za računalnik (ukinitve katerega je v SNCF sprožila stavka 12. decembra 1980) 200 dodatnih frankov na mesec. K temu pridajmo še dodatek za znanje tujega jezika (300 frankov za vsak jezik), dodatek za blagajniško delo (120 frankov), ki naj zaposlenemu olajša izgubo v primeru primanjkljaja, dalje dodatek za nedelje in še različni dodatki za obratovanje. Vse skupaj znese približno 2500 frankov, ki izravnavajo bornost osnovne plače.

Tudi v RATP je nemogoče natančno navesti vse obstoječe dodatke. Dejstvo je, da jih je na stotine. Eden za obrabljene podplate, drug za strojnike, ki se izkažejo kot dobri vozniki (264 frankov za »mesec brez neizpolnitve«), potem še tromesečni »super bonus« (200 frankov) za 22 000 prevoženih minut brez prask, dodatek za fizično delo (70 frankov), še enega za »storilnost in dobro

»dodatno povrnitev za pot« v znesku 1000–1200 frankov mesečno, ki ni obdavčena. Glavna značilnost tega dodatka? Sistematično ga prejema 30 000 nameščenec, tudi tisti, ki nikoli ne naredijo niti koraka službene poti.

Ta administracija je tudi odredila, da vlada v Franciji sibirsko podnebje. Tako dobi vsak nameščenec vsak dan dvojni dodatek za vročo plačo (približno 8 frankov), ki bi načelno moral biti dodeljen samo v dneh, ko se temperatura spusti pod –6 stopinj C. S tako popotnico si delavec lahko privoščiti dve šilci! Poštarji dobijo tudi dodatek za kolesa — ali za smuči, če gre za gorske predele — in še enega za obrabo čevljev.

Vsi ti pribitki k osnovni plači seveda upravičencem ne prinesejo bogastva. In predvsem predstavljajo nevednost, ker blokirajo vsak poskus izravnave ali reforme sistema prejemkov.

Toda vse prednosti se ne merijo v denarju. Število delovnih ur ali leta, s katerimi si lahko upokojuje, npr., pogosto odtehtajo višino dobljenega prihodka. Vozniki vlakov delajo teoretično 33 ur in pol na teden. Dejansko so na delovnih mestih le 16 ur, vozijo pa povprečno 3 ure in 20 minut dnevno. Povprečna tedenska dolžina dela francoskega voznika je tako ena najkrajših v Evropi (40 ur v Nemčiji, 44 ur v Švici). Narava dela res povzroča določeno živčno

Javne službe: od enega statuta do drugega

	Mesečna plača začetnika	Mesečna plača pred upokojitvijo	Zakonita starost za upokojitve	Povprečno število del. dni na leto	Povprečno št. ur na teden	Socialne ugodnosti	Posebne prednosti
SNCF	Voznik: 8200 F Nadzornik: 8700 F Prodajalec kart: 5750 F Vodilni kader: 12000 F	Voznik: 13000 F Nadzornik: 11700 F Vodilni kader: 20000 F	55 let (za tiste, ki pri delu sedijo 50 let (za voznike)	200 dni	Voznik: 33,3 h Delo na enem mestu: 35 h Ostale kategorije: 39 h	Poseben socialni sistem: 80 % kritje	Zastoj karta za vožnjo po celotni mreži SNC F
RATP	Voznik-metro: 8493 F Voznik-avtobus: 8037 F Nadomeščenec na postaji: 6915 F Nadzornik: 8440 F Vodilni k.: 11363 F	Voznik: 11354 F Voznik: 9805 F Nameščenec: 8756 F Nadzornik: 13902 F Vodilni k.: 21307 F	50 let (vozniki in strojevodje) 60 let (nameščenec na postaji, nadzorniki, vodilni kader)	227,5 dni	Voznik: 31 h Strojevodja: 34 h Ostali: 38 h	Poseben socialni sistem: 100 % kritje bolniške	Zastoj karta za metro: vodilni k. in nadzorniki v 1. razredu, ostali v 2. razredu
EDF/GDF	Izvedba: 5377 F Nadzor: 6873 F Vodilni k.: 10493 F	22,5% povišanje začetne plače po 25 letih delovne dobe	55 let (delavci) 60 let (uradniki in vod. k.)	251 dni	38 h	Poseben socialni sistem: 100 % kritje	Zmanjšane tarife za plin in elektriko, številne doklade iz centralne blagajne soc. zavarovanja (CCAS)
PTT	Poštar: 5500 F Vzdrževalci: 5900 F	Poštar: 7300 F Vzdrževalci: 7700 F	60 let 55 let (naporna dela)	218 dni	32–39 h odvisno od kategorije	100% kritje (obvezna vzajemna pomoč)	Zmanjšanje tarife za tel. pogovore
Trgovska mornarica	Mornar: 5300 F	Mornar: 12300 F	52,5 let možna predčasna upokojitve pri 50 letih	Na tovrstnih ladjah Mornar: 220 dni Oficir: 215 dni	60–65 h (48 uradnih)	100% v primeru del. nezgode ali boleznih na krovu, sicer običajni fr. sistem	100% plača 4 mesece, v primeru nesreče ali boleznih na krovu

Avtorja in pustolovca...

Jugoslavija, čigava si dežela?

FEVDALNE SLIKE IZ MOŠEVCA

Dževad Galijašević: star 24 let, medicinski tehnik s petletnim »stažem« na skupnosti za zaposlovanje, neporočen, Musliman in državljani SFRJ.

Hasan Delić: star 26 let, diplomirani politolog, zaposlen od nedavnega, neporočen, Musliman, državljani SFRJ.

Dževad Galijašević in Hasan Delić sta trenutno na vodilnih »onim zgoraj« spornih funkcijah v krajevni skupnosti »25. maj«. Oba sta bila večkrat zaslišavana, preiskana,

Po štiriindvajsetih urah preiskave, prepričevanja in drugih »metodah« so me izpustili v — čakalnico. Hasanu se je dogajalo podobno...»

Obogatena s tem »izkustvom«, z izkustvom, da se neka »socialistična SDV obnaša po zgledu vohunskih skupin v srednjem veku«, sta se tega novembrskega popoldneva 1986. leta Dževad Galijašević in Hasan Delić vrnila v Moševac. Tisto, kar se jim je te noči dogajalo v dobojski SDV, nikakor ni bilo v duhu socialistične institucije.

če vprašanje zlorabe sredstev, zbranih s krajevnim samoprispevkom za gradnjo kulturnega doma, lokalnih cest in podobnega. Zgrajenega ni bilo ničesar, denar pa so obračali krajevni oblastniki, ki so imeli podporo občinskih struktur. Kljub temu je partijska organizacija KS »25. maj« manipulantne izključila iz ZK. V »primer« se je takrat vmešalo »zaledje«, od občinskih struktur v Maglaju pa navzgor.

Občinski komite Maglaja je zaradi »neenotnosti« razpustil OO ZK Moševac, za pobudnike razprave o problemih v krajevni skupnosti pa je predlagal izključitev iz ZK. Toda vas ni popustila pod temi grobimi pritiski. Krajanje so prestopali prage občinskih in republiških družbenopolitičnih organizacij in institucij, kjer pa so dobivali samo obljube. Resignirani in od vseh strani pritiskani s občinskimi oblastnimi mehanizmi, so pričeli pisati pridožbe, dopise... Skupina šestdesetih je prišla celo v Beograd, ker so upali, da bodo več razumevanja našli v federaciji. S svojimi pritožbami in dopisi so se obračali na skoraj vse republiške in zvezne funkcionarje. Odgovorov ni bilo. Mnogi krajanje, ki jih je nastali položaj zrevoltiral, so pričeli vračati partijske knjižice.

Po razpuščenju partijske organizacije je stopila v ospredje mladinska organizacija v Moševcu, ki jo je vodil **Dževad Galijašević**. Predsednik sveta krajevnih skupnosti »25. maj« je bil **Hasan Delić**.

Galijašević: »Ko se je spopad s političnim in gospodarskim kriminalom preselil

otroci v KS niso nelegalni. Vse to se dogaja zato, da bi se ohranili stari odnosi in obdržali oblastniki.

Vodstvo, ki ste ga vi zamenjali, je bilo na funkcijah skoraj 20 let. Kako to, da kljub vsem tem napakam niso bili že prej zamenjani?

Galijašević: Preprosto zato, ker so uzurpirali vso oblast. Organi samoupravljanja in družbene kontrole so bili ukinjeni in razpuščeni, mladinsko organizacijo so vrgli na ulico. Kadrovske spremembe so potekale samo v krogu družinsko tesno povezanih ljudi, krajanje pa so morali to prenašati. Nato se je izkazalo, da so denar, ki se je zbiral s krajevnim samoprispevkom, posojali občinskim delovnim organizacijam in občinskemu komiteju Maglaja, da bi lahko izplačevali osebne dohodke. Denar so torej razdelili in porabili, tisto, za kar so delovni ljudje in občani zbirali denar, pa ni bilo realizirano.

Seveda je logično, da je takšna uprava v KS »25. maj« ustrezala občin.

Bistveno je, da je »problem Moševac« moševski samo po tem, da so se kraje in druge nesamoupravne dejavnosti dogajale v Moševcu. Po drugi strani pa je problem prestopil okvirje krajevnih skupnosti, ker so bile te dejavnosti zamolčane na občinski in republiški ravni, ne pa v Moševcu.

Položaj se je minule jeseni še poslabšal, ker se je v primer vmešalo maglajsko sodstvo. Le-to je interveniralo zaradi uvodnega govora, ki ga je imel Dževad Galijašević na

ki: predsednika CK ZK BiH **Milana Uzelaca**, predsednika RK SZDL **Kažimirja Jelčića**, predsednika RK ZSM **Momo Ševarika** in nekatere iz občinskih struktur. Toda zdi se, da sta imenovanje letih in kritika njihovega dela isto kot žaljenje družbene ureditve. Zdi se tudi, da imajo monopol nad politiko v BiH.

Nismo jih žalili in nismo imenovali vodstva občine Maglaj politični gestapo. Politični gestapo smo imenovali predsedstvo občinske konference zveze mladine Maglaj. Le-to ni imelo pomislekov, da ne bi organizirano zbralo učencev OŠ »Bratstvo — jedinstvo« Donja Paklenica, v kateri se šolajo moševski pionirji in mladinci in učencev srednješolskega centra »25. maj« v Maglaju. Na tem zboru so z metodologijo iz arzenala političnega kavbojstva prepričevali pionirje in mladince Moševca, naj obrnejo hrbet meni in Hasanu (??) in izvolijo novo vodstvo. Ponujali so jim MIR kot alternativo izčrpavajoči borbi za samoupravljanje. Sicer pa je vse, kar sem rekel v uvodnem govoru, sprejelo predsedstvo OO ZSM Moševac, kasneje pa cela organizacija.

3. Galijašević: »Grehe so nam zbirali, medtem pa so z istih forumov na nas letele parole. Bili smo Džilasovci, Rankovičevci, anarholiberali... bili smo levica in desnica, vse hkrati.«

Kaznovali so te tudi zato, ker si »nadaljujoč v kritiki strokovnih in političnih organov v SR BiH trdil, da je njihovo delo informbirojevsko z rankovičevsko usmeritvijo, da je tako delo mogoče samo v Bosni, kjer je politika dozirana z militaristično demokracijo,« in da si dodal, »da v Maglaju vlada policijski režim birokracije, ki je mogoče zaradi različnih republiških mahinacij.«

Galijašević: »V svojem uvodnem govoru nisem nikjer omenjal informbiroja, rekel pa sem, da delo občinskih institucij v Maglaju v resnici spominja na politično arbitražo in politično policijo. To smo navsezadnje izkusili tudi mi. Na primer, 577 ljudi, ki so se zveznim organom pritoževali zaradi tistega, kar se dogaja v vasi, so privedli na UNZ Maglaj, jih izpraševali, proti nekaterim pa so celo sprožili kazenski postopek...«

Privedli so 577 ljudi?

Delić: »Tiste, ki jih niso privedli na UNZ Maglaj, so »obdelovali« na terenu. Zaposlene delavce v družbenem sektorju je navadno izpraševal direktor delovne organizacije ali pa nekdo iz SDV. To je potekalo na osnovi enostranske informacije občinskega komiteja Maglaj, ki operira s tezo, da se mi skorajda ukvarjamo s sovražno dejavnostjo. Isto se je dogajalo po osnovnih in srednjih šolah. V tem razvejanem mehanizmu kreiranja lastnih stališč in mišljenj niso zaobšli niti enega prebivalca Moševca. Moševčani so se posamično »opredeljevali« na sestankih ZK ali sindikata v svojih podjetjih. Tam, kjer je »samoupravljanje« to dopuščalo, so preveč goreče pristaše »revolucionarnih« sprememb v KS »25. maj« premeščali z višjih na nižje plačana mesta.«

Skupaj z Dževadom Galijaševićem je bil zaradi uvodnega govora obsojen tudi **Meho Mašić**, ker je — kot trdi obtožnica — »glasno podpiral Dževada in večkrat vprašal:

ali v Bosni vlada stalinizem?« Na ta način naj bi Mašić dosegel pritrden odgovor pri istomišljenjkih. Takšna Mašićeva ponavljajoča se vprašanja naj bi pri večjem številu prisotnih ljudi izzvala vznemirjenost. Galijašević trdi, da je sporno vprašanje zastavil predsednik RK ZSM BiH, **Momo Ševarika**, in da so mu občani na vprašanje pozitivno odgovarjali.

Delić: »Res je, da so bili ljudje vznemirjeni. Pred stavbo, v kateri je tekel sestanek, je stalo okrog 600 ljudi, ki so bili še kako vznemirjeni zaradi prisotnosti osmih policijskih avtomobilov in ljudi iz SDV.

Sicer pa je obtožnica, po kateri sta bila Dževad in Meho obsojena na zaporno kazen 60 oziroma 40 dni, temeljila na »izjavah« prič, ki so prisostvovali uvodnemu govoru. V obtožnici se je tako našlo veliko (nepotrjenih) samovoljnosti. Sodišče namreč uvodnega govora ni imelo.«

Kot priče tožilstva se najpogosteje pojavljajo isti ljudje, to je sorodniki tistih, ki so jih v krajevni skupnosti »25. maj« na osnovi poročila inšpektorja SDK zamenjali na

vodilnih funkcijah in izključili iz ZK, še preden je bila partijska organizacija v Moševcu razpuščena.

V sredini novembra so zaporno kazen Dževadu Galijaševiću in Hasanu Deliću, ki so ga prav tako obsodili, spremenili. Njun advokat se je namreč pritožil na izvedeni postopek in sodbo. Posebno indikativen je primer Delićeve (ob)sodbe. Maglajsko sodišče mu je sodilo po 7. členu Zakona o javnih zborovanjih, ki ne predvideva sankcije. Sodišče je po kratkem postopku sporni člen v sodbi nadomestilo z drugim. Kazen je kljub temu ostala — 20 dni zapora. Medtem so se končali tudi ostali postopki. Hasan Delić in Dževad Galijašević sta bila, na primer, kaznovana z denarno kaznijo po 6.000 din, ker naj bi — po trditvah prič — pela: »Nas dva brata oba delegata razbičemo komitetu vrata...«

Advokat, **Aleksandar Lojpur**, je v teh dneh dobil odločbo Višjega sodišča za prekrške v Sarajevu, s katero se pritožbe sprejemajo, predmet pa se ponovno vrača v presojo sodnikom v Maglaju.

Ali ste medtem dostavili sodišču uvodni govor, na osnovi katerega je bil obsojen Dževad in na osnovi katerega se mu bo šele sodilo, to pot pred kazenskim sodiščem zaradi kaznivga dejanja verbalnega delikta?

Galijašević: »Uvodnega govora nisem in ne bom predložil sodišču. Gre za vprašanje, ki je čisto politične narave in ni za sodišče. To je velika blamaža za politične strukture, ki zahtevajo, da se uvodni govor neke priznane družbenopolitične organizacije predloži sodišču. To ni bilo samo sojenje meni kot predsedniku OO ZSM Moševac niti ni to samo sojenje predsedstvu, ki je uvodni govor pripravilo. To je sojenje neki družbenopolitični organizaciji, ki se je poskušala soočiti z določenimi problemi in negativnostmi. Ne morem razumeti, kako

prijeta in zadržana v prostorih Službe državne varnosti in zmeraj tudi — izpuščena. Vzrok temu: boj proti negativnostim v neuresničevanju prejšnjega petletnega razvojnega načrta krajevnih skupnosti »25. maj«. Ker »petletka« krajevnih skupnosti ni bila realizirana, je krajevna skupnost ostala prikrajšana za dve ambulanti, tri kulturne domove, dve avtobusni postaji, nekaj prodajaln, več stanovanj za učitelje, dve terenski pošti... Ker so lokalni oblastniki razpustili organe samoupravne kontrole, so si lahko neovirano prisvajali družbeno lastnino, kar jim je bilo tudi neizpodbitno dokazano. Oba zgoraj predstavljeni mlada revolucionarna Bosanca, ki sta bila medtem izvoljena na vodilne funkcije v krajevni skupnosti, sta se takrat ob podpori svoje vasi odločila, da oznanita imena krivcev. Razlog, da je bil eden od krivcev tudi **sekreter občinske Socialistične zveze**, je zadostoval, da je bila akcija Moševčanov blokirana že na začetku. K nadaljnji blokadi so pripomogle tudi dobre zveze ostalih krajanov voditeljev: Sulje Muminovića, Halida Muminovića, Sulejmana Delića, Ibrahima Brkića in Mumina Omića. Ta petorica je dolgo vrsto let vodila kadrovske kombinatoriko in krajevno politiko.

Medtem so se tri vasi krajevnih skupnosti z občinskimi oblastnimi strukturami borile celo za svojo legitimnost. Krajanje niso mogli pristajati na kompromise kljub pritiskom in interventnim akcijam (na hitro je bil zgrajen eden od prej omenjenih objektov). Zabredli so namreč že pregloboko.

»K nama so pristopili na postaji v Doboju in zahtevali, da greva z njimi. Na vprašanje, KDO da SO, je eden odgovoril: Prav dobro veš kdo sem jaz — pripadnik Službe državne varnosti. Namesto, da bi me legitimiral, me je Tovarš dvakrat udaril v prsi, nato po glavi. Pristopilo jih je še sedem ali osem. Odpeljali so naju v prostore SDV v Doboju, kjer so nama odvzeli vso dokumentacijo, ki sva jo nesla na sestanek z našim advokatom v Beogradu.

Nato so naju ločili...

Mene so kľofutali, mi psovali mater, govorili, da sem bandit, gnoj, idiot, duševni bolnik... Nekdo od njih (Predrag Radulović) je prinesel tekst in ga narekoval. To sem moral podpisati kot »svojo izjavo«. V njej sem »priznal«, da sem povezan s sovražniki vseh barv, skoraj kot da sem jaz avtor Memoranduma in ne Srbska akademija znanosti!

Dževad Galijašević: »Lahko se zgodi, da se preselim v kakšen drugi kraj v državi, morda v Slovenijo, kjer ne bodo potencirali mojih samoupravnih »pack« iz mladosti, niti me s tem obremenjevali.«

ni Maglaj, ki vključuje (krajevna skupnost, namreč) tri rečne in do tedaj nepoznane vasi: Moševac, Ravne in Oručje? Kaj je sploh zakrivilo 600 krajanov, ki že več kot 20 mesecev živijo v izolaciji, obkroženi s pripadniki SDV in policije, z intrigami in stalnimi preiskavami, s klevetami, ki se »servirajo« v lokalnih medijih in na sestankih družbenopolitičnih organizacij? Vse to jih je prisililo, da so sami najeli advokata, ki naj pred sodiščem brani njih in njihovo čast, pravico do samoupravljanja, zakonitost in njihove legitimne predstavnike, Hasana Delića in Dževada Galijaševića.

Začelo se je pred skoraj dvema letoma. Takrat so do tedaj politično pasivni krajanje krajevnih skupnosti »25. maj« v občini Maglaj vzeli zares sklepe 13. seje CK ZKJ o nujnosti ostrejšega spopada z družbenimi negativnostmi. Prebujena partijska organizacija v Moševcu je odprla bole-

na skupščino in svet KS »25. maj«, so obe telesi razglasili za nelegalni. Isto se je zgodilo tudi zboru krajanov. OO ZSM v Moševcu je tako ostala edina »fronta« za boj s kriminalom v KS »25. maj«, pa tudi njo so kmalu razglasili za nelegalno. Pravzaprav so občinske oblasti proglasile za samozvano novoizvoljeno vodstvo, ki je bilo nominirano v tekoči volilni proceduri. Kakorkoli je že to videti groteskno, pa nas samih niti ne preseneča. Očitno je, da si vse občinske strukture oblasti in upravljanja prizadevajo razglasiti vse Moševčane, ki imajo vizijo neodvisnih samoupravljalcev, za nelegalne. Po tej logiki samo še nerojeni

seji OO ZSM Moševac oktobra lani, in zaradi nekega zboru krajanov, ki ga je prav tako lanskega septembra sklical Hasan Delić. Občinsko sodišče za prekrške je Dževada Galijaševića spoznalo za krivega zato, ker je v uvodnem govoru na sestanku OO ZSM Moševac »omalovaževal in žalil družbenopolitično ureditev SR BiH kot tudi najvišje organe družbenopolitične skupnosti Maglaj in na istem sestanku imenoval družbenopolitično vodstvo občine Maglaj politični gestapo«.

Galijašević: Nisem žalil družbenopolitične ureditve SR BiH, ampak sem imenoval samo nekatere ljudi, ki so na političnih funkcijah v republi-

2. Delić: »Res je, da so bili ljudje vznemirjeni. Pred stavbo, v kateri je tekel sestanek, je stalo okrog 600 ljudi, ki so bili še kako vznemirjeni zaradi prisotnosti osmih policijskih avtomobilov in ljudi iz SDV.«

lahko dobim 60 dni zavora za govor, ki je bil prebran na redni seji mladinske organizacije, ki je ta govor tudi sprejela in verificirala.

Delić: »Pri vsem tem je maglajski tožilec napovedal vložbo obtožnice proti Dževadu in meni zaradi kaznivoga dejanja, naperjenega zoper samoupravljanje.

Neobičajno je, da pri takšnih dejanjih v Maglaju interve-

vi njihovih šepetanj z novinarji in zelo »prepričljivega načina potrjevanja« navedb obtožnice sem dobil zaporno kazen.

Česa takega v civiliziranih okoljih ni...

Ni samo sodstvo tisto, ki je vpleteno v primer Moševac in v svo zmedo z »od zgoraj dirigiranim« političnim vodstvom... O tem primeru, ki je v dveh letih prerasel meje

jaševiću in H. Deliću zaradi »rušenja samoupravljanja in lažnega prikazovanja stanja«.

Čeprav je bil odvetnik optimist in je menil, da ni pravih razlogov za obtožnico, jo je javni tožilec najavil... Priče tožilca so bivši ali sedanjí občinski funkcionarji. Prič obrambe pa sodišče ni hotelo zaslišati.

Galijašević: »Zanimivo je bilo, ko bi morali zaslišati Lati- fa Islamagića, priče tožilca, predsednika občinskega odbora SUBNOR-a... Prišli smo okoli 7 in 15. saj bi morali zaslišanje začeti ob pol osmih. Začeli pa so s 45-minutno zamudo. Kje so bili ta čas tožilec, sodniki in priče tožilca, ne vem. Dejstvo je, da so skupaj prišli iz smeri pisarne občinskega javnega tožilca, kjer so imeli zgleda »konsultacije«.

Končno so se krajani odločili za konkretnije ukrepe.

Odvetnik A. Lojpur je (kot zastopnik 593 krajanov KS 25. maj — vasi Moševac, Ravne in Oručje) poslal zasebno tožbo občinskemu sodišču v Maglaju. Tako se je 593 zasebnih tožnikov iz omenjene KS odločilo, da klevetnike tožijo. Obtožili so predsednika občinskega komiteja ZK občine Maglaj **Dj. Todorovića** ter novinarja **Nermino Kapić** in **Nedima Lisjaka** iz »Večernjih novina«. Todorovića so obtožili zaradi informacije, ki jo je o primeru Moševac razposlal po občini in v kateri se po ocenah krajanov klevetajo in izkrivljajo njihovi napori, da bi se rešili tatov... Vendar je to šele začetek. Maglajsko sodišče je namreč dose- daj odtuževalo pravico tistim, ki so jo iskali in se zanjo zavzemali, in delovalo v korist tistih, ki bi se morali znajti na obtožni klopi. Vprašanje je, kako bo reagiralo v spremenjeni situaciji.

V spremenjeni situaciji je reagiralo tudi predsedstvo ZSMJ. Pred novim letom je najvišje zvezno mladinsko vodstvo že drugič pretresalo problem Moševca, s poudarkom na represalijah nad predsednikom OOSM Galijaševićem in nad celo osnovno organizacijo. Njene akcije za zblijanje negativnosti so bile proglašene za nelegalne.

Sandi Češko, predsednik komisije za pritožbe, ki se je več mesecev ukvarjala s problemom Moševca, izda nazadnje o celi stvari precej medlo poročilo, ki temelji na stališčih RK ZSM BiH. Ta se je kar bala zavzeti kakršnakoli stališča. V dobro insceniran potek seje (na katero namen- no niso poklicali tistih, ki so se pritožili — predstavnikov OOSM Moševac) vskoči še predsednik RK ZSM BiH, **Momo Ševarika**, ki ne izpusti priložnosti, da pokara pred- sedstvo ZSMJ, ker se vmeša- va v primer Moševac. Spre- gledal je seveda dejstvo, da je primer dospel do ZSMJ na zahtevo mladine Moševca, saj jih je republiško mladinsko vodstvo več kot leto dni po- vsem ignoriralo. Toda v retorič- nem zanosu je Ševarika po- zabil na predpostavljeno di- plomacijo in od predsedstva ZSMJ zahteval, naj se distan- cira od stališča, ki ga je spre- jelo na seji 5. junija 1986, s katerim so dali Moševčanom vsaj nekaj podpore. Tada je **Goran Marković**, član pred- sedstva ZSMJ, takole zmotil potek seje: »Na kongresu smo se dogovorili, da se bo- mo borili za konkretne ljudi, za tiste, ki se borijo za druga- čne odnose... Ker je OOSM Moševac predlagala razpravo o skrhanih samou- pravnih odnosih, moramo mi (predsedstvo ZSMJ) stati za njimi!« Sledilo je vprašanje Ševarika, kaj so sklepi pred- sedstva ZSMJ spremenili v realnem življenju Moševca.

Toda Ševarika o preganjanju in pritiskih ni hotel govoriti. Vznemirjen zaradi takšnega obrata, je negiral svojo dolž-

nost, da predsedstvu ZSMJ dala kakršnekoli informacije.

Spraševal se je, kdo in s kakšno pravico mu takšna vprašanja sploh zastavlja, sklice- val se je na statut, avtonom- nost in legitimnost RK ZSM BiH. V statutu seveda nikjer ne piše, da je v »samouprav- nem« delovanju tako samo- stojen, kot bi hotel biti.

V krajevnem informativnem biltenu mladina Moševca ta- kole komentira nastop nadre- jenega funkcionarja: »... Na- vada, da javni delavec zamol- či neprijetna vprašanja, ki bi razkrila odgovornosti, je svo- jevrsten napad na demokraci- jo. Predsednik RK ZSM BiH ne govori rad o odgovornosti, čeprav bi lahko kaj povedal, npr. to, da je predsednik naše

pomeni Statut, ki ga je povo- zil, razvrednotil. Mi kot branil- ci tega Statuta, ki smo ga tudi spoštovali, smo se čutili ob- vezane, da ga dostojno pokop- ljeno. Statut smo hoteli pokopati na našem pokopališču.

Ker je zima in ker ni cvetja smo se namenili, da bi vsak mladinec prinesel na pokop »ševariko« (t. j. ličje pri ko- ruži). Premislili smo si, ko smo zvedeli, da bi nam lahko tudi zaradi tega sodili.»

Kaj se danes dogaja z vašo mladinsko organizacijo?

Galijašević: »Položaj je isti kot v minulih dveh letih. Res je, da nam je predse- stvo ZSMJ dalo nekakšna pri- poročila za saniranje in ureje- vanje položaja s pomočjo re-

kot celota enonacionalen, to je muslimanski, kar pomeni da pravoslavnega »Đurdevda- na« sploh ne slavimo, so nas kljub vsemu šikanirali. Neka- tere stvari so nam postale bolj jasne, ko je predsedstvo občinske konference mladine v Maglaju na muslimanski ver- ski praznik »Bajram« organizi- ralo dvajseto, jubilarno avdici- jo amaterskih pevcev narod- ne in zabavne glasbe. Pred- sednik OK ZSM Maglaj je bil Musliman, **Ferid Bašić**.

Simptomatično je bilo, da so bili zmagovalci v obih konku- rencah Muslimani. Tega večer- a so v maglajskem kinu »1. maj« vrteli film »Srečen praz- nik«. Čudno naključje, ali ne?

Čudno je, da mora republi- ka BiH posvečati toliko inicia- tiv in prostora spremembam in volitvam v neki mladinski organizaciji ali krajevni konfe- renci. Čudno je, da dela iz te- ga politični problem cele re- publike in države. Vse bolj postaja očitno, da nismo po- membni niti jaz niti Delić niti Moševac. Gre za razkrinkava- nje kulta osebnosti, mistične birokratske nedotakljivosti or- ganov, za čiščenje lopovski- ne, razgaljanja negativnosti v družbi. Gre za neko politiko, ki se vleče že daljše časovno obdobje ne samo v občini Maglaj, ampak tudi v republi- ki. »Primeru« še ni videti kon- ca, ker ni bila izpolnjena niti ena od naših zahtev. Zahteva- li pa smo pravico do samou- pravljanja, zborovanje, dogo- varjanje, volitve **svojega** vodstva. Kaj bi šele bilo, če bi občani v KS »25. maj« posku- šali vplivati na volitve za ob- činsko, republiško ali zvezno vodstvo. **Naš primer kaže, kako so vse to samo poli- tične fraze.**

Zapeljale so nas parole kot na primer »Prebudi se, nekaj se dogaja!« ali pa »Spreminja- mo, da nas ne spremeni- jo!« Prav sedaj nas bodo spre- menili. Kakšno prebujanje ne- ki, kakšne zgodbe! To so fraze za lahkoverne. Bolje je spati v lastni hiši, v lastni po- stelji kot pa v zaporu...

Ko je Mladina pričela obja- vljati serijo zapisov o žrtvah 133. člena ni bilo malo tistih, ki so nad izpovedmi pričeval- cev uzakonjene samovoljne represije zmajevali z glavami, se čudili, dvomili, zgražali. Čudenje, nejevera, srd spremljajo tudi zapis o Mo- ševcu, neki vasi »na brdovi- tom Balkanu«. Najmanj, kar si lahko ob tem zapisu privoščim, je smeh.

Zakaj Katedra odstopa toli- ko prostora primeru iz neke bosanske vasi, ki političnega položaja v tej republiki ne sli- ka v najlepši luči? Ne zato, da bi pritrjevali tistim, ki — kot je zagnal Milan Uzelac, predse- dnik CK ZK BiH — trdijo, da je BiH najortodoksnejša in naj- bolj dogmatska republika. Še manj zato, da bi tukaj lahko vpili: »SLOVENIJA, moja de- žela,« in potiskali nosove v pesek. Galijašević in Delić sta se znašla v Katedrali zato, ker govorita o nezakonitosti, sa- movolji, represiji. Tudi sončna dežela ima svoje »moševce«, takšne in drugače. Tiste, v katerih avtoriteta občinskega politika premaga avtoriteta mladinske organizacije, tiste, v katerih avtoriteta telefona ogrozi izhajanje mladinskega (študentskega) časopisa in ti- ste, v katerih so kadrovske igrice v mladinskem vodstvu pomembnejše od — samo na primer — vprašanja dela in perspektiv mladinskih koope- racij. In nenazadnje: dokler se bo ZK ZSMJ ob Dnevih mladosti bolj zabavala z no- gometnimi tekmami na sta- dionu JLA kot pa s svojimi lastnimi »moševci«, do takrat bo Katedra z velikim veseljem o njenih »moševcih« tudi pi- sala.

o moševcih pisala: Svetlana Vasović

moševce fotografiral: Radovan Vujnović

moševce prevajala: M. L., B. S.

nirajo javni tožilec, družbeni pravobranilec samoupravlja- nja in sodišče združenega dela! Ali to pomeni, da sta v Maglaju sodstvo in SDV pa- tentirala prakso prevzemanja prerogativov sodišča združe- nega dela, ki je edino kompet- tentno za deviacije v samou- pravljanju? V vsakem primeru nam je postalo jasno — glede na birokratsko inertnost repu- bliških in zveznih DPO, za ka- tere je NEMOGOČE, da bi bi- le o tem primeru še vedno NEOBVEŠČENE, pa vendar brez obrazložitve odbijajo vse naše pritožbe — da nam la- hko pri iskanju pravice in resni- ce v tem političnem procesu več pomaga dober odvetnik kot politična arbitraža, ki nam je bila ODVZETA!

Galijašević: »Ni mi tudi jasno, kako mi bodo sodili za- radi verbalnega delikta, saj ni- sem žaljivo govoril o družbe- nih razmerah v celi državi ali republiki, temveč samo o na- ših lokalnih, maglajskih nesporazumih. Kolikor vem, to- vrstna kritika ni zajeta v sank- cijah verbalnega delikta...«

Vse priče, ki ste jih nava- jali med samim postopkom, so bile seveda zaslišane?

Galijašević: »Ne, NOBE- NA naših prič ni bila zasliša- na...«

Zakaj?

Galijašević: »Sodstvo je pri svojem delu NEODVI- SNO... Zastoj so vsa insi- stiranja, če sodišče noče pozvati tudi pri obrambe, na- ših prič torej, ampak zasliši samo priče tožilca, ki so mi- mogrede sorodniki zamenja- nih vodilnih, ki so kradli dru- beno lastnino. Nekateri od njih pričajo, pa sploh niso bili prisotni na sestanku, na katerem sem bral uvodni govor, pa tudi če bi bili, dvomim, da bi si lahko za- pomnili vse tisto, kar je kot njihova izjava v zvezi z mojim govorom vsebovano v obtož- nici — enostavno, ti ljudje ni- majo niti štirih razredov osno- vne šole...«

V obrazložitvi obsodbe pi- še, da »se priče, ki jih je Dževad osebno predlagal, niso odzvale, čeprav se je v po- stopku čutilo, da je celo vpli- val nanje«. Ni mi jasno, kako se je »čutilo« moje vplivanje na priče, ki se niso niti pojavi- le! Te priče se niso niti bile pozvane na sodišče, ker so bile pač »moje priče« — člani predsedstva OOSM Moše- vac, ki so tudi sprejeli sporni govor. Normalno je, da jih takšno sodišče, tipično ma- glajsko sodišče (ne sodišče pravice), niti ni hotelo pozvati.

Mislím, da je zelo nesramen tudi naslednji citat iz obrazlo- žitve obsodbe na 60 dni za- pora: »Omč Merima in Omč Majda (žena in hčerka blagaj- nika KS, ki je bil še kako vple- ten v krajo družbene lastnine — op. Dž. G.) poudarjata, da sta kasneje na zboru opazili novinarja in mu rekli, naj za- piše, kar Dževad govori, saj žali njiju in prisotne...« Na osno-

lokalnih nesporazumov in po- litične folklore, začenjajo pi- sati časopisi. Vrstijo se naslo- vi »Mrtvo morje valovi«, »Kaz- novani zaradi kritike«... Spr- va so časopisi obveščali o na- porih vasi, da bi odstranili oblastnike, ki so dolga leta kradli v zavetju svojih odgo- vornih funkcij. Toda usmeri- tev se je hitro spremenila. Re- publiški časopisi pišejo o pa- ralelizmu oblasti, o skupini mladih, agresivno ambicioz- nih samozvanih vodij v va- si... Celo veliki časopisi, Po- litika in Borba npr., so uspe- li v dveh dneh objaviti povsem kontradiktorne članke. Dopis- niki, akreditirani »na licu me- sta« so obtoževali Dž. G. in H. D., medtem ko so ostali poro- čevalci po povratku iz Mošev- ca pisali o strahotnih pritiskih na krajane in na nove mlade vodilne, da bi se uprli direk- tivam iz občine Maglaj, s čimer bi podprli diskreditirano za- menjano vodstvo. Zgodilo se je celo, da sta bili dve oddaji TV Beograd »ZIP« in »Umesto top liste« vzeti iz programa, čeprav sta bili že najavljeni.

Časopis NON je pisal, da je takrat direktor sarajevske te- levizije poklical svojega beo- grajskega kolega in mu spo- ročil, da bodo izključili po- dročje BiH, če bodo ome- njene oddaje spuščene v pro- gram. Na dan, predviden za predvajanje teh oddaj, so Beograd skupno obiskali pred- sednik mladine BiH **Momo Ševarika**, sekretar predse- stva CK ZK BiH **Šaban Ke- vrić** in predsednik RK SZDL **Kazimir Jelčić**. Kmalu za- tem prikaže TV Sarajevo iz svojega studija, v aranžmaju urednika **Smiljka Šagolja** (ki je tudi sekretar Komisije za informiranje CK ZK BiH), v oddaji Politički magazin, svo- jo zmontirano verzijo primera Moševac.

Ali ste se pritožili zaradi ne- objektivnega informiranja Smiljka Šagolja?

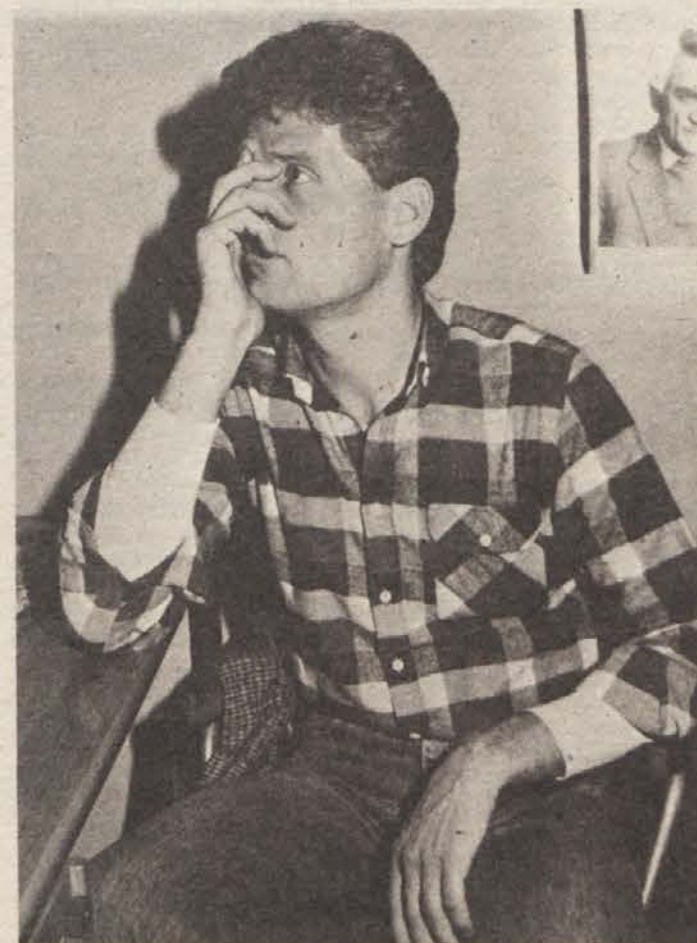
Galijašević: »Nismo, saj se zdi, da bi bilo glede na nje- govo funkcijo v CK ZK BiH karkoli samo scanje proti ve- tru. Poznaš vic o pljuvanju na hodžu na minaretu — ko on pljune, te zadene, ko pljuneš ti, pade zopet po tebi! Sistem je razdelan, napak ni...«

So bili odnosi med vašo va- sjo in TV Sarajevo že prej sla- bi?

Galijašević: »1982. leta je pri sprejemu štafete mladosti reportažni avto TV Sarajevo povozil štiri enajstletne deklice! Mehd Mumija, ured- nik TV Sarajevo se tega večer- a ni spomnil, da bi v kateri od informativnih oddaj izrazil kratko sožalje! Rad bi dodal, da je Smiljko Šagolj tokrat povozil celo vas...«

Po vsem tem je postalo krajanom jasno, da gre zares.

V teku so kazenski postopki proti vsem pomembnejšim krajanom, okoli novega leta pa je bil končan neobičajno hiter postopek proti Dž. Gali-

Hasan Delić: »Maglajski tožilec je napovedal vložbo obtožni- ce proti Dževadu in meni zaradi kaznivoga dejanja, naperje- nega zoper samoupravljanje.«

osnovne organizacije dobil 60 dni zavora, ker je imenoval negativne pojave in odgovor- ne ljudi...«

Galijašević: »Obstaja kontinuiteta stalinističnih me- tod in nič ne kaže, da bo pre- kinjena. Pritoževati se ali raz- krinkati koga kot stalinista in pričakovati, da se bo spre- menil, je iluzija. To nam je zdaj jasno.

Momo Ševarika je tipičen primer sodobnega separati- sta, ki bi želel vsa pooblastila in prerogative oblasti prenesti na republiko. Njegova izjava na ZSMJ kaže, da republike niso več republike v mejah Ustave, ampak da so države.

Ne morda države v malem, temveč klasične države, v ka- terih avtonomijo se nihče ne sme vtikati. Ševarika je s tem

publiške ZSM in ostalih struk- tur. Toda kaj to pomeni, če pa oni niti do danes niso upošte- vali podobnih priporočil!

Pritiske in neprijetnosti prenašamo še naprej. Prepo- vedujejo nam vse načrtovane aktivnosti, celo ples. Plaka- te, s katerimi obveščamo o naših dejavnostih in priredit- vah, je trgjal predsednik ob- činske konference osebno. Sodnik me denarno kaznuje za vsak ples, ki ga priredi mladina. Do kulminacije je pri- šlo prejšnje pomladi, ko so nam prepovedali nositi občinsko štafeto mlado- sti, kar je pravgotovo edin- stven primer v novejši jugo- slovaški zgodovini. Pripadni- ki SDV in UNZ so naše mla- dince vrgli iz dvorane »Pobje- da«, v katero bi morala priti zvezna štafeta. Obrazloži-

5. Momo Ševarika: »Dejstvo je sicer, da večina mladincev ni vključena v obstoječe načine reševanja svo- jih problemov. Ali je razlog v tem, da nimamo političnega posluha, da je način dela napačen? Ne zanikam možnosti, da se nekatera vprašanja lahko rešujejo tudi spontano, to- da temeljni način mora biti vključevanje v obstoječe institucije.« (Teleks, št. 49, 4. 12. 1986; počrtala Katedra)

tudi pokazal, koliko so zvezni organi razlašeni v praksi, kajti na njegovo izjavo ni hi- če reagiral.»

Zaradi vsega tega je mo- ševska mladina razmišljala o neki simbolični akciji, ki pa je na koncu ni izpeljala?

Galijašević: »Ker je Ševa- rika s tem nastopom pokazal, da je Statut ZSM BiH v resnici samo mrtva črka na papirju, Republiška konferenca ZSM BiH pa je sama sebi sodnik in porota, smo razmišljali o sim- bolični akciji, ki bi jo izvedli v sklopu tekočih volilnih aktiv- nosti. Na Zvezni konferenci je Ševarika pokazal, kako malo

ve za to niso dobili, zapretili pa so jim, da morajo biti vsaj DVA kilometra oddaljeni od te dvorane. Meni so kasneje ce- lo sodili, ker je »nekdo« pri- čal, da sem štafeti obrnil rit. Kot OO ZSM smo posta- vljeni izven zakona, potisnjeni v politično brazdveto. Smo prva mladinska organizacija, ki nima svojega delegata niti v enem forumu ali organu lokal- ne samouprave.

Prepovedujejo se nam, kot sem rekel že prej, celo plesi.

Eden od plesov je bil prepo- vedan, ker je »po naključju sovpadel z verskim prazni- kom »Đurdevdan« (Sv. Jurij, op. prev.). Čeprav je Moševac

IMELI SO NAS ZA IDEJNE PREDSTAVNIKE MANEAGEMENTA

Ali moremo konflikt med sociologi organizacije na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo in politiki 1975. leta pripisati res samo »tragičnemu nesporezumu« med znanostjo in politiko, kot to trdi dr. Pjanič za beograjsko univerzo, ostaja vsaj za zdaj še odprto vprašanje. Toda če tezo o nesporezumu tudi v resnici vzamemo v zakup, se nam tragičnost nesporezuma odkrije šele čez poldrugo desetletje, natančneje 14. februarja 1987. Ob obletnici Kardeljeve smrti je namreč Deio v svoji »Sobotni prilogi« objavil razgovor o aktualnem ukinjanju tozdov.

Na tem mestu nam ne gre za to, da bi komentirali pomenljivost uredniške politike nekega časopisa, toda ob kolondenci obletnici in dejstev velja zapisati, da je na Delovi okrogli mizi sodeloval tudi **dr. Janez Jerovšek**, eden od FSPN-jevske četverice, ki je Kardeljevo konstatacijo iz se-

demdesetih let, da direktorji pridobivajo na moči, posredno plačal z izgubo profesure na fakulteti.

Jerovšek: »Biti direktor nekega velikega podjetja, pomeni imeti veliko večjo moč, kot jo ima minister. Direktor nima formalne oblasti, ima pa dejansko, ker razpolaga z resursi, kapitalom, z odločitvami. Če torej greste v tržno ekonomijo, v avtonomijo delovnih organizacij, potem bodo glavni koristniki moči ne delavci, ampak managerji. To je Kardelj pravilno ugotovil. Ko pa so managerji glavni koristniki v distribuciji moči, pa postopoma dobivajo večjo moč kot politika. Koncept socializma, ki temelji na leninovski tradiciji, pa tega ne more dopustiti, zato je prišlo do temeljnega konflikta med managerji in politiki, zato je bil sprejet nov zakon o tozdih, sozdih, ki je vso moč distribuiral tako, da danes direktor formalno nima veliko moči.«

Kakšno mesto pa je imela v tem temeljnem konfliktu Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo?

Jerovšek: »V nas, ki smo se ukvarjali z delovnimi organizacijami, so zelo verjetno — toda to ni bilo rečeno — videli idejne predstavnike managementa in njegovega zahodnega koncepta. Mi vsi smo bili v Ameriki, vsi smo tudi zunaj študirali. Imeli so nas torej za idejne predstavnike managementa, okrog pa se je še govorilo, da smo Kavčičevi fantje. V resnici pa nismo imeli s Kavčičem nobenih stikov, osebno ga jaz nisem nikoli srečal.

Ugotavljali smo torej, da imajo managerji moč in da njihova moč izvira iz njihovega položaja, iz tega, da koordinirajo. Ker je bilo tako, smo zahtevali, da se jim prizna njihova moč v sistemu oblasti, kajti tako bi jih naredili odgovorne. Teza, ki sem jo jaz zagovarjal, je bila, da je treba konflikte mehanizirati. Iz tega so potem izpeljali, da zagovarjam strankarski sistem. To, kar danes govorita partija in sindikat, je veliko več od tistega, kar sem takrat zagovarjal jaz.«

V letih od 1972 do 1975 so se na FSPN, nekdanji Visoki šoli za politične vede CK ZKS zdaj profesorji, zdaj profesorji — komunisti, zdaj študentje, zdaj študentje — komunisti »spopadali« s posledicami kritike Andreja Marince, izrečene na 29. seji CK ZKS. Inž. Marinc je, kot so takrat in še leta za tem z bombastičnimi in z ideologijo nabitimi naslovi poročali časopisi, sicer pozdravil na fakulteti že začeti proces »idejne konfrontacije«, kljub temu pa je nekatere predavateljem zameril, da vnašajo »v vzgojno in znanstveno delo nemarksistične teorije in metode, podcenjujejo ali zavračajo marksizem in se opirajo predvsem na funkcionalizem.« Samo tri leta po sprejemu zakona o viso-

kem šolstvu (l. 1969) je bila torej javnosti posredovana izjava z zahtevo po ideologizaciji izobraževanja, ki je svojo legitimnost dobila v istem zakonu 1975. leta z uvedbo t. i. tretje košarice (»prispevek k razvoju socialističnega samoupravljanja in ob tem še k posebej humanim odnosom«).

Po treh letih sejanja na fakulteti in zunaj nje (nekateri od teh sej so potekale za zaprtimi vrati!), pripravljanja, vračanja in ponovnega pripravljanja osnutkov »Poročila komisije za oceno razmer na FSPN« pri Marksističnem centru CK ZKS in po že 1973. leta izrečeni alternativni, »ali korigirani določene, zlasti kadrovske spremembe ali pa pričakovati ogrožitev svoje eksistence«, je Komunist 17. februarja 1975 objavil zadnje, »usklaženo« »Poročilo komisije...«. Fakulteta se je morala, da bi si zagotovila svojo eksistenco, odpovedati štirim svojim profesorjem: **dr. Vladimirju Arzenšku, dr. Tinetu Hribarju, dr. Janezu Jerovšku in dr. Veljku Rusu.**

Jamstvo za profesorje
Očitati so vam zavze-manje za funkcionalizem, drugim za nepristransko znanost...

Jerovšek: »Funkcionalizem, to si je izmislil Stipe Suvar, pri nas pa so to zagrabili, čeprav niso dobro vedeli, kaj je funkcionalizem. To sem jim jaz razložil. Naša politika je bolj funkcionalistična kot marksistična, funkcionalistična v tem smislu, da popravi sistem in v tem smislu sem še danes funkcionalist. **Ne verjamem v nobene prevrate, v nobene revolucije, v nobene velike spremembe.** Verjamem samo v evolutivni razvoj, ki edini lahko potegne Slovenijo in Jugoslavijo iz krize. V tem smislu je naša politika funkcionalistična, vendar neuspešna. Funkcionalizira namreč tako drobne stvari, da je to neuspešno: enkrat gre z obrestno mero gor, enkrat dol, enkrat cene »zamrzne«, drugič jih »odmrzne«. To sicer je funkcionalizem, toda takšen nikamor ne pelje. Funkcionalistična politika bi morala pripeljati do nekih večjih sprememb, vendar ne prevelikih. Prevelikih sprememb, prevelikih šokov modern gospodarstva sistem ne prenese. Vpeljave tozdov, sozdov sistem ni prenesel.

Stroški so bili fantastični, rezultati majhni, danes se tozdi ukinjajo, managerji pa dobivajo na moči.«

— da osnovna organizacija ZK na fakulteti razpravlja o partijski odgovornosti in nadaljnjem članstvu dr. Janeza Jerovška in dr. Tineta Hribarja;

— da osnovna organizacija ZK oceni dejavnost vseh komunistov, ki so bili v preteklem obdobju, predvsem pa po 21. seji predsedstva ZKJ in 29. seji CK ZKS, v vodstvih fakultete, njenih pedagoških in raziskovalnih enot, v uredniških družboslovnih revij, sekretarja osnovne organizacije ZK in sekretarja aktivna ZK pedagoških delavcev.« (poudarki v citatu so uredniški, op. avtorja)

13. januarja 1975 je Pavle Zrimšek na seji aktivna OO ZK pedagoških delavcev izjavil: »Odklonil sem osnutek tega poročila, ker nima kvalitete, ki naj bodo lastnost komunistov. Kot komunist ne morem sprejeti tega poročila; ne morem sprejeti logike tega poročila: da je bila šola najprej marksistična, nato so nastopili negativni pojavi, ko je FSPN zagazila globoko v močvirje buržoazne znanosti. To poročilo ni marksistična osnova in ne daje spodbude komunistom za nadaljnje delo. Zato odklanjam ta tekst sporočila. ZK je vedno zavračala metode in sredstva, ki niso bila objektivna. ZK bi zato morala biti zaskrbljena nad našo moralno podobo, če ta tekst ne bi ocenjevali, če bi ga slepo sprejemali, saj je slepo sprejemanje na spodnjem delu moralne lestvice.«

Komisija pri Marksističnem centru CK ZKS je zahtevala izključitev štirih profesorjev FSPN iz pedagoškega procesa in znanstveno-raziskovalnega dela (Arzenšek, Rus) zato, ker v njihovih stališčih in osebnostih ni našla »jamstev« za uspešno pedagoško in znanstveno-raziskovalno delo. Kakšna jamstva ali bolj kakšne kavcije je komisija pričakovala od tistih, ki so se znašli na »črni listi«, kaže napotek Franca Šalijskega aktivu ZK pedagoško-znanstvenih delavcev FSPN 2. decembra 1974. Šali je takrat od aktivna zahteval, da ta pri »presojanju obravnavanih tovarišev« oceni tudi njihov odnos do samoupravljanja, socialistične revolucije, marksizma, do časa, v katerem so »obravnavani tovariši« posamezne stvari pisali in njihov odnos med publicistično dejavnostjo ter predavateljskim procesom. Komisija torej ni iskala jamstev v njihovi pedagoški, strokovni usposobljenosti, ampak v njihovi ideološki pravovernosti. Odpovedati se temeljnemu načelom znanstveno-raziskovalnega dela, parirati pred političnim voluntarizmom krojiti rezultate empiričnih socioloških raziskav po meri vladajoče ideologije, citirati družbenopolitične delavce, ni pomenilo nič drugega kot od raziskovalcev zahtevati, da zanikajo obstoj latentnih konfliktov v navidezno brezkonfliktni uniformni družbi. Ker niti v samorecenzijah, ki so jih morali »obravnavani« pisati, le-ti niso spremenili svojih strokovnih stališč in pogledov, je bilo »treba stvari urediti,« vendar ne v družbi, ampak na fakulteti.

Jerovšek: »Politika ni bila dorečena. Zahtevala je, da to sami uredimo. Na fakulteti smo se kar naprej sestajali, kar je trajalo čez dve leti, ker nismo vedeli, za kaj točno gre. Potem so pričeli namigo-vati na določena imena in pošiljali politike na fakulteto. Lista imen profesorjev, ki niso »ustrezali« je bila precej obsežna. Na njej je bilo okrog osem do deset ljudi z dekanom vred. Na listi so bili poleg mene in nas, ki so nas kasneje izločili. Toš zaradi ankete, Zdenko Rotar zaradi »Teorije in prakse«, Vreg, dekan, ki je bil prvoborec... Spisek je bil nekoliko preobširen, zato se je skrajšal na nas pet, v zadnjem hipu pa je nekdo še Vrega s spiska izbrisal.

Ko je bilo »Poročilo« sprejeto na političnem vrhu, ga je bilo potrebno samo še izpeljati. To pa ni bilo več problematično. Kot docent sem istočasno predaval na VEKS-u, kjer so avtomatično reagirali. Rekli so mi, da so jim z Občinskega komiteja sporočili, da ne smem več predavati in stvar je bila končana brez kakršnegakoli papirja, odloka, česarokoli. Rekli so mi tudi, da so nemočni, da tako pač je, da se bodo stvari morebiti spremenile in da me bodo potem poklicali nazaj.«

V nekom zapisniku sem zasledil grožnjo, da ali bodo potrebne kadrovske spremembe ali pa bo ogrožena eksistenca fakultete...

Jerovšek: »Da, rečeno je bilo: Mi bomo ukinili fakulteto, razpustili partijsko organizacijo! Profesionalne, delovne, eksistenčne grožnje so visele nad glavami vseh.«

Ali mislite, da je obstajala objektivna nevarnost, da bi se fakulteta razpustila ali pa da bi se transformirala ponovno v politično šolo?

Jerovšek: »Ne vem, moram... Če so tako govorili, so najbrž tudi tako mislili. Rekli so celo: Zdaj je na vrsti ta fakulteta, potem bomo pa šli na Filozofsko, Ekonomsko in povsod naredili red. Dalje po tem niso šli.«

Čistke na FSPN so torej bile dovolj velik opomin?

Jerovšek: »Dovolj velik opomin.«

Ali vidite kakšne razlike med beograjskimi in ljubljanskimi dogodki?

Jerovšek: »Razlika med beograjskimi profesorji in nami je bila zelo velika. Oni so imeli veliko zunanjih intervencij. Z zunanjim svetom so bili povezani veliko bolj kot mi. Za njih so intervenirali ljudje kot **Erich Fromm** in podobni. Politika je bila nad tem silno presenečena. Dimenzije Beograda so bile torej popolnoma drugačne. Njih so tudi okrivili za študentske nemire, česar nam niso mogli očitati.

Politika se v naš primer strokovno sploh ni spuščala. Rekli so, da naša stališča idejno niso sprejemljiva. To, kar meni očitata, sem rekel takrat, ni res in tudi če bi bilo res, to nič ne pomeni. Jaz napočno razlagam konflikte in še nekaj takšnih fraz: Arzenšku so očitati, da zagovarja konec ideologije, v resnici pa je pri direktorjih opazil samo to percepcijo. Rusu so najbolj zamerili njegovo tezo, da naj bi bila partija nekakšen katalizator.«

Poročilo komisije za oceno razmer na Fakulteti za socio-

INKVIZICIJA NA UNIVERZAH DOKUMENTI

»Mislim, da je prišlo pred dvajsetimi leti do tragičnega nesporezuma med filozofi z ene in politiki z druge strani. Zapleti so postali še večji zaradi dejstva, da so se filozofi pričeli ukvarjati s političnimi problemi, kar so imeli za normalno človeško udejstvovanje. Ko so filozofi izrekli sintagmo »kritika vsega obstoječega«, kar je zgolj Marxova ideja, izpeljana iz Heglovega učenja, so politiki to razumeli kot zaničanje vsega, kar obstaja v jugoslovanski stvarnosti. To ne drži. Končno je kritika samo ocenjevanje; lahko je pozitivna, lahko pa tudi negativna. Na žalost je danes prepad preglobok in ne verjamem, da je mogoče vzpostaviti normalen dialog med to skupino filozofov in politiki.

Sam sem za pogumne poteze — za to, da se na katedro (za filozofijo, op. pisca) pritegnejo vsi ljudje, s katerimi je mogoče vzpostaviti določeno sodelovanje, pri čemer bi se spoštovala njihova smelost v razmišljanju in podajanju lastnih sodb« (dr. Zoran Pjanič, rektor beograjske univerze o osmerici leta 1975 odstranjenih profesorjev; intervju, 16. jan. 1987)

Katedra za filozofijo na beograjski univerzi se je po neprostovoljnem odhodu osmerice profesorjev znašla v nepremostljivih kadrovskih težavah, s katerimi se srečuje še danes. **Rezultat: kvaliteta študija je padla. O Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani vam bo le malo študentov vedelo povedati kaj več, kot to, da je to »politična faka«.** Kritike na račun svojih, zlasti družboslovnih fakultet in njihovih študijskih programov je od študentov mogoče slišati povsod, ne samo v Beogradu ali v Ljubljani. V zvezi s takšnimi kritikami in nezadovoljstvom se pogosto omenjajo imena, ki ne smejo ali ne morejo prevzeti predavateljskih mest na teh fakultetah kljub temu, da so za to znanstveno-strokovno in pedagoško usposobljeni. Obstajajo tudi takšni, ki so na fakultetah že bili, pa so z njih leta 1975 ali kasneje morali oditi. Vsi ti danes čemijo na teh ali onih od javnosti bolj ali manj izoliranih inštitutih, publicirajo ali celo predavajo v tujini. Udeleženci »Omizja« na ljubljanski televiziji so nedavno razglabljali o tem, kako v vsesplošno dobro pritegniti na univerzo in v gospodarstvo »pobegle možgane«, s katerimi bi lahko formirali »našo tretjo univerzo«. Prav ničesar niso povedali o tistih, ki jim je zaradi tako imenovane tretje košarice v zakonu o usmerjenem izobraževanju zaprt vstop na jugoslovanske univerze, pa morajo zato svoje znanje prodajati na tujem.

To uredništvo Katedre je namenjeno z zapisom, ki sledi, in z zapisi, ki še bodo sledili, pisati o slednjih. Ne zato, da bi kogarkoli podžigalo, provociralo, podpiralo ali obtoževalo, ampak zato, da bi kaj povedalo o univerzi in o družbi, ki si jo lasti. Če si bo kdo takšno potezo uredništva tolmačil kot naš prispevek k razpravi o reformi univerze in o zakonskem reguliranju visokega šolstva, tudi prav. Če pa bi komu od bralcev ob teh zapisih prebliskovale po glavi zlorabe proslulega 133. člena, pa si bo moral te prebliske pojasniti sam.

V nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev so lahko izvoljeni oziroma ponovno izvoljeni kandidati, ki poleg drugih pogojev, določenih s tem zakonom, s svojim družbenim in strokovnim delom ter rezultati dela:

- dosegajo strokovno, znanstveno ali umetniško ustvarjalnost ter imajo praktične izkušnje v stroki;
- dokazujejo pedagoško usposobljenost;
- prispevajo k razvoju socialističnega samoupravljanja in v tem še posebej humanim odnosov.

(182. člen zakona o usmerjenem izobraževanju, prvi odstavek)

Dr. Adolf Bibič: »Poudarjam, kar sem že večkrat povedal: 1. da je bila objava ankete o ugledu slovenskih politikov neposredno politično dejanje. To je bilo v času pred volitvami in je bilo moči objavo rezultatov in njihov komentar razumeti kot poseg v predvolilni boj. Moramo reči bobu bob in zob zob. Isto velja glede akcije 25 poslancev. Če je bil center za javno mnenje deležen kritike zaradi objave rezultatov o ugledu, potem se mi zdi, da bi se moral nekaj naučiti. Center za javno mnenje se od tega ni nič naučil. Šel je v raziskavo akcije 25 poslancev in se je ta tema potencirala tudi na druge načine. Kaj to pomeni? To je bilo mogoče razumeti kot politično dejavnost v zaostreni politični situaciji. Take poteze so šle v škodo naši fakulteti.« (zapisnik sestanka aktivna ZK znanstveno-pedagoških delavcev, 2. mar. 1973)

Komisija pri Marksističnem centru CK ZKS je presodila (!), da:

— stališča tovarišev dr. Vladimirja Arzenška, dr. Janeza Jerovška, dr. Veljka Rusa in dr. Tineta Hribarja ne dajejo jamstva, da bi mogli uspešno opravljati pedagoško delo na fakulteti;

— da tovariša dr. Vladimir Arzenšek in dr. Veljko Rus ne dajejo jamstva, da bi mogla uspešno delati na opredeljenem raziskovalnem programu fakultete; zagotove naj se jima možnosti za zaposlitev na ustreznih delovnih mestih v drugih zavodih oziroma delovnih organizacijah;

I. Zastavitev problema

Če so bili v teku kulturnega razvoja vselej umetnosti in sočasni umetnostni stili tisti, ki so dajali življenjskemu slogu različnih obdobji značilen izraz, bi moral biti, če naj takšno stanje velja tudi za današnji čas, predvsem ekstremni značaj umetnosti tisti, ki naj se v njej manifestira: v umetnosti bi moralo priti do izraza, da ta čas od človeka zahteva samozadrževanje in mu zastavlja najvišje etične zahteve, in da je hkrati, kljub takšnemu imanentno etičnemu prizadevanju, to čas poln groze, krvoločnosti in krivice. Še več, da ta čas vse to nebrzi za obhajanje. V umetnosti bi se moralo odražati, kako si čas z že stoletja odsotno intenzivnostjo prizadeva za novo duhovno in s tem platično sklenjenost in je kljub temu jlet v pozitivistično miselnost, v obsedenost z dejstvi, ker pa vse platični in deduktivno odklajnja, je s svojim etičnim hotenjem v nenavadnem sporu. Mar umetnost vse to izraža? Je tej nalogi dorela?

Odtod izhaja vprašanje: Je umetnost sploh še sposobna reševati takšne naloge? Mar ni ravno teža etičnega, katerega novi

strogoosti se je človek podvrnil, vsej umetnosti in vsakršnemu umetniškemu izživljanju tako sovrana, da bi bilo samo po sebi nesmiselno zahtevati, naj se novi slog življenja reprezentira v umetnostnem slogu? Mar ni za radikalno razplatonizirani svet naravnost značilno, da je postal pozitivističen in da mora z enako radikalnostjo, s kakršno odpravlja vse metafizično, zavračati tudi vse estetske presoje v sferi, kjer se pojavljajo filozofski problemi? Že prejšnje, predvojno obdobje, ki ga imenujemo meščansko, gotovo ni več našlo svojega življenjskega izraza v eklektičnih stilih, ki jih je ustvarilo, in četudi je zanj oblika reprezentativne umetnosti obstajala, je to vendar bila oblika velike opere; in če je obstajala še oblika duhovnega in socialnega statusa umetnosti, je vendar ukvarjanje z opero v veliki meri postalo priložnost za sicer nezapostveno meščansko damo. Čeprav je od tedaj nastopil proces čiščenja, ki v določenem smislu odseva strogost sveta in je vsaj v arhitekturi ustvaril lasten sodoben stil, pa je ukvarjanje s temi umetnostnimi problemi vseeno ostalo v krogu neposrednih

udeležencev; postalo je takorekoč interna diskusija umetnikov, in kar se je pripravljalo že v XIX. stoletju, je postalo zdaj povsem očitno: značilen izraz časa je mnogo lažje najti v strojni tehnologiji in na športnih prireditvah kot pa v arhitektonski podobi mest ali v literarnih delih.

Vse prepovedi bi bilo omejevali se na trditve, da o duhovnih in estetskih problemih molčimo, ker gre pri tem za probleme, ki jih izpodriva mnogo aktualnejše vprašanje: »Imamokaj jesti?« Nasproti tako enostanskemu materialističnemu gledanju stojijo obdobja najhujše materialne stiske, ki so v srednjem veku ustvarila najbolj vzvišene umetnine. Še mnogo bolj ceneno bi bilo reči, da morajo muze med vojno molčati — tudi ta nazor zgodovina vedno znova spodbija — vse to bi bilo ceneno in bi, če smemo tako reči, pripeljalo do dvomljive patologije časa. Kajti, naj bo vojna še tako močan katalizator, v katerem dobijo razvojni procesi v pravem pomenu besede eksplozivni pospešek, in naj pojmujejo tudi vojno samo kot rezultat katastrofalnega razvoja gospodarstva ali tehnike, da, morda celo znan-

stvenega duha kot takega, so ti fenomeni, kolikor se tudi medsebojno očitujejo, povzročajo, ali v mnogočem celo drug drugega stopnjujejo, vseeno istovrstne skupine simptomov edinstvenega in silnega logičnega procesa, onega stoletja trajajočega logičnega procesa, v katerem se je podoba sveta, kakršno je vtisnil srednji vek, še in še razblinjala, posamezna področja vrednot pa so se osamosvajala. Človek je v stopnjujoči se zmedli, raztrgan od svojih najrazličnejših rušilnih in graditeljskih sil, postal nesposoben krotiti dokončen razpad starega sistema vrednot in zavreti dokončen krvavi kaos. Kljub temu pa je, izpostavljen naraščajoči množici vprašanj svoje vesti in soočen z grozo in s smrtjo, kakor od groma postavljen pred vprašanje: »Kaj naj storimo?« To vprašanje lebdi povsod tam, kjer človek poskuša sprevideti zahteve časa in njegovo stisko. Etična zaostritev tega vprašanja izbruhne povsod in je vehementno prisotna, kar dopušča domnevo, da tudi vprašanje: »Imamokaj jesti?« ne bo rešilo materialno, marveč etično.

Tudi razpad področja materialno-znanstvenih vrednot je razumljiv le, če ga povežemo z razpadom obsežnega sistema vseh vrednot. Povsod je očitno, da je takšno stanje že prodrla v splošno zavest in slutiti je, da gre za vmesno stanje med ne-več in še-ne, ter da mora kot takšno izoblikovati izhodišče do nove duhovne sklenjenosti. Gre za novo fiksacijo vrednot, gre za tisto novo duhovno sklenjenost, iz katere se bo šele dalo nedvoumno in racionalno določiti, kaj je vrednota in

kaj to ni. Čeprav pozitivizem spekulativno in teološko določanje vrednot odklanja in daje prednost iz sebe napajajočim se nespekulativnim, približnim in intuitivnim utemeljevanjem, je novo zastavljeni cilj očitno platični, saj mora njegov vrh biti v racionalnem sistemu vrednot, v katerem dosežejo prepričljivost in razum sveta ter njegove vrednosti novo sistematično utemeljitev. Čeprav tako praktiki kot znanstveniki filozofijo podcenjujejo, smemo Nietzschevi renesansi, ki jo danes doživlja ves svet, prisoditi simptomatičen pomen. Ne toliko zaradi njenega novega moralnega pomena — Nietzsche se je tu še povsem opiral na meščanstvo in esteticizem — kolikor zaradi principelnih in teoretskih zahtev, na katere je pri tem opozoril in ki so pojem vrednote napravile za metodološko jedro filozofije, zlasti filozofije zgodovine. To slejkoprej navdušeno spoznanje še nejasne razsežnosti pojma vrednote je vznemirilo Nietzscheja, toda nič manj ni že prej vznemirilo Kierkegaarda. Kako obotavljivo, da, kako zlovoljno je šolska filozofija, vseeno ali izhaja iz postkantovskih ali drugih smeri, sprejela pojem vrednote, čeprav drugače ravnanje ni mogla. Vse to govori v prid dejstvu, da bo most med poplavlajočo se in preživelo spekulacijo ter možnostjo nove metafizike zgrajen ravno s pomočjo tako nenadno v ospredje potisnjene pojma vrednote. Nezaslišana napetost med dobrim in zlim, do nevdržnosti stopnjujoča se polarnost med vsemi nasprotujočimi si pari, ki so temu času lastni in mu dajejo specifično ekstremen značaj, ta človeku naložena

prisila, da, tako najvišjo etično zahtevo, kakor tudi čisto komaj še pojmljivo strahotnost realnosti vgradi v lastno življenje, da bi ga mogel sploh živeti — vse to daje duhovnemu prizadevanju časa smer in upravičuje obstoj njegove problematike, ki je prej na videz ni imela.

To je tudi mesto, kjer umetnost, pa naj socialne ocene o njej trdijo nasprotno, ponovno napoveduje svojo veljavnost reprezentativnega fenomena časa in kjer spet postaja pravi problem dobe. Problem umetnosti kot take je s tem postal problem etičnega. Ne le literatura, tudi upodabljajoče umetnosti se vse bolj in bolj razvijajo v smeri tendenčne umetnosti. Poskušajo torej neposredno izraziti etični tip časa — pa naj si bo to pozitivno poučno ali satirično. Ravno tu se je zdaj tudi v umetnosti nazorno pokazala tista polarnost med dobrim in zlim. Če govorimo o izgubljeni veljavi umetnosti, imamo pred očmi samo en pol: pol dobrega, se pravi tisti pojem umetnosti, kakršnega so upravičeno mogli razumeti skozi vsa stoletja. Kajti v časih zanesljivega vrednostnega sistema so zlo z lahkoto izločili iz posameznih področij vrednot, vsekakor lažje kot v takšnem obdobju, ki je zapadlo v anarhijo vrednot, lažje, čeprav je bila napetost med poloma dobrega in zlega bistveno manjša. Vedelo se je, kaj je treba razumeti kot umetnost, in kar se je kot tako razumelo, je bila dobra umetnost. Tudi danes obstaja dobra umetnost, takšna je zlasti tista, ki se je v svoji čistosti podvrkla primatu etičnega. Toda ta tvori le del področja vrednot, ki se jim pravi umetnost in ta

TRGATEV

(TV Lj. 1, 3. februarja 1987; »Umetniški večer v počastitev spomina pesnika Gregorja Strniša«. Sodelujejo (od leve proti desni): Jernej Novak, Gregor Strniša, Janez Stanek, Aleš Debeljak)

Janez Stanek: »... In gledamo zdej iz stališča transcendentne celotnosti gledamo na subjekt ki je samo učenjen u ta sistem ... in zato prihajamo do te objektivne poezije kakršno imamo v zbirki Oko pa tudi potem v škarjah pa ... mm ... v Jajcu ... ee ... In obenem tud seveda dost bolj sistematsko urejene ker tudi spoznanje vstopa v ta pesniški svet tudi v racio: torej pot po kateri se ... mislim ... transcendenca povezuje s sedanostjo je recimo poetika tega tipa kakršno imamo v pesmi Vrba torej ohranjanje vrednostne kontinuitete subjekta v povezavi z vrednoto sveta ... pa tudi spoznanje, no tu pa naj samo omenim Strnišev uvod v zbirko Vesolje kjer je pa pravzaprav on poskušal svojo filozofsko fizikalno podobno sveta čist racionalno eksplicirati in sledovi tega se vidijo seveda tud v zbirki Oko ki je izredno ... ee ... virtuozno skomponirana je pa v bistvu če bi jo na kratko hotel označiti kaj ... zbirka Oko je pravzaprav ena sama velika metafora v kateri se vidi ta mehanizem da rečem netočno povezuje subjekta z objektom transcendence sveta s posameznikom.«

Aleš Debeljak: »Ta ta pravzaprav specifična perspektiva ... mm ... se mi pa zdi da je v nekem smislu prinesla tud največ, namreč zato ker ... eee ... ravno s tega vidika je mogoče pobegniti ... ee ... se izogni ... ee ... tisti dihotomiji v ker ... ee ... pravzaprav ... ee ... takorekoč sleherni literatura namreč v dihotomiji med ... ee ... med aktivizmom pa med ... ee ... resignacijo ... in je ravn zaradi tega je uspela prebit pravzaprav ... e ... horizont tega ekskluzivističnega odločanja ali za eno ali za drugo ... ee ... stran ... in ... ee ... v tem najbrž ni moglo bit drugač kokr da se je zaključila v tem ... ee ... velkem ... sistemu.«

Jernej Novak: »Strniša je edeh redkih ... ee ... sodobnih slovenskih pesnikov ki ima izjemno širok spekter bralcev ki seže ... njegove ... njegovi bralci ne ostajajo samo pri tem segmentu tradicionalno humanističnih izobražencev ampak kolikor vem tud ljudje iz ... ee ... recimo tehničnih strok zelo pogosto berejo vašo poezijo, najbrž je prav tu na tem nivoju o katerem zdej govorimo uzpostavljena ta komunikacija z ljudmi ki so vendarle usmerjeni nekako recimo bolj k pozitivnim znanjem in vedenjem.«

Aleš Debeljak: »to mogoče zato ker jih na prv pogled zapeleje pravzaprav ena dost ... e ... zanimiva ... mm ... tehnopoejska struktura te poezije k pravzaprav svoj instrumentarij vključuje ... ee ... in gradi

na ... e ... temelju ... ee ... takorekoč snovnih besed, njen besednjak je ... e ... izjemno logičen kristaliziran ... ee ... materialen če naj tko rečm sej tuki gre za zvezde ... ee ... sonce luno ... pravzaprav nobenega abstraktnega pojma ni ne operera ... ee ... z ... ee ... spekulativnimi metaforami ampak dejansko uporablja ... ee ... kategorije če nej tko rečm iz vsakdanjega sveta ... kar je pa seveda paradoksalno pa je da so povezane lahko tud strukturirane na ta način da pol prinese da pravzaprav rezultat ... ee ... pa neka atmosfera nek določen štimung ki pa je ... ee ... ves prežet s to abstraktno metafizično ... ee ... lahko bi tud rekl vesoljsko zavestjo, no zdej se mi pa zdi da bi blo še treba vseeno ločit ... ee ... med to posebno koncepcijo vesoljske zavesti ... ee ... v ker pravzaprav ne gre za noben nekakšen mistični panteizem niti pa za nek ne vem antropocentrični humanizem skratka ... mm ... občutek imamo da gre pravzaprav za ... ee ... res za ... eee ... eno metaforo ambivalence sploh in ... ee ... ta ambivalence je tist ... ee ... je najbrž tista točka ki nase ... ee ... vleče vse poglede različnih bralcev iz različnih ... ee ... interesnih skupin ... to je tist kar po moje ... vznemirja.«

Gregor Strniša: »Ti, ki so šli daleč, so pripovedovali, da je tam več in več, preveč zvezd. Ne samo nad glavo, celo pod nogami in kot jabolko v daljavi rodni planet.

Na tleh stojiš samo v svoji ladji, v daljavi sami ni kje stati na tleh. Zvezd pod nogami so se zbal, padli, star, nazaj na ta svet.

Sede na svetu na trdnih stoli, v mehkem blagu naših oblek, spe v deževnih nočeh pod stropi, zraven svojih neljubljenih žensk ...

Komentar k zapisu je potreben le v toliko, kolikor naj nedvoumno ovrže domnevo, da je vse zapisano izmišljeno. Torej: ta bera volih besed je samo kratek odlomek magnetofonskega zapisa TV oddaje v zgoraj omenjenem času in pod (prav tako zgoraj omenjenim)

samohvalnim naslovom. To je bastard specifične mentalitete, ki ne samo dovoljuje ampak tudi spoštuje abortivne stopke na področju kulture in umetnosti (in v zadnjem času poezije še posebej), s čimer prikrivamo dejstvo o njunem razvrednotenju počasi a zanesljivo pleše svoj zadnji striptiz — kar odpada, je blišč navlake, oblečene z namenom, da laže (vzbujajo iluzijo) o tistem, kar prikriva; kar ostane, je golo telo, ki ga zavržemo (pozabimo) po tem, ko ga uporabimo ali pa tudi ne. Ekonomija uživanja je vsekakor jasna. Tem bolj, ker na Slovenskem mladi in samoumevno napredni anatomske raztešajo že to nemogočo in nevedno telo.

Kultura in umetnost je odrinjena na skrajni rob družbe in je vanjo klicana samo še »po potrebi« (bujenja in razpihanja narodne zavesti ob kulturnem prazniku na primer). Sicer je pa prepuščena brezvladju, popolni razgradnji in gnitju, klanovstvu, samovoljnosti estetskih meril in vrednot ... Logičen sklep se ponuja sam: samo tisti, ki so že dosegli vrh (slovenske) kulturne politike, esejistike ali celo poezije in kulturnega novinarstva, so sposobni nabrati toliko jalovih misli, mentalno oporečnih konstrukcij in sploh toliko neizmerne neumnosti v košaro vznemirja.

Gregor Strniša: »Ti, ki so šli daleč, so pripovedovali, da je tam več in več, preveč zvezd. Ne samo nad glavo, celo pod nogami in kot jabolko v daljavi rodni planet.

Na tleh stojiš samo v svoji ladji, v daljavi sami ni kje stati na tleh. Zvezd pod nogami so se zbal, padli, star, nazaj na ta svet.

Sede na svetu na trdnih stoli, v mehkem blagu naših oblek, spe v deževnih nočeh pod stropi, zraven svojih neljubljenih žensk ...

nekega jezika. To se ne bere tako, da so vsi, ki ta vrh predstavljajo, že kulturni analfabeti, ampak samo tako, da je takšno blebetanje pač ena v vrsti preizkušenj, ki jih moraš opraviti, če hočeš do tega vrha prilesti.

DEJAN PUŠENJAK

POLITIČNA AGATA

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

Edvard Kocbek, dnevnik 1951—1952

Dnevniške zapiske iz teh let je objavljala že Nova revija (št. 19/20 do 43/44). Začne se s 16. novembrom 1951, končujejo pa s 4. junijem 1952.

V njih nam Kocbek kot oseba, ki je najbolj prizadeta, iz prve roke zrcali vso takratno dogajanje z imeni in priimki. Zapiski se berejo kot najbolj napeta kriminalka, saj nam nazorno predločijo ves potek ekskomunikacije misleca, pesnika, pisatelja in politika. Danes lahko le domnevamo na osnovi njegovega dotakratnega miselnega opusa, koliko bogastva bi Kocbek še ustvaril. S Strahom in pogumom je pravzaprav šele začel in glede na to, kako je začel, je lahko bi privilegirani partizanski sloj, katerega je Kocbek še posebej seciral, kar veseli, da so ga utišali. Zmagovalčeve poteze iz vojne se v miru spremenijo v svetinjo, ta pa ne more imeti črnih madežev. Svetinje in privilegiji pa so naključno identični pojmi.

Kako izredno težka je bila po ekskomunikaciji Kocbekova pot v javnost, nam lepo prikaže Pavle Zidar v reviji Sodobnost (št. 10/1984) ter nato ponatisnjeno v Pričevanjih 2 (December 1984, str. 156—194) pod naslovom Rožmarin s pisateljevega vrta. Prav ozadje njegove nikoli dokončane povrnitve v javnost je zakrito v njegovih dnevnikih, ki jih je za »cele skladovnice popisanih dnevniških zvezkov, ki da še čakajo na objavo« (Revija 2000, št. 25/26, str. 140) oziroma, kot je v spremeni besedi k pričujočemu Dnevniku 1951—1952 zapisal urednik te izdaje Dimitrij Rupel, »veličasten je pogled na njihovo celoto, polno omaro modrih in oranžnih šolskih zvezkov.«

Vrhunec dnevniških zapiskov 1951—1952 je nedvomno pogovor z Josipom Vidmarjem (14. 2. 1952) na str. 108—115, še posebej pa politični spet z Miho Marinkom (20. 2.) na str. 119—127 kot prvim možem slovenske vlade. Pogovor z Marinkom je bil politično perverzen poskus, da bi Edvard Kocbek zanimal Strah in pogum, da bi zanimal svoj svetovni nazor, ter da bi tako stopil na pot politične dvoličnosti in koformizma. Edvarda Kocbeka lahko danes beremo ter njegovo usodo, ki je prav zaradi vseh teh naštetih in nenaštetih specifičnosti tudi usoda celega naroda, razumemo kot občudovanje njegove pokončnosti, ki jo je obdržal, kljub Marinkovemu ter Vidmarjevemu na-

govarjanju, naj se premisli, naj svoje nazore prekliče in opusti ter tako (po)stane eden izmed slovenskih voditeljev. Ne, Kocbek je vztrajal ter si tako svojo usodo zapečatil za naslednja tri desetletja, vse do smrti leta 1981.

V šestdesetih letih se je z veliko težavo začel prebijati skozi na prvi pogled neprebojne monolitno politično ideološko ploščo. Njegovi prvi javni nastopi so morali biti ideološko sterilno čisti. Nobenega odklona od uradne idejnosti ni smelo biti. V šestdesetih letih pa vse do začetka sedemdesetih let, torej v obdobju relativne sproščenosti ideoloških zavor, je Kocbek poskušal najti svojo nekdanjo identiteto, vendar pa jo je bilo nemogoče najti, saj je bil genij v letu 1952 uničen, vsi idejni poganki so bili takrat porezani. V mračnih sedemdesetih letih, ko je idejni totalitarizem spet povezel svojo neprodušno pokrovko na ustvarjalnost ter idejno pestrost — pogledimo samo vso neverjetno puščobnost revijalnega tiska iz teh let! — v teh mračnih sedemdesetih letih se je Kocbek v javnosti intenzivneje pojavil šele kot »afera«, ki je nastala leta 1975 ob njegovih odgovorih na Pahorjeva vprašanja v knjigi Edvard Kocbek, pričevalec našega časa (Knjižnica Zaliv, Trst). Kocbekove odgovore so 9. maja (sic!) ponatisnili Naši razgledi kot iztočnico za nov pogrom na Kocbeka. Ideologija še naprej rabi idejnega nasprotnika, da na osnovi njega laže fila narod s svojimi »naprednimi« floskulami. Zaradi Kocbekovega intervjuja sta bila zaprta novinar Viktor Blažič (Glej Mladina, št. 29, 19. 9. 1986) ter Franc Miklavčič, sodnik (Mladina, št. 34, 24. 10. 1986) kot »majhni ribi«, ker Kocbeka kot svetovno znane osebnosti niso mogli zapreti. To, kar je oblastniki zblo, je bil tisti del intervjuja, kjer Kocbek govori, kako so partizani nedoumljivo brez procesa na koncu vojne pomorili v Kočevskem Rogu ter na drugih moriških veliko število (okrog 12.000!) svojih idejnih nasprotnikov. Pa čeprav je Kocbek ta krvavi, do vseh skrajnosti krvavi, poboj le omenil, je že to bilo dovolj. Revolucija se ni smela umazati, kajti takoj bi bili ogroženi privilegiji.

Do sedaj je izšel le drobec iz opusa Kocbekovih dnevniških zapiskov. Velika večina jih še vedno kot mrtva črka na papirju leži v Kocbekovi zapuščini. Za kvantitativno primerjavo vzemimo naslednje tri pomembnejše izdaje dnevnikov (če ne štejem tistih v knjigi Pred viharjem, ki so iz predvojnege ter začetnega vojnega obdobja).

Do sedaj je izšel le drobec iz opusa Kocbekovih dnevniških zapiskov. Velika večina jih še vedno kot mrtva črka na papirju leži v Kocbekovi zapuščini. Za kvantitativno primerjavo vzemimo naslednje tri pomembnejše izdaje dnevnikov (če ne štejem tistih v knjigi Pred viharjem, ki so iz predvojnege ter začetnega vojnega obdobja).

ja). Tovarišja (za obdobje 17. maj 1942—1. maj 1943) je izšla na 436 str., Listina (17. maj—2. dec. 1943) na 551 straneh in Dnevnik 1951—1952 (16. nov. 1951—4. junij 1952) na 224 straneh. Na luč sveta čaka torej še mnogo pričevanjkega gradiva.

Braino tržišče ob našem izredno neaktualnem zgodovinsko dobesedno narekuje čimprejšnjo naslednjo izdajo Kocbekovih dnevnikov. Koristno bi bilo, če bi prišlo sedaj na vrsto leto 1975, torej čas »Kocbekovega afere«, ki sem jo maloprej omenil.

Javno vprašujem odgovorne iz uredništva Zbiranih del slovenskih pesnikov in pisateljev pri Državni založbi Slovenije, kdaj bodo začeli s sistematičnim izdajanjem tudi pri Edvardu Kocbeku. Ali še res niso dozoreli vsi pogoji? V Delovih Književnih listih (13. 11. 1986, str. 3) nas France Bernik obvešča da »so v teku priprave za izdajo ... Edvarda Kocbeka.«

V tem tekstu se omejujem le na Kocbekovo dnevniško ustvarjanje. Kocbeka kot pesnika in prozaista namerno puščam ob strani.

KORENINJENJE KRIZE

Nekje sem že zapisal, zdaj pa ponovljaj ugotovitev, da so tudi dnevniški zapiski, pa čeprav le kot sekundarni zgodovinski vir iz naše polpreteklosti (primeri zgodovinski viri oz. dokumenti so še večinoma zaprti, če niso celo uničeni!), še kako pomembni za razumevanje, kje korenini vsa ta globalna kriza, v katero smo zapadli in v kateri se nahajamo že več let, izhoda pa še vedno ni nikjer na obzorju. Zgodovinarji, sociologi, ekonomisti, politologi in drugi bodo v bogatih vsakodnevni analizah Kocbekovih dnevnikov našli relevantno snov za analiziranje in razumevanje današnjega sveta. Kocbek je bil neposredno prisoten kot eden izmed akterjev pri koreninjenju današnje slovenske politične, družbene in ekonomske situacije, kasneje po detronizaciji pa je bil izvrsten kronist političnih in kulturnih dogajanj. Naj se na grobo dotaknem le ene sfere znotraj »realističnih« ekonomskih zakonitosti. Kapital oz. proizvodna sredstva imajo vsi in nihče, s temi proizvodnimi sredstvi upravljajo vsi in nihče in zato za usodo tako proizvodnih sredstev kot proizvodnih odnosov odgovarjajo vsi in nihče.

Danes se končno ob vseh tej poplavi več ali manj kvalitetnih socioekonomskih razprav, ki jih po časnikih, revijah in v knjigah bruhajo naši ekonomisti ter sociologi, res lahko z vso zaskrblje-

TEMU UMETNOSTI

izolirani del, če bi mu lasten umetniški slog uspelo ustvariti ali ne, še ni izraz življenjskega sloga sveta in dobe. Morda se to najjasneje kaže v glasbi, ki je v mnogih ozirih prešla skozi proces prenove in se kljub temu v svoji splošni veljavnosti in učinkovitosti vse bolj ožila, medtem ko si je glasbeni obrat nikoli slutenih razsežnosti istočasno priboril prostor po vsem svetu. Poleg glasbe kot umetnosti v dosedanjem pomenu, je nastopil glabeni kič, in če govorimo o umetniškem izrazu časa, ima ta negativni pol nedvomno še večji pomen kot poziti-

priljen, da si temeljni stavek: »Lépo je, kar ugaja« ne samo izbere kot gotovo in najudobnejšo teoretično formulacijo marveč se nad njim tudi izživlja, se zdi, da je predvsem na kiču, četudi predstavlja samo del celotne umetniške tvornosti, da prevzame staro nalogo umetnosti in utelesi značilni izraz časa. Kako je mogel ta delček področja vrednot postati simbol obsežnega vrednostnega dogajanja, kako se lahko etična konstitucija časa pojavlja v estetskem fenomenu kiča, moremo razumeti le iz ustroja splošnega pojma vrednote.

negativnega sistema je postalo neizbežno. Gotovo se je spozitivizirani svet resničnosti smrti postavil po robu z enako heroičnim smislom za resničnost, s kakršnim se je loteval vseh ostalih življenjskih pojavov. Renesansa, čas porajajočega se pozitivizma, je poskušala premagati smrt s poganskimi in radoživim povzdigovanjem življenja — poskus, ki je bil morda ravno zaradi svoje mladostne nezrelosti obsojen na neuspeh. Toda že je istočasno dvignil glavo tudi protestantizem, poln asketskih težej, da bi ne več zajezil strah pred življenjem z novo strogo stasjo popeljal v nov vrednostni sistem. Toda če smrt s svojo neposrednostjo še tako vabi, naj se ji zazremo v oči, tudi če njena neposrednost strne strah v grozo, v takšno grozo, ki se je moramo otepati kakor nevarnosti, v katero nas je pahnila sama, obdajata človekovo dušo kljub vsemu le negotovost in večna tema. Smrt ostaja skrita v noči in v negotovem in v tej temi prebiva strah: zoper negotovost teme, zoper strah pred samoto, ki je spremljevalka človekove duše od trenutka, ko svoje oči odpre v zavesti, pa do tedaj, ko jih za vedno zapre, zoper ta strah se ne kaže bojevati, pa tudi ne kaže pred njim stati križem rok. — Človekova duša prevzame nalogo lastne obrambe in varstva.

(se nadaljuje)

Prevedeno po: Hermann Broch, Schriften zur Literatur II, Theorie, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main
Naslov izvirnika: Das Böse im Wertsystem der Kunst (1933)
prevod: Václav Jarm

ktivni pol prave umetnosti. Ali pravilneje: umetniški izraz časa moremo videti v nezasišani napetosti, ki vlada med dobrim in zlim znotraj umetnosti. — Zlo v umetnosti pa je kič.

Spremenljivost vrednostnega sistema in učinkovitost zla nista pač nikjer na svetu tako izraziti kot v eksistenci kiča, ki je značilen otrok meščanske dobe in stopa v svet ravno v tistem trenutku, ko ta doba v samoumevnem soglasju s svojim duhovnim in realnim izgledom po eni strani postaja doba strojev, po drugi pa se njena pozitivistična tendenca zgoščuje v najgoroznejši materializem. Ravno zato, ker je bil pozitivistični antiplatonični svet

II. Stavba vrednote

Vrednota: premagovanje smrti

Obličje smrti je veliki buditelj! Nietzsche je leta 1870 doživel vojno na francoskih trgih in to doživljanje je verjetno odločilno vplivalo na njegovo miselnost ali pa je vsaj pospešilo njen razvoj. Tisto se je petdeset let kasneje razrazilo do neskončnih razsežnosti. Petdeset let kasneje je postala smrt v Evropi mračna gospodarka vseh stvari in groza pred smrtjo je vpila do neba: šele tedaj je postal očiten propad vseh vrednot, strah pred izgubo vseh življenjskih vrednot je zagnil človeštvo. Preče vprašanje o možnosti izgradnje novega vrednost-

CHRISTIE, drugič

nostjo vprašamo, kakšne temeljne sile so odločale o tem, kaj se sme in kaj se ne sme. Še relevantnejše je vprašanje, **kaj se takrat po vojni oblastniki ter ideologi represivno dušili ves pluralizem ter alternativnost.** Ali res zgolj zaradi vsakodnevnih krilatice o tem, da gradijo temelje v tem prehodnem socialističnem obdobju za socialno idealno urejeni komunizem? Jugoslovanska varianta kulturne revolucije, ki včasih odzvanja še v današnji čas preko **Stipeta Šušarja, Fuada Muhića** ali v nekoliko blažji obliki, a vendarle, od mariborskega kulturotroška **Marijana Pungartnika**, je bila v povojnih letih v obliki kramparske poezije ter proruske »socialno realistične« proze na vrhuncu. Kje je bila vse do danes vednost o ekonomskih ter seveda političnih razmerjih, ki bi veljala za funkcionalno, učinkovito ter kulturno družbo? Prosvetarji so nas poučevali, da so imeli naši revolucionarji, ki so po vojni zavladali, Marxa in podobne teoretike v malem prstu. Kaj, celo preračali so jih, kar se lepo zrcali, če vzamemo v roke časopise tistih let, preko katerega so povzdigovali ideologijo Lenina in Stalina in, o groza, tudi njene družbene ter ekonomske odnose. Tako ruski boljševiki kot tudi naši komunisti pa so zavladali iz vojnih razmer, **oboroženi do zob in še čez, z dodelano in izredno množično ovaduško ter eksekucijsko politiko.**

Danes, štirideset let po krvavih obračunavanjih, je na srečo marsikaj boljše in vzpodbudnejše, vendar pa še krepko na vseh področjih capljamo za razvitejšim svetom pa naj so to področja demokracije, kulture preverjanja in odgovornosti, neodvisnosti skupin in institucij, kar je tudi pogoj za vsakršno civilno družbo, dolžni obdobja do začetka sprovanja njene alternativnejše, boljših rešitev — poglajmo le institucionalno zavlačevanje problematike civilnega služenja vojaškega roka.

To, kar je občečloveško samoumevne civilizacijske pravice vsakega posameznika, ki je v zahodnem »gnilem kapitalizmu« bolj ali manj ustrezno rešena, naši zavlačevalci v ZSMJ, v raznih komitejih za SLO in DS in celo v sami SZDL pljuvajo naše mladinske pobude ter zahteve kot »napad na JLA« in s podobnimi iz arzenala diskvalifikacijskih ter zavlačevalnih metod. Vse po taktični metodi, naj ljudje svojo kritično energijo čimdalje časa sproščajo na enih (pogosto nebitstvenih) problemih, saj je tako manj možnosti, da bi se lotili tistih bistvenih. Kateri so tisti bistveni pa se lepo vidi iz Mastna-

kovega primer! Tehnika, kako oblast vrže v javnost neko KOST ZA GLODANJE oz. tako imenovana VENTILSKA METODA, se vedno bolj izpopolnjujejo. Pazimo torej, kaj beremo ter koliko energije potem sprostim ob nekem problemu!

KOCBEKOV ZBORNIK

Že leta 1984 bi pri mariborski Založbi Obzorje v zbirki Znamenja moral iziti Kocbekov zbornik, v katerem bi več avtorjev predstavilo delo in osebnost Edvarda Kocbeka. Vse se je zataknilo zaradi teksta KRIVDA IN GREH avtorice Spomenke Hribar, katerega so začeli po *ilegalnih poteh brati posvečenci za političnim zidovjem*. V Delovnih Književnih listih (22. 11. 1984) je izpod peresa Delovega odgovornega urednika Jožeta Volfa ob metodi iztrganosti citatov sledila diskvalifikacija Krivde in greha. **Izid Kocbekovega zbornika je bil politično blokiran, pri Obzorjih za izdajo ni bilo smelosti, avtorico »sporne« študije pa so po burnih sestankovanjih aktivna ZK na FSPN maja 1985 vrgli iz ZK.** Usoda, ki sama po sebi vse-kakor ni boleča, je pa simptomatična. To bomo najrealneje spoznali, če se bomo lotili branje tekstov Spomenke Hribar. ZK je namreč vrgla iz svojih vrst humanistično svetovljanskih razsežnosti in nad tem se moramo zamisliti. Natolecevanje, da je avtorici Krivde in greha humanizem le maska, je brezpredmetna psovka ostan-kov stalinistične miselnosti, ki očitno še kar vedri in oblači po naših višavah. Prenovljeni mariborski Katedri se lahko zahvalimo, da je zbrala toliko zdrave logike in je začela »sporno« Krivdo in greh objavljati, tako, da se lahko sami prepričamo o vrednotah slovenskega humanizma, katerega aktualizator je nedvomno Kocbek. Dobro bi bilo, če bi Katedra ob koncu Krivde in greha objavila še recenzije, ki jih je Založba Obzorja naročila (dve pozitivni in ena negativna). Hribarjeva je namreč v njeni burni pomladi 1985 napisala že nadaljevanje Krivde in greha, ki je bilo objavljeno pod naslovom Zapisnik v Novi reviji (štev. 41/42 in 43/44).

Vse to je Kocbekov duh, ki vztrajno in vedno bolj razjeda puščobnost našega ideološkega monolita.

SIMBOL

V preteklih letih so se v Vidmu ob Ščavnici (prej Sv. Jurij ob Ščavnici) na tistem

mestu, kjer je še tik po vojni stala mežnarja — Kocbekov rojstni dom — vzpenjale mogočne breze, ki so poudarjale vso belo simbolično resničnosti slovenstva ter šelestele Kocbeku v spomin. Danes pa se tam pod brezami bohoti vsiljivec kontejner, prav na tistem mestu, kjer je stala Kocbekova domačija, iz katerega nič hudega sluteči Makedonci fila novo generacijo z disko muziko ter sladoledom. Simbolna vročina in mraz me prevečata, ko iz sobote v soboto poromam v ta oskrunjeni gaj.

Ob tem romanju se lahko človek samo še vpraša, kaj nam bodo vsi ti megalomanski spomeniki revoluciji in »revolucionarjem« ter »bitkam«, ko pa se zanje zmeni vedno manj ljudi. Kocbek pa ima vedno večji duhovni spomenik v delih in mišljenjih slovenskih izobražencev, ki vedno bolj dajejo preteklosti ter njenim sopotnikom to, kar jim gre.

Za konec še dve misli.

Od Založbe Obzorja si je torej v tem trenutku želeli marsikaj, predvsem pa, da nadaljuje z izdajanjem zbirke znamenja — znotraj nje bi naj bil izdan tudi Kocbekov zbornik! — seveda pa tudi od KSS, naj Znamenja še naprej primerno sofinancira. Lansko jesen ter v tem letu se je namreč šlo jelo, da zbirki Znamenja grozi ukinitve. Vzrok pa naj bi bil denar, jasno, da pa je posredi še kaj. Prebolevanja ukinitve te zbirke bi lahko bilo za Slovenski narod zelo boleča.

Ivanu Jezerniku iz občinskega komiteja ZKS Maribor Rotovž pa želimo vse najboljše z mislijo, da zgodovina ne bo nikoli »dokončno razjasnjena« in da naj nikar ne pripisuje ZK tako vsemogočnega dokončnega razjasnjevalca, kajti nekatere stvari lahko razumemo tako, kot razumemo pronicljivo Džuli Švigo v Mladini — torej sprevrnjeno.

Ljutomer, november 1986.
Ivo ŽAJDELA

... IMA NEKA TAJNA VEZA,

Za spoznavanje določene zgodovinske dobe je določujoče to, kar je za njo ostalo; tisto, čemur je zgodovina polomila noge. Otipljiva sled je le ustavljen čas, ki se potem v naknadnih slikah nikoli dovolj natančno reproducira. Ta razlika pove, kolikor je lahko in kolikor mora biti nek dokument fikcija. Jasno je, da se nekega dogodka, ki je že po definiciji nekaj izredno dinamičnega in neopredeljivega, ne da povsem otrebiti ideološkega perja. Pojem dokumenta ponavadi predpostavlja nekaj statičnega, nevzemirnjivega, nekaj, kar ima le dopolnilno funkcijo. Film Srečno novo 49. deloma popravlja tak slab vtis. Njegova dokumentarna vrednost je potencirana z vsem, kar že poznamo in kar spoznavamo, ta (bolj ali manj vsiljeni) interes pa gledalca odvrča od estetskih pretenzij filma. Morda je tako celo bolje, saj je tisto, kar lahko spregledamo, le nekaj šablonsko izdelanih motivov in ritualov tragičnosti (ljubezenski trikotnik, mnogo streljanja, krvi in pretepotov, moralna čistost in nujni zlom glavnega junaka, ogroženega od pokvarjenega sveta, grozljiva bilanca ob končnem seštevku živih, mrtvih in ranjenih itd.). Ko gledamo kakšen tipično ameriški policijski lov, našo pozornost pritegne predvsem dirka z avtomobili, streljanje, boksanje, preklinjanje, ... ne pa tudi to, da se to v neki deželi res dogaja — v tem trenutku in, ker ni prav nobenih izglede, ne teoretičnih, ne praktičnih, da bi to odpravili, se bo dogajalo tudi v prihodnje. Pri Srečnem novem 49. gre laže.

Dogajanje nas veže mnogo tesneje. Pretiravanje, slikanje tipov in poosebljanje značilnosti časa in družbe tako dobijo večjo težo. Na ravni umetniškosti film komunicira izključno emotivno, na ravni dokumenta pa izrazito provokativno. Ne izpeljava, pač pa nastavki in namere filma so odlični.

Tisto, česar ni v časopisu ali na televiziji, se ni zgodilo. Ko beremo veličastne naslove o vsesplošni evforiji in objavljanju čilih uspehih (še neki oficir ustreli v umazanem kupeju vlaka tik za tem, ko je stopil na mesto veseljačenja), o politiziranih mitingih in političnih kongresih (opravlja predvojni komunist in partizanski junak človeka nevedno delo v zaporu in se lomi ob novačenju za vohlaštvo), ko ... se nam zahtevana skladnost (ali očitno nasprotje?) med resnico in umetniško besedo skriva nekam globoko v naš strogo zaupen individualni arhiv, takrat tu dosežen spoj obeh polov omogoča videnje filma tudi v primeru, če bi tik pred njim zavrteli »filmske novosti« (kar je bila še nedolgo tega praksa v kinematografiji). Prizorji, ki so te sestavljali, so bili posneti v samih totalih, tako da je politična retorika tudi skozi film poudarjala kolektivističen duh. Prišepetavanje o njegovi moči je ob posnetkih nekega mesta iz zraka popolnoma pre-

pričalo uho in upravičilo nepomembnost ene same hiše ali celo njene notranjosti, ki da mesta tudi ne more bistveno spremeniti. Film Srečno novo 49. je prikaz te usedline zgodovine, nečesa, kar je zmeraj namenjeno pozabi, nečesa, kar zgodovina vlača s seboj kot svojo senco. Znebiti se je ne more, videti pa tudi ne, saj ji zmeraj stopi na hrbet. Vladajoča ideologija, oblast, je za svojo senco slepa. Zato je ta film lahko posnet in predvajan kot drama posameznega, brezimenega človeka.

Tako je v letih proklamiranega verovanja v moč sočloveka že impliciran tudi drugi pol — zaupanje v njegovega duha, ki je zraslo spontano in ki zato danes prevladuje; v srečno in veselo povojno družbo povojne dobe je zaraščena grozljiva tragična usoda individualizma, ki danes ni več tako škodljiv, osvražen in obsojen; napihnjeno optimistični razglasijo menjajo in se spuščajo na tla ne samo dejanskosti, ampak tudi resničnosti — v obratnem sorazmerju z njimi se dviga samozavest posameznika, ki se v podivjanem svetu vojn, sovraštva, neumnosti in nečloveškosti boji, ker je v heroizmu in mitomastvu začel prepoznati sredstvo manipulacije in ki hoče graditi njemu lasten svet vrednot; lepši in boljši včeraj snema masko in se od vsakega posebej poslavja na zaledeneli površini, spolzki in hladni.

TAJNA VEZA ZA SVE NAS...

Sacrificium intellectus pa opravi popolnoma nasprotno pot pri filmu Maratonci tečejo častni krog. Tragični umik v vsakem pogledu nadpovprečnega (poštenega, nenasilnega, izobraženega, ...) posameznika iz Srečnega novega 49. se obrne v vznik in vladavino od kolektiva zaničevanega beččka. Ves film ima tako univerzalističen značaj, da je ob sicer enaki strukturi hkrati tudi parodija in neusmiljena ironizacija prvega. Oba začenjata z vladarji: ko je v prvem tiran na višku svoje moči, drugega v atentatu ubijajo. Potem se začne odvijati klobčič usode neke družine, neke ljubezni, neke dežele, ... Med maratonci ni brezimnih ljudi v svetu, ker so Topaloviči ves svet. Tragedija je nadomeščena s cinizmom. Med maratonci je veliko več streljanja, prelivanja krvi, ubijanja, ... a tudi tu se sklepni račun na koncu izide — hkrati z rastočo okrutnostjo in že vsesplošno bestialnostjo sveta slika zahteva toliko več smeja. Bolj, ko dogajanje na platnu dosega razsežnosti resnične tragedije, bolj nas zabava. In ko smo na »neko mesto v Srbiji« že tako ali tako pozabili in ravnodušno sprejeli sugestijo, da gre za naše mesto in naše sosede, doseže groteska vrh z ironizacijo smrti, ki ima v filmu (filmih) osrednje mesto. Anti-junak ji ubeži toliko lahkotneje, kolikor bolj je tragični junak z njo določen.

Pri obeh filmih gre za vprašanje resničnosti ali verjetnosti. Kar je pri prvem razlika med fikcijo in dokumentom, je pri drugem razlika med imitacijo in izvirnikom. Je to, da Topaloviče (in ostale akterje) gibajo le še gonski impulzi res karikirani posnetek neke neobstoječe družine? Ali so Topaloviči imitacija najožjih medčloveških vezi

in poštenih someščanov, delavcev in vseh, ki nas obkrožajo in terjajo zaupanje? Ali pa je nemara tudi znotraj družine vse več ali manj »smešno«, nepošteno in naključno? Mirko Topalovič ponovi Othellovo dejanje, ki ima šele zdaj tragičen značaj prav zato, ker se mu smejimo; če bi ga gledali kot veliko Shakespearovo temo, bi bilo videti seveda komično. Na donkihotsko potovanje se maratonci odpravijo v avtomobilu, ko nasmejni gledalci že s hrupom vstajajo. In ko preko platna polzijo še zadnji napisi, se nanje nihče več ne spomni. Film je uspešno končan, toda maratonci so se oboroženi odpeljali v absolutno brezupno sli-ke, potem ko so uničili pol mesta, za sabo pustili pogorišče svoje hiše, prebili policijske bari- kade, ... skratka uničili vsakršno možnost, da se še kdaj povrnejo. Toda tisti »krog« v naslovu ni izbran naključno, kot simbol nedeljive celovitosti, kot simbol sveta, kolikor se ta razlikuje od svojega prapočela. Krog kot nekaj popolnega, nespremenljivega, brez začetka in konca, nekaj, kar ne dovoljuje odstopanja, ... simbolizira tudi tek časa. Maratonci ne morejo več nazaj na film, toda njihov tek s tem ni končan. Enak se spet začneja neke drugje, od tod moj občutek, da so s platna zapeljali naravnost na Partizansko cesto in da bom, če pohlitim, še ujel zadnje luči avtomobila in nekontrolirane vzklike Luckyja Topaloviča ... Prihodnost pa je seveda ironizirana prav toliko kot življenje. Smrt ali Ljubezen.

Če velja, da pri maratoncih teče prav vse v obratnem redu kot pri Srečnem novem 49. (in če se pod tem razume tudi popolnoma nasprotna pozicija pomenov), potem je treba obrniti tudi tezo: **film Maratonci tečejo častni krog je po umetniški plati izrazito provokativen, kot dokument pa dovoljuje izključno emotiven odziv.** Provokativen in zelo zahteven zato, ker je tem bolj tragičen, čim bolj se izdaja za komičnega in nas v to prepričuje. Dokument (dejstvo, ki mu je »resničnost« imanentna) ne prenese drugačnega napora kot uživanje. S tem, ko nam Srečno novo 49. s svojimi sugestijami in napotki na točno določen čas (od junija 48. do Novembra leta 49.) in kraj (mesto v Makedoniji) »daje misliti«, se nam kaže kot kvazi-dejstvo; ideološko obeležje iz njega dela kvazi-dokument. Omenjeno leto (le kdo se še spomni katero!) na začetku maratoncev je za film irrelevantno, medtem ko v primeru drugega letnice 48 nikakor ne moremo pozabiti. In edino s tem film Srečno novo 49. maskira svojo nemoč, svojo slabotnost — sami dogodki so preveč izmišljeni, da bi bili verjetni. Nasprotno pa si maratonci ne belijo glave, kako dokazovati, da so res pričevanje nekega kraja in časa. Ostajajo zgolj kot ohranjena zgodba, dogodek, ki se je dovršil in se lahko ponovi enako ali pa tudi ne. Vsekakor pa je, prej kot to, da bi (in da bi se) nekeje v Makedoniji množično pobijali, bolj verjetno pričakovati, da bomo še srečevali avto s Topaloviči, da bo Mirko še kje zadavl kakšno Kristino, da Billy Piton prav zdaj nekeje izkopava mrliče, ... To seveda ni olajšanje, ki bi ga naj prinesla komedija, v kateri glavno vlogo igra npr. smrt. Je tragedija, kateri se lahko le nasmejnemo.

DEJAN PUŠENJAK

PETICIJE IN POLITIČNA EMANCIPACIJA (3)

V prejšnji številki se je — nismo mislili, da je to mogoče — v tiskarni založilo 7 zadnjih strani 2. dela peticij (zato velike likovnosti). Opombe prvega dela tega nadaljevanja so tako v prejšnji številki.

Izredna konferenca ZK Pravne fakultete je potrdila stališče, da je »akcija« bila politično škodljiva in da je predstavljala poskus rehabilitacije obsojenega profesorja. Podpisnikom so izrekli nove sankcije: partijske kazni so bile poostrene (tri izključitve iz ZK in dva opomina), odločeno pa je bilo tudi, da bodo **samoupravni organi** Fakultete razmotrili moralno-politično neoporečnost za »vršenje izobraževalne funkcije« vseh profesorjev — podpisnikov peticije. Ta odločitev je bila **politična**, kar pomeni, da je obvezovala člane ZK, da spodbudijo aktivnost Skupščine, dekana in kateder. Če pozamemo sklepe izredne konference, je bilo na sestanku osnovne organizacije profesorjev odločeno, da bodo poslali dekanu pismo s prošnjo, da skupščini Fakultete prenese sklepe osnovne organizacije o prenehanju poučevanja in odstranitvi s Fakultete podpisnikov peticije in še enega profesorja, ki je bil že prej izključen iz ZK. Na enem od naslednjih sestankov je Skupščina sprejela dekanov predlog, da se pismo osnovne organizacije ZK »pošlje Komisiji za delovna razmerja Skupščine, da predlaga jo Skupščini, da bi bilo treba postopek izvesti v vsakem posameznem primeru, če Skupščina sprejme predloge iz omenjenega pisma.« Skupščina je te predloge sprejela.

Razlaga pokaže reakcije na neposilno prošnjo za pomilostitev kaže, da so glavni akterji kaznovanja peticionarjev bili partijski in samoupravni organi na **sami Fakulteti**. Iz številnih člankov v tisku lahko zaključimo, da višji partijski forumi niso samo podpirali podvzete akcije, temveč so jih celo poudarjali kot pozitiven primer konsolidacije na Pravni fakulteti. Ker je bilo kaznovanje peticionarjev izvršeno »lokalno«, bi lahko mislili, da je to **dejansko suspendiranje pravice** do dajanja predloga prav tako bilo samo »lokalno«, izredno in atipično. Takšnemu tolačenju nasprotuje dejstvo, da noben forum ali posameznik niti v fakulteti niti izven nje ni bil pozoren na to, da je prošnja **legalna**, tj. da je skladna z ustavno pravico državljanov, da dajejo predloge. Razen podpisnikov samih ni bil nihče pozoren na to, da podpisniki katekole, torej tudi tega predloga, ne bi smeli nositi kakršnih koli škodljivih posledic in da je njihovo kaznovanje **protiustavno**. Nihče ni omenil, da zahteva za pomilostitev ni isto kot zahteva za rehabilitacijo.

In vendar: vse to se je dogajalo na fakulteti, kjer se poučuje pravo, torej ne moremo dvomiti o dejstvu, da so sodelujoči v »afari« vedeli, da gre za klasično pravico državljanov. To sprehajanje preko **pravne** utemeljitve prošnje razkriva načelno in dejansko kolizijo med monopolom moči in pravnimi institucijami, trenutni in ekskluzivni politični interes je nad ustavnimi pravicami človeka; je nad moralno, ker humanost ne obstaja **avtonomno** in neodvisno od političnih ocen. Ta spopad oblasti s pravom in moralno zožuje artikulacijo posameznika kot državljanca, celo kadar je njegovo obnašanje vedeno z nepolitičnimi, humanimi in prijateljskimi normami.

Zaostvanje spora okoli svobode mišljenja: predlogi vrženih profesorjev

Opisani dogodki na Pravni fakulteti so se dogajali v času političnega pritiska na humanistično inteligenco, na svobodo izražanja in kritično misel, ki je poglavalna koranina v šestdesetih letih. Kot je bilo že rečeno, da je to čas prepovedi študentskega tiska, »procesov« in divje kampanje partijskih forumov proti posameznim fakultetam in profesorjem, z namenom, da se izvrši »čistka na Univerzi, tj. da se izločijo »sile v sporu z ZK«.¹ V tem času so dopolnili Zakon o visokem šolstvu z odredbo, po kateri sme vsak dr-

žavljan, družbeno politična skupnost in organizacija sprožiti postopek za določanje moralno-politične neoporečnosti univerzitetnega profesorja, negativen rezultat tega postopka pa pomeni prenehanje delovnega razmerja. Neoporečnost profesorjev je konkretizirana s »Priporočilom o marksistični izobrazbi« in »Priporočilom o kriterijih za izbiro profesorjev in sodelavcev Univerze v Beogradu«, sprejetima na univerzitetni Skupščini novembra 1973. Po teh dokumentih so univerzitetni profesorji **dolžni** sprejeti ne le »marksistični pogled na svet«, temveč tudi »program in politiko Zveze komunistov Jugoslavije in njegovo vodilno vlogo v razvoju naše družbe.« Pomembna je bila tudi neka druga novost: uveden je bil predpis, po katerem je bilo v najvišjih fakultetnih samoupravnih telesih povečano število predstavnikov družbe, na račun predstavnikov univerze. Končno, ko so »problem« beograjske Univerze stisnili na osem profesorjev Filozofske fakultete, omenjene normative spremembe pa niso bile dovolj, da jih umaknejo iz prosvete, je 1974. leta sledila še ena sprememba Zakona o visokem šolstvu, ki je uvedla možnost izvajanja administrativnega postopka in dajanje profesorjev na razpolago.² Na osnovi te nove odredbe je skupščina SR Srbije 28. 1. 1975. sprejela sklep, da daje na razpolago osem profesorjev Filozofske fakultete.

Po »čistki« na Filozofski fakulteti, ko je bil prekinjen institucijski kanal pogajanja in upiranja represiji, so vloge in odprta pisma postala takorekoč **edini** način komuniciranja izključenih profesorjev z organi oblasti in političnimi telesi. Ta moment **prekinitev institucionalizirane komunikacije** je nenavaden pomemben za pojav peticionizma kot političnega fenomena, saj potrjuje pravilo, da zmanjšana možnost izražanja stališč in interesov v okviru institucionalnega sistema veča pomembnost pravice do dajanja predlogov kot kanala političnega vpliva. Iz leta v leto so profesorji uporabljali ta kanal, da bi protestirali proti kratkotrajni svobodi poklica in neprijetnostim, v katere so bili nasilno postavljeni. S predlogi so inicirali sprožitve postopka za preverjanje ustavnosti odločitev skupščine SR Srbije o postavljanju na razpolaganje ter kasnejšega odloka o prekinitvi delovnega razmerja (leta 1980).

Čprav takšne vloge, s katerimi se spodbuja dejavnost sodišča, strogo gledano ne predstavljajo peticij v smislu naše definicije, pa je treba poudariti, da so učitelji v njih skoraj vedno analizirali problem kršitve človeških in državljanskih pravic, predvsem pa problem nespoštovanja svobode mišljenja in ustvarjanja. V obrazložitvi vloge Ustavne sodišče Jugoslavije (30. julij 1975) za preučitev ustavnosti čl. 98a zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o visokem šolstvu, piše: »Če je lahko učitelj z odločitvijo političnega organa odvzeta pravica do opravljanja poklica, potem se s tem očitno ogroža njegova **svoboda mišljenja** in **znanstvenega ustvarjanja**, ker mora imeti učitelj v tem primeru pri opravljanju svojega poklica neprestano pred očmi čl. 98a omenjenega zakona in implicitno zahtevo, da s svojim znanstvenim delom, javno besedo in poučevanjem zadovolji določene politične organe, oziroma, da »uskladi svoje mišljenje« s predstavo, ki jo imajo ti politični organi o družbenih interesih« (podčrtano V. P.). (glej Orwellov esej o preprečevanju literature, Katedra 7/8—1985) Med represijo proti »skupini profesorjev« je dvakrat reagirala redakcija časopisa **Praxis**. Prvič je skupaj s člani Odbora korčulanske šole poslala pismo Univerzitetni skupščini Beograda (12. 1. 1974). V pismu je rečeno, da bi »odstranitev teh učiteljev s filozofske fakultete

pomenila ne le težak udarec **svobodnemu marksističnemu mišljenju** in raziskovanju, temveč tudi pridobitvam samoupravne in neodvisne poti naše države«. Drugo pismo je redakcija naslovila na predsednika Skupščine SR Srbije. Tudi tukaj se poudarja problem svobode mišljenja, obenem pa se trdi, da je »razvoj socializma brez boja mišljenj nemogoč«.

Peticijska dejavnost pregnanih učiteljev se ni nanašala samo na njihov lastni primer, ampak so številne vloge pošiljali tudi ob drugih priložnostih. Ena najpomembnejših vlog te skupine iz leta 1978 se je nanašala na ukinitev institucije moralno-politične neoporečnosti (poleg sedmih profesorjev so jo podpisali še Rudi Supek, Gajo Petrovič in Dobrica Ćosić). Do širjenja kroga podpisnikov, **posploševanja vloženih zahtev in reakcije** oblasti je prišlo konec 1976. leta, ob t. i. padoški peticiji. Treba je vedeti, da je to še vedno čas, ko peticije še ne predstavljajo pogostega obrazca reagiranja na posamezne represivne ukrepe.

PETICIONIZEM KOT NOV POLITIČNI FENOMEN

V obdobju 1976—1983 je izkoriščanje pravice do peticije dobilo karakteristike, ki dovoljujejo, da se **o peticionizmu govori kot o političnem pojavu**. Te karakteristike so (1) pojavljanje različnih skupin občanov, ki se s peticijami obračajo na organe oblasti in na družbenopolitične organizacije; (2) pogostost pojavljanja peticij protestnega značaja zaradi kršitev človeških pravic; (3) politične in zakonodajne iniciative za spremembo institucionalnega sistema; (4) reakcije na peticije kot dejavnost spora med skupinami državljanov in oblastjo.

Skupinska dinamika

Medtem ko so v prejšnjem obdobju peticije v glavnem podpisovali člani določenega kolektiva ali skupine v sociološkem smislu besede, pa jih od 1976. leta podpisujejo **ad hoc** združeni posamezniki, ki po pravilu niso v rednih in trajnih medsebojnih odnosih. To, kar jih združuje v skupino državljanov, je podpora zahtevam peticije, oziroma sam status peticionarjev.

Socialno-profesionalni sestav podpisnikov kaže, da se najpogostejše najdevajo iz vrst humanistične inteligence in študentov. Dejstvo, da so intelektualci nosilci jugoslovanskega peticionizma, se včasih izkloščita kot dokaz, da je problem človeških pravic in svobodnih in problem, ki so si ga izmislili posamezni sovražno razpoloženi »intelektualistični krogi«.

Pisma bralecev — objavljena in nikoli objavljena — so še tista pot od peticij in še manj sledov ostane za njimi. V lanskim študentskim številki smo tiskali nekaj odlomkov iz knjige takanjših pisem Paula Goodman The Society I Live in te Mine, sedaj bi tri klasična beograjska pisma. Zdi se mi, da ni bilo nobeno objavljeno.

in da je peticionizem v celoti stvar teh krogov. Oporokanje angažmaju inteligence na področju človekovih pravic nasprotuje zgodovinski (in sedanjki) izkušnji, da so bili pri pripadniki te skupine, že od ideje o naravnem pravu, vodilni zastopniki načela o univerzalnih človeških pravicah in svobodah. Redke raziskave o zainteresiranosti posameznih družbenih slojev za človekove pravice kažejo, da tudi danes intelektualci pogosteje podpirajo določene svoboščine (n. pr. **svoboda mišljenja, govora in ustvarjanja**) kot pripadniki ostalih družbenih slojev. Torej zavzemanje za spoštovanje človekovih pravic ni nikakršna posebnost jugoslovanske inteligence, nobenega smisla pa tudi nima, opredeljevali to dejavnost kot zavzemanje za partikularne interese intelektualcev.

V tem kontekstu se zastavlja vprašanje: Ali peticije proizvajajo **ena sama** določena »peticijska skupina«, trajno angažirana pri uresničevanju človeških in državljanskih pravic, ali pa gre za **različne in neodvisne** skupine državljanov, ki se zbirajo tako iz inteligence, kot tudi iz drugih druž-

benih slojev. Analiza socialnega sestava in skupinskega povezovanja podpisnikov nam pokaže, da sta za jugoslovanske peticionizem značilna: prvič — neodvisni in različni tokovi, in drugi — obstoj kroga intelektualcev, ki skoraj redno podpisujejo peticije za zaščito in utemeljitev človeških pravic.

(1) Samostojni tokovi jugoslovanskega peticionizma se kažejo v dejstvu, da podpisniki vlog pogosto prihajajo iz socialno-profesionalnega okolja posameznikov, katerih pravice so ogrožene. Tako so recimo **različne »skupine«** književnikov poslale peticije zaradi kazenskega postopka in sojenja Gojku Dogu, v vseh so zahtevali izpustitev pesnika in spoštovanje svobode umetniškega ustvarjanja. Posamezne peticije, nastale v **različnih republikah in družbenih slojih**, nima jo niti enega skupnega podpisnika. V sredini leta 1980 je 54 slovenskih intelektualcev poslalo peticijo, v kateri so zahtevali osnove novega literarnega časopisa.³ V istem času je 36 beograjskih intelektualcev podpisalo peticijo, s katero so zahtevali sprejetje zakona o amnestiji vseh oseb, obsojenih zaradi verbalnih političnih deliktov. V sredini 1982. leta je bila odposlana velika slovenska peticija s 647 podpisniki, ki so zahtevali, da se odpre **dialog** o reformi vzgojno-izobraževalnega sistema, in kritizirali nedemokratsko uvajanje reforme, ki dovoljuje, da se sliši »samo ena stran«, in ne spoštuje »osnovnih pravil demokratičnega dialoga«.⁴ Istočasno so v Beogradu naraščali protesti zaradi zapiranja in kaznovanja dveh »skupin« študentov in občanov. Člani prve so bili kaznovani, ker so na mitingu solidarnosti s palestinskim ljudstvom nosili transparent z napisom »Solidarnost«. Drugi skupini so izrekli kazni zaradi javnega protestiranja proti brutalnim postopkom oblasti in kaznovanju pripadnikov prve skupine.

Neodvisnost tokov peticionizma potrjujejo tudi peticije, nastale v različnih družbenih slojih. Komaj so bile poslane prve iniciative intelektualcev, se je pojavila znana delavska peticija, ki jo je 1979. leta podpisalo 86 strojevodij iz Skopja. Javnost je lahko polna štiri leta spremljala dogajanja okrog te peticije, vse dokler ni dobil »peticionaški« TOZD prisilne uprave, najpopularnejši delavci pa so bili odpušteni s dela.⁵ Ta peticija je pomembna zato, ker je bil takrat prvič v obliki peticije postavljen problem **eksploatacije delavcev**: »njihovo delo,« pišejo delavci, »nikakor ne more biti združeno, bolj spominja na najemniško, s čimer se spod-

bitje temeljna načela neuvrščene samoupravne socialistične družbe«.⁶ Za razvoj jugoslovanskega peticionizma je pomembno dejstvo, da so v zadnjem času pripadniki **vseh** družbenih slojev uporabljali peticije za reševanje najrazličnejših individualnih in skupnih težav. S peticijami se daje podpora posameznikom, za katere se meni, da so žrtve »centrov birokratske moči« — takšne peticije podpisujejo državljani heterogenega socialnega in profesionalnega sestava.⁷ S peticijami se rešujejo spori med **kmeti** in organi oblasti, nastali zaradi odvzemanja zemlje za gradnjo različnih objektov.⁸ Peticije sestavljajo delavci iz neposredne proizvodnje,⁹ vodilni kader delovnih organizacij,¹⁰ nezaposleni državljani,¹¹ duhovniki,¹² pa tudi skupine občanov iz krajevnih skupnosti zaradi komunalnih problemov.¹³

Šta je ilegalno okupljanje?

— O valjanosti jednog komentara u listu "Gorba" —

Imajući da je počeo od krajnje osudne informacije izvora informiranja (OSUP-a), autor komentara "Gorba" u književnosti 40* ("Gorba", 25. april 1984. a. 2), globoko vukirović, prirodno je, otud, bio upućen da se bavi nagradom: "Gorba" i korak dalje s preostavkom... počinje on i svoj četvrti pasus, i tako nastavlja do kraja.

Šta stanovništvo svrhe javnog glasila, međutim, obaveze i dužnosti da istinito i objektivno informiše javnost, tu ostaje najmanje sama autorova pretnja! Inače, načelnik komentara nešto za što nema ni minimum uslova. Jer, profesionalno novinarski gledano, osnovna pretpostavka za tole valjano komentarsko bilo bi bilo jeste posredovanje uvidom. A odgovarajućeg uvida, nikoli komentar ne može biti valjan pre svega u profesionalnom pogledu, a slično tome ni u kom drugom. Ukoliko vukirovićev komentar, barem da je javno naglašavanje te stvarenosti istinitosti u javnosti, ideološki svrhu javnog glasila u kom je objavljen i izravno je osuđena, jer onako kako ju je proklamovao naš zakonodavac.

Iz te stručno-profesionalne manjkavosti, proistekle su i druge slabosti vukirovićevog komentara. Za ovu priliku, kao neposredno zainteresovan, ja se osvrnuti samo na dve okolnosti koje se smatraju najvažnijima.

Prvo, autor "Gorba" u književnosti 40* u mnošini govori o onima koji se "po grupama" okupljaju u Beogradu i o stanovima u kojima se okupljaju, ("Kako smo morali biti udobno prostorni ti stanovni naše "progonjene opozicije" koja omogućava sedenje na tri-četiri ili više desetina ljudi...") — nametnuta on u Zagrebu. Iz tog mnoštva stanovna, sedeljki i učesnika logički sledi i da ta okupljanja traju veći deo vremena, s tim u vezi, a s obzirom da "ne živimo, prečom, — kako piše vukirović — ... u takvom društvu u kojem je pravim običajima istakao I.M./stvar... da se jedne večeri negde u najbližini okupi, a onda i pritvori tri-četiri ljudi..."), autor je kao odgovor na novinar bio dušan bar da pokaže javnost da razjašnjava sledeće:

"Zašto slušbenici OSUP-a do naša — ni na osnovu prijave građana" ni na osnovu neposrednih uvida — ni jedan od njih niti nisu upali ("policijski" niko da se nije vratio! niko uviš!) niti u jedan jedini od tih "prostranih stanova centralnih gradskih četvrti" gde u se sedeljke održavale (Nikakve takve vesti do 21. aprila bar u štampi nije bilo.) Zašto su to učinili tek kad se na jednom od tih skupova — u podzemlju dvama izborna u književnosti 40* — pojavio Milovan Djilasov

to je činjenično pitanje. A ako je pak Milovan Djilas uzročnik (kao što je

— iz političkih razloga —

službenog hapšenja Beogradskih stanovima, zaslužuje globodna vukirovića da se ne pomegne u razjašnjenje ovakve protistatističke cilena koje je u svom komentaru takođe iskoristio: "Zašto je politično (N.D.) uspešno dovoljno da istakne iz ovog stava, nešto što nije zabranjeno kretanje i posredovanje bilo kada — kad je tako običajno "Gorba" 20. oktobra. Zašto smo nas 27 hapšeni (on je 20-aj) ako je to njemu i s t o v r a n e n o i dovoljno — po zakonu (kao građanima), i zabranjeno — po osnovu nekih nama nepoznatih (policijskih) ovlašćenja? Ode je tu, u Beogradu, bilo čija skrivnja od nas (ostalih) 27, — konkretno najviše u intelektualnoj radanosti da nepravilno dužemo ličnost koja je do 1954. godine, na nekoliko stotina drugih aktera, učestvovala u odlučivanju o takozvanom "Korakima" u ova rešenja. Ako je ta nepostojna (ovo i sad intelektualna radanost razlog hapšenja, zašto se, nekeleto glavnice, iste mere ne primenjuju — tek jedan jedini da navedem, najekstremniji primer — i na čita ova rešenja lista vukirovića, u prvoj reči na njegovo uredništvo i autora feljtona "Gorba" govori — čitajući vukirović koji se u Beogradu (75) tog lista od 13. aprila na strani 20 citira Milovana Djilasa pozivajući se na **rukopis** njegove "Knjige memoara" "Gorba" i "Gorba" i šta bi se desilo, opet tek pri mara radi, da je bilo kome od njih što in je policija u ovoj izmislila 20. i 21. aprila pretresala stanove najedn primatelja tog rukopisa? Da li bi protiv njega bilo spornost zahtev za prekršajno gonjenje ili krivično prijava" (kako se kaže u saopštenju OSUP-a od 25. aprila) i zatim pitanje s ovim u vezi: Postoje li u ovoj zemlji dve vrste građana — oni kojima je dovoljno da javno budu rešeni i oni kojima to nije dovoljno? Kao još uvek slobodan građanin, čale bih da se vukirović po negativu uputi na onog ko bi ni sve te cilene zakone i razjašnjenje, da bih izbegao ovakvu skakalu priliku da budem privođen zbog okupljanja izvršenog radi nepriljudnosti dalatnosti.

Druga da se veoma skromnost tih se ona vukirovićeva (isključivo pretpostavljeno) tvrdnja koja govori o "godinama dugo" autototalitaciji, u kojoj nas "vodi na... otvorenoj javnoj raspravi predprijavljiva diskusije u prikrajima", pošto se dotična "autototalitacija", po vukiroviću inače "tek tako — dobrovoljno", svakako pre vinski na mene nego na Milovana Djilasa, slobodan sam u svoje ime izjaviti utvrditi da je ona proizvedena **represijom**, dakle da je ta njena njena kao dobrovoljna. Naprotiv, Dneslo ("istakao") rasprezanja o istu-ranosti ka raktera to r a n a o l i k e r e p r a j i j e p r i l a s e u r e d n i s t v o "Gorba" pet svojih tekstualnih pohvala da se upravo: **otvorenoj javnoj raspravi**, u javnim glasilima (a to, biće, niko vukirovićev "prikrajci"), valjanije promete **otvorene rasprave** pojave iz pet r a n a l i d i i o b l a s t i (informiranja na Kosovu, 25. jula 1982; nacionalna raspravopravna ioma. 24. aprila 1983; sporta, 10. ok

3

tobra 1983; lokalna izborna kadrovska politika, 12. marta 1984; tzv. političkog delikta, 10. aprila 1984).

Ben što u konkretnom slučaju kao potpuno neosnovanu opovrgavaju vukirovićevu tvrdnju da je ta reč "isključena po prikrajima", predbani priost — diskusiji inače puevud **ben likovna razjašnjenja** — nedovoljno svedoke i protiv njegove pretpostavljene tvrdnje o "dobrovoljnoj autototalitaciji". No ako se uredništvo i učini da njihov puevud isti ("otpajni") udeu ova drugu ne obezbeđuje u potpunosti, prilika kao daupnaka, **eksplicitno** potpore ovaj **satirski** tekst "otvoreno pismo toku" (napredno inače i on prilika pretresu stava u književnosti 40*), da ga urednik marksističke rubrike (OSUP) evantualno objavi u "Medicinskoj gorbi" (ako oenti, **ratuje se**, da je književno vradan), to bi (eventualno) objavljivanje istovremeno, u seri u kojoj običajni firistitost može tvrdnje o represiji, omešile vukirovićevu tvrdnju da je i moja izolacija dolista **tek tako** i dobrovoljna.

A da li da, — da na kraju pisma vukirovića i sahrbljnim njegovim sahrbljnim rečima, — da li da i za to "ilegalno" štitanje tekstova upućenih i javnim glasilima, "privodjenja i proverezanja bili i primerna" mero?

Mera čuana

(29. aprila 1984)

Prilozi:

1. "Nekakva politična revanšizam"; Nedeljni lista "Politika", sa rubriku **OSUP** MIRA (BEZGRANICA), 3 strane
2. "Gorba" i buldozi; ili feudalni i komunisti? kritički osvrt na tekstove "Gorba" govornika vukirovića, NIN br. 1405, i "Mala banka u Beogradu", NIN br. 1406; puevudistički NIN, sa urednika "Gorba", 3 (nepune) strane
3. "Kritički pitanja sa Beograda Beograd"; Nedeljni lista "Politika", 2 strane
4. "O javnoj valjanosti jedne ponovne kandidature" (Jugoslova Beogradovica); Predsedništvo Državne konferencije, NIN, "Politika" i "Glasnik" (12. marta 1984. a. 2 strane); "Književnost reči", "Medicinska" i "Medicinska" (27. marta), "Medicinska" (10. aprila), "Kulturni" (10. aprila), "Medicinska" (27. marta), "Medicinska" (20. aprila), 6 plus 2 strane
5. "Kako smo pred pogrom, što ne i u zatvoru... (replika na jednu temu izneta u tekstu "Zatvorjenje i njihovi Sudari", NIN br. 1736); Nedeljni NIN-a, 1 strana
6. "Otvoreno pismo toku" ("Investicija"); redakcijska "Politika" i "Književna reči" (4. aprila 1984), "Medicinska" (10. aprila), "Medicinska" (20. aprila)

Stijepa Milićević
(11. jula 1984)

uredništvo "Politika"
- za rubriku KUDU NAMA -

Tri primedbe na uredništvu praksi "Politika"

(grubi falsifikat peticionarstva, 17. 6.; spornost podmetanja, uvrsta, ocenjivanje, grubi pritisk na osmaestogodišnju devojku, 26. 6.)

Prvo, sporedno među 234 potpisnika predstavke predsedništvu SFRJ u kojoj se traži samo to da "okrivljenima bude omogućeno da se brane iz alibila" (da bi se izbeglo "eventualni tragični ishod ili druge dalekosežne posledice sadržajne situacije" strajka gladi uhapšenih). I u tom svojstvu i kao čitalac "Politika" pitam se zašto su (učenica) Biljana Golundžija i (njena profesorica) Mirka Dugmar-Kinder ideološki povlašćene, na čemu počiva ta njihova privilegija u "Politici" da javno blate sve te 234 jedinice. Nešto, ako se sam učenice Biljana i profesorica Mirka niko od "preostalih" 234 potpisnika pomenute predstavke nije javio "Politici" da podrži njenu očigledno propagandističku akciju ("zaštita" dveju "lamanipuliranih" žena), ne obmanjuje li - svesno svojoj prostirnosti - "naš najugledniji list" time jugoslovensku javnost? (Ovde pretpostavljam, razume se, da se iko još javio, da bi to "Politika" objavila.)

Drugo, u uredništvu praksi "Politika" - otkako ovu (redovno) čitam (preko 25 godina), u rubrici KUDU NAMA ni jedan jedini put nije se - koliko me ponašanje služi - kao u primeru (dva) pisma B. Golundžije dogodilo da se kao "reagovanje" na jedno pismo čitaoca objavi upravo njegovo - istog tog čitaoca - drugo, "dopunsko" na samog sebe, "pojašnjavajuće" pismo. Čime Uredništvo pred čitaocima pravda, obrazlaže ovu jedinstvenu iznimku, ta urednički precepan?

Treće, omogućivši svojoj "štiftenici" najveći mogući publicitet u jednoj ne tak politički već i moralno izuzetno osetljivoj stvari (Biljanino posredno ignoriranje i zdravstvenog stanja uhapšenih strajkača gladi), "Politika" je najizvravnije posredovala da se jednom mladom biću isvana nametne - i to male nasavga - "karakterno" svojstvo politički opredeljene ljudi koje, prenebragavajući dakle pri takvom (ideologizirano) publicitetu budućnost Biljane Golundžije - za račun nekakvih ni sebi ni njoj pramernih ciljeva, - nije li Uredništvo "Politika" postalo izravno društveno odgovorno za to nasilno (jednodimenzionalno) "opredeljivanje" ovog mladog bića već u 18-toj godini, kao i za svakoake one potonje propratne posledice takve opredeljenosti?

(29. juna 1984)

Eliza Močević
(Eliza Močević, B. Bog, Pohorje, 8)

(2) Analiza pa nam pravzaprav kaže, da je od samoga početka obstajala "skupina peticionarjev", ki se je sčasoma širila. Gre za državljane, ki takorekoč redno podpirajo vsako peticijo za človeške in državljanske pravice in svoboščine. Zastopnost peticionarjev, ki se "ponavljajo", to je, ki so podpisali večje število peticij, smo preverili z analizo štirih peticij. Skupno 659 podpisov na vseh štirih je dalo 423 oseb, kar pomeni, da na vsakega podpisnika pride 1,6 peticije. Po dve peticiji je podpisalo 83 oseb (20%), po tri jih je podpisalo 11% oseb, samo 18 (4%) pa jih je podpisalo vse štiri peticije. Skoraj dve tretjini (65%) od skupno 423 podpisnikov je podpisalo samo eno peticijo. Ti podatki potrjujejo, da obstaja določeno število intelektualcev, pretežno iz Beograda, vendar tudi iz Zagreba in Ljubljane, ki so trajno angažirani ob problemu človeških pravic v jugoslovenski družbi. "Redni peticionarji" pravzaprav ne predstavljajo nikakršne skupine somišljenikov v teoretičnem in političnem smislu. Gre za posameznike, pogosto znane kulturne in znanstvene ustvarjalce, ki jih povezuje skupna podpora peticijam in posebno široka skupna opredelitev za demokratičnizacijo jugoslovenske družbe.

Zaključimo torej: prvič, pripadniki inteligence so najpogostejše družbeni kreatorji in nosilci peticionizma kot političnega fenomena. Drugič, obstoj aktivnejše peticionarske skupine ne pomeni, da se kolektivne vloge ne sestavljajo samostojno, tako znotraj inteligence kot v drugih družbenih slojih. Še posebej od leta 1983 so postale peticije, v pravem pomenu besede, popularen način občejanja z oblastmi zaradi reševanja najrazličnejših družbenih problemov.

2. Pogostnost protestnih peticij

Kot je bilo že omenjeno, nastajajo peticije večinoma kot reakcija na posledice prisile; manjše število se nanaša na splošnejše politične iniciative, o čemer bo kasneje več povedanega. Prvi tip peticij kaže tri osnovne motive: **protest** proti postopkom oblasti, s katerimi se ogrožajo človeške pravice; **solidarnost** s prizadetim posameznikom (ali skupino); in, vero, da se lahko **vpliva na oblast**, da opusti prisilo. Z začetkom osemdesetih let so takšne peticije postale skoraj redna reakcija, najpogostejše na sojenja za verbalne politične delikte in odstranjevanja "neprimernih" posameznikov iz prosvete. Prva teksta peticija je bila zabeležena 1976. leta, ko je 30 intelektualcev protestiralo zaradi obsodbe odvetnika *Srde Popovića*, ki je postal znan po obrambah političnih krivcev. Podpisniki so poudarili, da je obsodba, izrečena advokatu "brez primerov in pravosodnem sistemu SR Srbije in Jugoslavije," in da bo, če bo potrjena, **postavila izven zakona institut obrambe v našem kazenskom pravu** in naredila neprecenljivo škodo ugledu te dežele.

Protestne peticije so se posebno razmahale ob dogodkih na Poljskem, julijskih aretacijah v Beogradu 1982. leta in "primeru Dogo". Prej omenjena aretacija dveh "skupin" državljanov in študentov je izzvala pravo poplavo peticij: skupaj so pripravili 12 peticij, 4 individualne zahteve in nekoliko protestnih telegramov. Peticije so spremljale vse faze kazenskega postopka proti Gojku Dogu. Prvostopenjskemu sojenju so nasprotovale še omenjene številne skupine književnikov. Proti izvršni sodbi je aprila 1982 protestiralo 130 državljanov: **"Obtožba proti pesniku ne temelji na zakonu in je v nasprotju z ustavnimi odredbami o položaju književnosti in umetnosti v Jugoslaviji"**. Obsodba Doga je razplamtela razprave o svobodi umetniškega ustvarjanja v naši družbi. V tem kontekstu je bila aprila 1982 podana iniciativa 58 državljanov Predsedstva SFRJ za revizijo politike proti umetniškim filmskim stvaritvam. Dejstvo, da je 12 filmov "v bunkerju", priča o "grobem gaženju svobode umetniškega ustvarjanja in Ustave SFRJ, člen 169". V peticiji je navedeno tudi, da "faktično prepovedovanje teh umetniških del, kot **akt nezakonitosti in nesvobode**, predstavlja enega od faktorjev, ki so doprinesli k današnji družbeni in moralni krizi jugoslovenske skupnosti."

Tretjič so državljani reagirali zaradi "prvega Dogo", ko je pesnik odšel na prestajanje zaporne kazni, aprila 1983. Tekst peticije je vseboval le en stavek: **"Pridružujem se zahtevi, naj bo pesnik Gojko Dogo takoj izpuščen na svobodo"**. Zahteva je bila sestavljena in podpisana na prvem od desetih književnih večerov, organiziranih v znak protesta in solidarnosti z zaprtim pesnikom. Ti protestni večeri so bili vsak ponedeljek, vse do prekinitve prestajanja kazni Gojka Doga, zaradi poslabšanja zdravstvenega stanja (*pljučnica in nevarnost smrti v zaporu* op. av.). Na njih je govorilo okrog 300 književnikov, znanstvenikov in drugih državljanov.

V atmosferi protestnih večerov so podpisovali številne peticije. Skopa časopisna vest o obsodbi profesorja filozofije in sociologije iz Tuzle Milana Soklića, ki mu je bilo prisojeno pet let zavora, je bila povod za sestavo peticije v njegovo obrambo. **Večernje novosti** so 20. 5. 1983. objavile, da je Soklić težko dejanje sovražne propagande izvršil govorec v lastnem stanovanju, v vikendu svojega očeta in v hotelu, vendar "pred več osebami"; a javljeno je bilo tudi, da profesor kazenskega dejanja "ni storil na delovnem mestu indoktrinirajoč učence." Čez 200 podpisnikov je zahtevalo, naj Soklića izpušijo na svobodo: **"Verjamemo, da boste na ta način,"** so pisali predsedstvu Bosne in Hercegovine in Jugoslavije, **"najbolj prepričljivo ovrgli Soklićevo trditev, da v naši deželi, še posebno v BiH, vlada režim čvrste roke, ki ne dovoljuje niti osnovne človeške svobode."** Reagirane na prišlo je postajalo

vedno bolj principielno: nagib, da se brani ogroženi posameznik iz lastnega "okolja" (profesionalnega, nacionalnega, ipd.), prerašča v pravilo, da se protestira proti vsakemu ogrožanju človeških pravic, ne glede na to, koga zadeva. Takšno principielnost so pokazale že omenjene peticije zaradi dogajanj v Češkoslovaški, Vietnamu in drugod, principielnost pa odlikuje tudi zahteve, podane jugoslovenskim oblastem.

Ena od prvih peticij, ki je zavzela čisto načelno stališče o kazenski politiki v Jugoslaviji, je bila leta 1981. poslana predsedstvu SFRJ, Predsedstvu SR Srbije in Predsedstvu SAP Kosova: **119 študentov ljubljanske, zagrebške in beograjske univerze** je dala iniciativo, da se ponovno preveri pravosodna politika v SAP Kosovu "glede sojenj (ki so v toku) tistim, ki so sodelovali na demonstracijah in osebami, ki so na druge načine izražale svoje politične nazore na Kosovu." Kot glavni razlog za sprostitev iniciative se navajajo visoke kazni in veliko število mladih med obsojenimi. Še dve peticiji sta pokazali podobno načelno stališče proti spoštovanju človeških pravic. Ena je bila poslana 1983. leta na naslove štirih predsedstev (SFRJ, SR Srbije, SR Hrvatske in SAP Kosova; podpisniki — 74 jih je bilo — so zahtevali, da se ukinejo obsodbe trem književnikom različnih narodnosti: Gojku Dogu, Sabitu Rustemiju in Vladi Gotovcu. **"Kvalifikacije njihovih spisov in dejanj za politična kazenska dejanja je kršenje osnovnih norm civilizirane javnega življenja. Takšne razsodbe izenčujejo književno besedo s političnimi akcijami in terorističnimi dejanji."** Druga peticija je nasprotovala sojenju skupini Muslimanov v Sarajevu. Ta protest je bil poslan predsedstvu SFRJ in SR BiH septembra 1983. leta z naslednjo obrazložitvijo: **"Po treh stoletjih od proklamiranja verske svobode in tolerance in več kot dveh stoletjih od proklamiranja svobode misli in javne besede, versko prepričanje in javno izrečeno mišljenje ne moreta**

kov, med njimi tudi Jiří Hajek, Vaclav Havel in Jan Patočka. Po velje je zahtevalo od Čehoslovaške vlade, da se drži svojih obvez o spoštovanju človeških in državljskih pravic, ki jih je prevzel s podpisom Helsinškega sporazuma.

Uvedba vojnega stanja na Poljskem 13. decembra 1981 je izzvala živo peticionarsko aktivnost. Sindikalni organizaciji "Solidarnosc" je bilo poslano pismo (s 53 podpisniki) kot odgovor na Apel stavkalnega komiteja ladjedelnice v Ščećinu. Dve protestni pismi sta bili poslani generalu Jaruzelskemu (49 in 256 podpisov), še eno pismo (s 15 podpisov) pa je bilo poslano poljskemu narodu in demokratičnim gibanjem. V vseh štirih pismih je poudarjena solidarnost s sindikatom "Solidarnosc" in zahteva po ukinitvi vojnega stanja, obnovi demokratičnega dialoga, priznanje vseh demokratskih pravil, izvojevanih po avgustu 1980 in izpustitev vseh aretiranih na svobodo. Na tem mestu je treba opomniti, da samostojna študentska peticija za podporo poljskim študentom in profesorjem iz leta 1968 ni naletela na odobravanje uradnih krogov. Tudi trinaest let pozneje niso samostojni izrazi podpore demokratskemu razvoju Poljske bili nič bolj sprejeti: proti peticionarjem so uvedli prisilne ukrepe, o čemer priča peticija za obrambo "poljskih peticij". Januarja 1982 je 34 državljanov obvestilo Skupščino SR Srbije, da je med 18. decembra in 7. januarjem "služba državne varnosti privedla, preiskovala in zasliševala" osemnajst oseb, "nekateri pa imela priprte po več dni, vse to na osnovi suma, da navedena oseba poseduje peticijo, namenjeno V. Jaruzelskemu, kot tudi podpise državljanov na njej." Državljanji so zahtevali, da se najdne krivci, odgovorni za to prisilo in se "sodno preganjajo za žalitev človeških, samoupravnih in političnih pravic državljanov."

V kolikor se zaščita človeških in državljskih pravic odvija pre-

čaj preobsežen in zamuden postopek. V novejšem času poskušajo nekatera profesionalna združenja nadoknaditi to pomanjkljivost s svojo aktivnostjo. V Združenju književnikov Srbije obstaja Odbor za zaščito umetniških svoboščin kot stalen in legalen organ. Filozofsko društvo Srbije redno reagira na postopke oblasti, s katerimi so ogrožene pravice njegovih članov in drugih državljanov; podobne aktivnosti so začeli gojiti Sociološko društvo Srbije in druga filozofska in sociološka združenja. **Kljub temu pa ostaja problem institucionalne utemeljitve in zaščite ljudskih pravic še dalje odprt.**

3. Zakonodajne in druge iniciative

Vzporedno s protestnimi peticijami, usmerjenimi na posamezne primere in posledice prisile so se pojavljale tudi bolj splošne pobude, ki spodbujajo spremembe sistema, pravzaprav institucionalnih (pravnih) sredstev prisile. Iz dosedanje analize lahko sklepamo, da **težnje po demokratizaciji družbe predstavljajo okvir jugoslovenskega peticionizma**. Vendar so problemi, nastali zaradi peticij, ožji od tega okvira in se koncentrirajo okoli vprašanja svobode izražanja in svobode javnosti. S peticijo je sproženo vprašanje o obtoževanju delikta mišljenja in ukinitvi kazenskega pregona zaradi takolimenovanih verbalnih političnih deliktov: takšen pregon in stroga kazni sta danes mogoča na osnovi formulacije druge oblike kaznivega dejanja sovražne propagande iz člena 133 kazenskega zakonika SFRJ. Drugi sporni predpis se nanaša na možnost diskriminacije (razlikovanja) državljanov pri zaposlovanju in opravljanju posameznih poklicev na osnovi njihovega političnega prepričanja. Takšno razlikovanje je omogočila odredba o moralno-politični neoporečnosti, katere bistvo je še zmeraj veljavno, ker so zakonske spremembe te odred-

stvu SFRJ pobudo (1), da se iz člena 133. KZ o sovražni propagandi briše druga oblika izvršitve kaznivega dejanja — **"zlomarnost in neresnično prikazovanje družbeno-političnih razmer v deželi"**, in (2), da se naziv dejanja iz 133. člena — **"sovražna propaganda"** — zamenja z nazivom **"pozivanje k nasilni spremembi ustavne ureditve"**.

Podpisniki te pobude sodijo, da je drugo obliko kaznivega dejanja iz 133. člena treba brisati, **"ker se z njo obtožuje za delikt mišljenja"**. Obrazložitev zahteve je sistematizirana v štirih razdelkih. V prvem se kaže nepreciznost obdolžitve in pretiran razpon sankcij za to kaznivo dejanje (od enega do desetih let zavora). Sodišče, je rečeno, lahko obsodi **"takorekoč s katerokoli časovno kaznijo vsakega, ki na kakršenkoli način, četudi z golim soglasjem in brez prisotnosti javnosti ter brez kakršnihkoli posledic podaja samo interpretacije politično pomembnih dejstev, če so te interpretacije po svobodni oceni sodišča netočne, in če po svobodni oceni sodišča storilec nima ustreznega odnosa do ustavne ureditve"**. Drugi del obrazložitve se nanaša na analizi izrazov "sovražnik" in "propaganda". Po tej analizi sporni člen KZ ne uporablja izraza "sovražnik" v standardnem zakonskem pomenu ("pripadnost državi s katero smo v vojnem stanju"), temveč ga uporablja, da označi "političnega nasprotnika pa tudi političnega nesomišljenika v tistem enakem (nedoločnem) pomenu, v katerem se za izraz uporablja v dnevnih politiki (npr. **"sovražniki vseh barv"** ipd.). Podpisniki peticije vztrajajo, da kaznivo dejanje, imenovano "sovražna propaganda" sploh ne obtožuje propagande — obtožuje izjave, izrečene "nenadržno, neorganizirano in brez premisleka", kot tudi izjave, izgovorene brez prisotnosti javnosti. Glede na to bi se moral "skrajni domet inkriminacije" glasiti: **"izgovarjanje idej političnih nesomišljenikov"**. V tretjem in četrtem odstavku ugotavljajo, da sporni predpis ogroža osnovne državljanske pravice in svoboščine, kot so "svoboda znanstvenega in umetniškega ustvarjanja, svoboda zavesti, svoboda mišljenja, svoboda javne besede, svoboda tiska, načelo enakosti državljanov pred zakonom, ne glede na njihova politična prepričanja in pravico jugoslovenskega državljanja, da je aktivni politični subjekt." In končno, **"predložena dokumentacija se v glavnem nanaša še na cel niz drugih predpisov iz zvezne ali republiških oziroma pokrajinskih zakonodaj, kot na kaznivo dejanje širjenja lažnih novic, na možnost prepovedi tiskanih stvari zaradi neresničnih ali alarmantnih trditve"**.

"To so peticije, za katere smo predvidevali, da bodo imele največje število ponovljenih podpisov: (1) pobuda za ukinitve zakona o sovražni propagandi iz 1980 (**103 podpisi**); (2) zahteva za izpustitev Gojka Doga (**147**); (3) protest proti obsodbi Milana Soklića (**201**); Pobuda za spremembo člena 154 ustave SFRJ (**208**).

"Marca 1982 je CK ZK BiH dobila dve peticiji, ko so Vojislava Šešlja odstranili s fakultete za politične vede v Sarajevu zaradi "idejnopolične neprimernosti" (ena je imela 15, druga 26 podpisov). Isto leto je rektor beograjske univerze prejel peticijo zaradi docenta Aleksandra Stojanovića, ki so ga vrgli s pravne fakultete.

"Ob obsodbi M. Soklića so se oglasila Sociološko društvo Srbije, Sociološko društvo Hrvatske in Jugoslovensko združenje za sociologijo (*Sociološki pregled*, 1-2/1983, Informator JUSa, sept. 1983); na skupščini JUSa 11. 11. 1983 v Portorožu so delegacije vseh republik in pokrajin sklenile, da bo JUS reagiral zaradi obsodbe Soklića, prepovedi knjige Nebojške Popova in odvzeta potnega lista sociologu Laslu Sekeljju. Pritožbo zaradi obsodbe Soklića je poslal tudi izvršni odbor Filozofskega društva Srbije (*Theoria* 3/1983).

Pri Društvu slovenskih pisateljev tako obstaja odbor za zaščito mišljenja in pisanja.

"Ob v prejšnji številki tiskani peticiji za revizijo represivne politike do umetniških filmskih stvaritev bi pripomnili, da, kolikor vem, film **Plastični Jezus** (zdi se nam, da mu je bila očitana žalitev predsednika SFRJ) ni le prepovedan, temveč tudi uničen. Ni nam znano, če je bil uničen še kateri od omenjenih filmov.

Maša Grgurević,
Samo Resnik
in Boris Svetelj
— se nadaljuje

PREDLOG ZAKONA O AMNESTIJI junij 1980

predsedstvu SFRJ, Beograd

Na osnovi 157. člena, a v zvezi s 314. členom ustave SFRJ predlagamo sprejetje

ZAKONA O AMNESTIJI

1. člen

Pomiloščene so vse osebe, ki so do dne veljavnosti tega zakona izvršile verbalna politična kazniva dejanja.

2. člen

Če proti osebami, ki jih pomilostitev zajema, kazenski postopek še ni stekel — naj tudi ne steče; če je v teku — naj se zaustavi; če so takšni ljudje obsojeni — naj se jim odpusti prestajanje kazni; če jo že prestajajo — naj bodo izpuščeni.

3. člen

Amnestija se nanaša tudi na varnostne ukrepe prepovedi javnega nastopanja ter na pravne posledice obsodbe.

Obrazložitev:

Verjamemo, da bi bilo sprejetje takšnega zakona v splošnem družbenem interesu.

biti zadovoljiva osnova za kazenski pregon in dolgoletni odvzem svobode. **Ker na sojenju ni bilo govora o kakršnihkoli akcijah obsojenih, je njihov delikt očitno delikt mišljenja.**

Tradicija javne podpore demokratskih gibanj v svetu in borbe za človeške pravice se je začela že 1966. leta; potrjena je bila leta 1977, ko je 94 beograjskih intelektualcev podprlo "listino 77", ki jo je podpisalo 242 Čehoslova-

pogosto ali celo izključno s pomočjo peticij, tolkor postaja vse bolj očitna omejenost peticijskega reagiranja in **toliko bolj se občuti pomanjkanje institucionalne zaščite človeških pravic**. Omejenost peticij se ne kaže samo v tem, da oblasti zmeraj lahko odbijejo zahteve peticionarjev, temveč tudi v "tehničnem" pogledu: ker se neprestano proizvajajo novi primeri kaznovanja mišljenja, postaja redno zbiranje podpisov za vsak tak slu-

be izvršene le v izrazoslovnem, ne pa tudi v pravnem smislu. Možnost razlikovanja dovoljuje tudi uvedba 154. člena Ustave SFRJ, s katerim se ne predvideva enakost državljanov pred zakonom ne glede na njihova politična in druga prepričanja.

(1) Peticija za ukinitve delikta mišljenja

Konec 1980. leta je skupina 103. državljanov poslala Predsed-

ZDRUŽENI NARODI IN UGOVOR VEŠTI ZOPER VOJNO IN ZOPER SLUŽENJE VOJAŠKEGA ROKA

Organizacija združenih narodov se v svoji Listini obvezuje, da bo varovala prihodnje generacije pred jarmom vojne, pa vendar nekatere članice vojne pripravljajo ali v njih sodelujejo. Tako se jasno vidi razliko med načelno zavezaništvom na globalne in človeške vrednote in težnjo po lastnih interesih. Ne bi smeli pozabiti, da je svet kljub vsemu skupnost posameznikov, ki imajo vsak svojo lastno vest. Pomembnost pravice do svobode vesti se kaže v mnogih statutih o človekovih pravicah, kjer je svoboda vesti zaobsežena. (člen št. 18 Splošne deklaracije o človekovih pravicah).

RELEVANTNOST UGOVORA VEŠTI ZOPER VOJNO IN ZOPER SLUŽENJE VOJAŠKEGA ROKA V MEDNARODNI ZAKONODAJI.

V poljubni družbi obstajajo posamezniki, ki zaradi razlogov svoje vesti ne morejo sodelovati pri uporabi oboroženih sil. Ugovor vesti zoper vojno in zoper službo vojaškega roka lahko razdelimo v dve osnovni kategoriji:

— popolni ugovor (*total objection*), katerega stališče je, da je ubijanje sočloveka vedno moralno napako in dejanje;

— selektivni ugovor (*selective objection*), kjer je uporaba sile včasih upravičena, če je le v skladu z mednarodnimi zakoni. Opo-rečnik s takimi razlogi ne bo sodeloval v oboroženih konfliktih zaradi sredstev ali metod uporabljenih v konfliktu.

Opredelitev popolnih oporečnikov je jasna in mnoge dežele so do neke mere sklenile kompromis, ki omogoča, da so popolni oporečniki izvzeti iz priprav na oboroženi boj. Selektivni oporečniki se v večini primerov soočijo s težavami, saj se vlade ponavadi niso pripravljene strinjati, da je njihova uporaba sile v nasprotju z mednarodnimi dogovori.

PRAVICA DO SVOBODE VEŠTI

Oxfordski slovar opredeljuje VEST kot: "moral sense of right and wrong".

Posamezniku mednarodna zakonodaja zagotavlja pravico do življenja v skladu z njegovo/njeno vestjo (Splošna deklaracija o človekovih pravicah, člen št. 18: "vsakdo ima pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi"), a svoboda do življenja po lastni vesti je kakopak omejena. Vlade imajo več ali manj vsa pooblastila da prepovejo posamezne aktivnosti in da v imenu "splošnega dobrega" izvajajo nad ljudmi raznorazne ukrepe.

PRAVICA DO ŽIVLJENJA

Pravico do življenja zagotavlja mednarodna zakonodaja, čeprav za posameznika nikakor ne pomeni popolne zaščite (člen 2 Splošne deklaracije in mnogi drugi dogovori). Osnova te pravice je, da noben posameznik ne bi smel biti prikrajšan za svoje življenje, v določenih okoliščinah pa je dopustno drugemu življenju odvzeti. Odvzeti življenje drugemu je dopustno v izjemnih in jasno opredeljenih okoliščinah (*International Covenant on Civil and Political Rights*, člen 6).

UPORABA VOJAŠKE SILE

V preteklosti so države uporabljale oborožene sile vedno; kadar se jim je to zdelo potrebno, kar pa ni več niti sprejemljivo niti legalno. Uporaba oboroženih sil je z Listino Združenih narodov prepovedana v vseh primerih razen v primeru oboroženega napada druge države (Listina ZN, člen 2, para 4). V takih primerih se oborožene sile lahko uporabljajo v obrambne namene. Po drugi svetovni vojni je bil ta del mednarodnega prava zaostren in dodelan v številnih resolucijah.

Ravno tako pri vojskovanju ni več dovoljena uporaba kakršnihkoli metod in sredstev. Po Mirovnih konferencah v Hagu (1899 in 1907) so bila sprejeta določena pravila vojskovanja. Ženevska konvencija iz leta 1949 in Protokol, ki so ji sledili leta 1977, prepovedujejo določena dejanja, kot so na primer ubijanje zapornikov in ubijanje civilnih oseb. Države tudi ne smejo uporabljati orožij kot so strupeni plini. (trenutno jih uporabljajo Iranci v vojni z Iranom), itd.

GENOCID

Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina — genocida iz leta 1948 prepoveduje uničevalna dejanja, ki so naperjena proti nacionalnim, etničnim, rasnim ali verskim skupinam s strani kogarkoli. Tako je genocid po mednarodnem pravu opredeljen

kot zločin. Od tod sledi, da mora posameznik zavrniti sodelovanje pri genocidu, saj je sicer odgovoren za kriminalno dejanje po mednarodnem pravu.

Odgovornost posameznika je v mednarodnem pravu opredeljena tudi z Resolucijami Združenih narodov iz leta 1946, ki izhajajo iz nürnberških principov, zapisanih v Listini Nürnberškega razsodišča (Resolucija ZN 195, december 1946). V svoji obrambi se posameznik tako ne more več sklicevati na ukaz višje avtoritete.

KRŠENJE ČLOVEKOVH PRAVIC

Mednarodno in državno pravo vzpostavljata norme za zaščito posameznika pred zlorabo moči posameznih vlad. Človek lahko torej na podlagi svoje vesti odkloni dejanja, ki kršijo pravila vzpostavljena za zaščito posameznika.

PRAVICA DO SAMOOPREDELITVE

Združeni narodi izjavljajo, naj se države vzdržijo vsakršne nasilne aktivnosti, ki bi lahko ogrozila pravico do samoopredelitve (npr. resolucija 2625 XXV). Podobno imajo posamezniki ne le pravico, temveč dolžnost po mednarodnem pravu odkloniti udeležbo v oboroženih silah, ki podpirajo apartheid.

ZDRUŽENI NARODI IN ZGO-DOVINA UGOVORA VEŠTI ZOPER VOJNO IN ZOPER VOJAŠKO SLUŽBO

Prva razprava o ugovoru vesti izvirajo iz časov pred ustanovitvijo Združenih narodov. Sovjetski delegat v Ligi narodov (Litvinov) je že leta 1927 in 1928 predlagal ukinitve vojaške službe v vseh oblikah. V predlogu je bila zaobsežena tudi pravomočna prepoved državne vojaške propagande, državnih vojaških instrukcij in državne vojaške izobrazbe mladine. Temu predlogu sta sledili tudi Nemčija in Turčija, a ga je Liga žal zavrnila. V Komisiji Konference za razorožitev leta 1933 je bila ta tema znova obravnavana, ko je M. Lange iz Norveške predlagal pravomočno prepoznavanje ugovora vesti, izhajajoč iz mnenja, da je ukazati mladim, naj ubijajo svoje vrstnike, v nasprotju z versko svobodo.

Ti dve pobudi sta prišli s strani vlad, medtem ko so tovrstne publike v Združenih narodih prihajale s strani nevladnih organizacij (NGOs). Koncem štiridesetih let je poizkušala Komisija za človekove pravice pri ZN pripraviti do diskusije o ugovoru vesti najprej organizacija *Service Civil International* (Mednarodna organizacija za civilno službo) (Komisija za človekove pravice je vzpostavil Svet za ekonomijo in varnost pri ZN leta 1946. Srečanja so enkrat letno in trajajo 6 tednov, sestavljajo pa jo predstavniki 43 držav — članic, ki so izvoljeni za tri leta). Ravno tako so poizkušali temo ugovora vesti zoper vojaško službo vključiti v študijo Združenih narodov o diskriminacijah, ki se tičejo verskih pravic (A. Krishnaswami). Slednje ni uspelo z obrazložitvijo, da bi zagotavljanje pravice do ugovora vesti pomenilo obliko diskriminacije ne-pacifistov. Tako je bila informacija o ugovoru vesti povzeta iz Poročila Združenih narodov o svobodi veroizpovedi šele leta 1971. Komisiji za človekove pravice pa je bilo to poročilo predstavljeno leta 1972 (A. Krishnaswami *Study of Discrimination in the matter of religious Rights and practices*). V ozadju teh razprav so bile gotovo tudi vojne na Daljnem vzhodu, ki so v veliki meri večale število popolnih oporečnikov, ubežnikov in dezertirjev.

WRI — War Resisters International je leta 1968 zaključil svojo študijo o ugovoru vesti v svetovnem merilu (Tony Smith in David Prasad). Temu je sledil svetovni Apel za priznavanje ugovora vesti. Zbranih je bilo 40.000 podpisov in Apel je bil formalno

predstavljen ZN v januarju 1970. Konec istega leta je ambasador Saudove Arabije Jamal Baroudy na 25-ti seji Generalne skupščine dal pobudo za sprejetje splošne resolucije o mladini in človekovih pravicah (resolucija A/C. 3/L. 1766) rev 1). Od tedaj je ugovor vesti stalna točka v letnih debatah o mladini v Komisiji za človekove pravice. Mladinske organizacije so Komisiji za človekove pravice predstavile dejstva in skušale angažirati tudi druge nevladne organizacije. Leta 1974 je mednarodna komisija pravnikov objavila študijo Patricije Schaffer in Davida Weissbroda o »Ugovoru vesti zoper službo vojaškega roka kot človekovi pravici«. To poročilo povzema tudi tedaj veljavne predpise v 150 deželah.

Mednarodni sporazum o civilnih in političnih pravicah iz leta 1966 se ne dotika eksplicitno pravice do ugovora vesti in tako je prvi resni korak leta 1967 izvedel Evropski svet, ki v resoluciji 337 vzpodbuja države članice k uveljavljanju legalnega statusa za ugovor vesti in k zagotavljanju možnosti za vzporedno službo vojaški službi (*alternativna služba*).

Kljub temu, da so številni mednarodni organi in številne nevladne organizacije predložile argumente o ugovoru vesti, pa Komisija za človekove pravice še vedno ni priznala pravice do ugovora vesti kot izvedenke iz pravice do svobode vesti in tudi ni nasprotovala proti ravnanju z oporečniki vesti.

Leta 1987 je prišlo na Generalni skupščini do delnega pripoznavanja pravice do ugovora vesti, ko je bila sprejeta resolucija, ki poziva vlade, da priznajo moške, ki zavračajo službo v Južnoafriški policiji ali vojski, ker nočejo

sodelovati v krepitvi apartheid režima, kot pristne politične begunce (resolucija ZN 33/165, december 1978).

Leta 1980 se je Komisija za človekove pravice odločila za dopolnitev študije iz leta 1972 z novimi podatki. Up-to-date študija je obsegala odgovore kakih 30 vlad, a ni bilo čutiti nobenega namena, da bi podatke analizirali. Kljub temu se je pokazalo nekaj svežih sledi, ki so govorile o npr. uvajanju različnih načinov alternativnih služb, uvajanju možnosti za vojaške, ki lahko med služenjem zahtevajo status oporečnika vesti itd. Novo poročilo je hkrati predstavljalo tudi osnovo za mednarodno debato o ugovoru vesti in o vprašanjih, ki so nanj vezana. Leta 1981 je nizozemska delegacija v Komisiji za človekove pravice dosegla resolucijo, ki od podkomisije za preprečevanje diskriminacij in za zaščito manjšin zahteva, da vsesplošno preuči tematiko ugovora vesti s posebnim poudarkom na implementaciji Resolucije Generalne skupščine 33/165 (36 seja komisije za človekove pravice, resolucija 40 XXXVII). Podkomisija, ki se je sestala konec istega leta, je na osnovi mnenj delegatov in izjav nevladnih organizacij sprejela odločitev, da naj izvedenka za človekove pravice, Asbjorn Eide iz Norveške in Mubanga Chipoya iz Zambije pripravita poročilo in predloge za 35-to sejo te podkomisije v letu 1982. Tako se je rodilo končno poročilo z naslovom »Question of Conscientious Objection to Military Service« in je bilo podkomisiji predstavljeno z enoletno zamudo na njeni 36. seji leta 1983. Poročilo in izdelana priporočila so bila odobrena in predložena 40. seji komisije za človekove pravice leta 1984.

● Glavna priporočila so naslednja:

— vse države naj bi priznale vsaj pravico do ugovora vesti za tiste, ki jim vest prepoveduje sodelovati v oboroženih silah v kakršnihkoli okoliščinah (pacifistična pozicija);

— države naj bi z zakonom priznale pravico do izstopa iz vojaških sil, ki so lahko v službi podpre apartheidu ali ki se jih lahko uporabi za akcije, ki vodijo h genocidu, ali za akcije, ki vključujejo nelegalno okupacijo ali vmešavanje v tuje zadeve;

— države naj bi priznale pravico posameznikom, da izstopijo iz vojaške službe tistih vojaških sil, ki so vpletene v kršitve človekovih pravic;

— države naj bi priznale pravico posameznikom, da izstopijo iz vojaške službe tistih vojaških sil, za katere se lahko pričakuje, da bodo uporabile, ali ki uporabljajo orožje masovnega uničenja ali ki bi uporabile metode ali sredstva, ki so z mednarodnimi dogovori prepovedana ali ki bi lahko povzročila nepotrebno trpljenje;

— države naj bi predložile prebivalstvu informacije o pravici do ugovora vesti in naj bi dovolile nevladnim organizacijam, da to store neodvisno od vlad;

— vedno naj bi obstajala pravica posameznika, da se pritoži na neodvisno civilno pravno telo;

— države naj bi uvedle neodvisna telesa za odločanje o veljavnosti motivov oporečnika po nacionalni zakonodaji;

— vedno bi moralo biti omogočeno javno zaslišanje, prosilec za pridobitev statusa oporečnika vesti pa naj bi imel vedno možnost, da ga predstavlja odvetnik in da pokliče priče;

Ugovor vesti zoper vojno in zoper služenje vojaškega roka imajo danes mnogi ljudje za izjemno pozitivno dejanje. Odkloniti vojno kot sredstvo in opravljati alternativno službo pomeni konkretno in tvorno prispevati k svetovnemu miru, toliko bolj, če je omogočena civilna služba v mednarodnem merilu. Istočasno z naporom za internacionalizacijo civilne službe pa je treba vzbuditi pozornost mednarodne javnosti ob sprejemanju resolucije za priznavanje ugovora vesti kot temeljne človekove pravice. Uspešna resolucija bi pospešila izboljšanje nacionalnih zakonodaj o ugovoru vesti in spodbudila še več posameznikov, da bi zavzeli svoje osebno stališče proti služenju v oboroženih silah in bi delovali v prid civilne alternativne službe, ki vodi k ustvarjanju miroljubnih odnosov med narodi gotovo precej bolj tvorno kot pa udeležba v vojskah.

Poročilo Eida in Mubanga Chipoye je prvo, ki resnično smiselno povezuje mednarodno pravo in ugovor vesti zoper vojaščino. Kljub temu pa se zdi, kot da ni na tapeti ugovor vesti, temveč Ubojilnost vesti Mednarodnim zakonom. Posameznik mora slediti mednarodnemu pravu, tudi če mora pri tem nasprotovati nacionalnim zakonom. Torej je debata bolj o Poslušnosti kot o Ugovoru. Na 39. seji Komisije za človekove pravice so Ugovor vesti

opredelili kot bi-annualno temo začnši z 41. sejo leta 1985, zato so na 40. seji leta 1984 lahko sprejeli le proceduralno resolucijo, ki zahteva naslednje:

— poročilo naj se prevede in distribuira;

— na priporočila iz poročila naj se zbere mnenja in pripombe; o prispelih mnenjih in pripombah naj generalni sekretar izda poročilo na 41. seji leta 1985;

— Komisija za človekove pravice naj razpravlja o vprašanju

ugovora vesti zoper vojaščino v sklopu tem »Vloga mladih v izvajanju in zaščiti človekovih pravic« na 41. seji;

V mednarodnem letu miru (1985) se je aktivnost in pričakovanje za priznavanje ugovora vesti kot človekove pravice še stopnjevalo. Resolucija nizozemskih predstavnikov, ki so jo ko-sponsorirali predstavniki Avstrije, Kostarike, Francije, Španije in Velike Britanije, je sprožila zelo uspešno diskusijo. Predstavniki NDR in Bolgarije pa so zahtevali amandmaje, ki bi resolucijo bistveno oslabil. Zato o resoluciji niso glasovali in so odločitev preložili na leto 1987, po tem ko je to predlagala libijska delegacija, da bi dali tistim, ki se zavzemajo za priznavanje ugovora vesti, dovolj časa za pripravo širše podpore resoluciji o ugovoru vesti.

Dve leti je minilo od tedaj, ko je bila resolucija za priznavanje ugovora vesti prvič obravnavana na Komisiji za človekove pravice. V letu 1987 bo predlagana nova resolucija na 43. seji Komisije, ki bo poizkušala doseči konsenz pri vprašanju pravice do ugovora vesti zoper vojno in zoper služenje vojaškega roka. Šele ko bo ta pravica priznana z resolucijo komisije za človekove pravice, se lahko pričakuje, da bo predložena Generalni skupščini in Družbeno-ekonomskemu svetu pri Združenih narodih.

Ko bo sprejeta osnovna človekova pravica do ugovora vesti zoper vojno in zoper služenje vojaškega roka, se bo proučilo, kako naj se ta pravica udejanja naprej. Pomembno je vzpostaviti smernice o alternativni službi in zagotavljanju političnega azila za oporečnike, ki so zaradi svojih stališč zatirani. Prav tako bo potrebno vzpostaviti mehanizme, s katerimi bomo lahko preverjali vsakršne sprejete smernice.

UGOVOR VEŠTI IN JUGOSLAVIJA

Za Jugoslavijo je razplet dogodkov v Združenih narodih še posebnega pomena. Kljub temu, da predstavniki jugoslovanske vlade redno sodelujejo na sejah Komisije za človekove pravice, in kljub temu, da diskusija o ugovoru vesti teče v medijih in v javnosti intenzivno že dve leti, pa javnosti stališča naše vlade v Združenih narodih niso poznana.

Znana pa so ji stališča različnih teles jugoslovanske politične oblasti, ki so pobudo popolnoma spolitizirala, jo pripisala desničarskim silam, tujim in domačim sovražnim elementom itd... Smo priče etiketiranja mirovnega gibanja, ki je pobudo iniciralo in ga mediji sedaj identificirajo z desničarskimi in sovražnimi silami. Smo priče ideološkimi konstrukcijskim politizacijam konkretnih družbenih problemov. Z izjemo redkih

izjav, ki so žal prihajale zgolj iz ust slovenskih politikov in so se žal tikale le verskih oporečnikov in so se žal zavemale le za ukinitve ponavljajočih kazni (Smole, Šetinc), je pobuda s strani političnih krogov naletela na nepričakovano nasprotovanje in nerazumevanje, ki daje misliti, da je oprevana humanost in miroljubnost v smernicah naše politike na poti v komunistem potonila v lastnem hvalospevu.

Zadnji, in najbolj temeljit so pobudo obsojili člani koordinacijskega odbora ZK SZDLJ za splošno ljudsko obrambo, češ da je pobuda »navzkriž z ustavo SFRJ, koncepcijo splošne ljudske obrambe, etičnimi načeli samoupravnih družb in svobodnjaškim in revolucionarnim izročilom naših narodov in narodnosti«. Komisija je boja ugotovila, da argumentov za skorajda ni in celo ugotovila, da se s pobudo ne strinja večina mladih v Sloveniji, pa tudi v Jugoslaviji ne. Da se s pobudo strinja dober del mladih, je pokazala med drugim anketa slovenskega javnega mnenja, da se ne strinja jugoslovanska mladina, bi morala raziskava šele pokazati. Na seji ZK SZDLJ, po tem, ko ni bilo nobene javne razprave v drugih republikah, pristni na seji niso kompetentni dajati ocene o javnem mnenju. Zadnji stavek beri dvakrat.

Zaradi neinformiranosti javnosti o stališčih naše zvezne vlade v ZN in da bi vzpodbudili zvezno vlado k tvornemu pristopu do problematike ugovora vesti, je na iniciativo mirovne skupine iz Ljubljane, jugoslovanski vladi in vsem našim ljudem 177 podpisnikov na dan človekovih pravic 10. decembra 1986 naslovilo naslednji

POZIV

Naslednja seja Komisije za človekove pravice pri Združenih narodih bo potekala v Ženevi od 2. februarja do 13. marca 1987. Med drugim bodo razpravljali tudi o Resoluciji za priznavanje Ugovora vesti služenju vojaškega roka. Če bo resolucija sprejeta, bo to v veliko pomoč pri pospeševanju prepoznavanja ugovora vesti kot človekove pravice v državah, ki te pravice še ne priznavajo, in v veliko pomoč pri izboljšanju statusa oporečnikov in statusa civilne službe v državah, ki ugovor vesti že priznavajo. S tem, ko resolucijo sprejme komisija za človekove pravice, se pričakuje, da jo sprejme tudi Generalna skupščina Združenih narodov, s tem pa bi oporečniki lažje pridobili svoje pravice v zakonodajah in ustavah posameznih držav.

Pozivamo vlade vseh dežel, da vzamejo prepoznavanje ugovora vesti kot eno prvostvenih dejavnosti v pripravah na sestanek komisije za človekove pravice v letu 1987.

Predsedstvo SFRJ in Zvezni izvršni svet pozivamo da:

0. jugoslovansko javnost obvesti o stališčih, ki jih jugoslovanski predstavniki zastopajo v Združenih narodih
1. pravico do ugovora vesti vključijo v širše formulirano pravico do svobode vesti (Listina Združenih narodov o človekovih pravicah, člen 18) in da podprejo Resolucijo Združenih narodov;
2. postanejo so-sponsorji resolucije o priznavanju ugovora vesti;

Članice 43. seje Komisije za človekove pravice (1987) so: Avstrija, Argentina, Avstralija, Avstrija, Bangladeš, Belgija, Brazilija, Bolgarija, Bolonija, Kitajska, Kolumbija, Kongo, Kostarika, Ciper, Etiopija, Francija, Gambia, NDR, ZRN, Indija, Irak, Iraka, Italija, Japonska, Lesoto, Liberijska, Mehika, Mozambik, Nikaragva, Norveška, Pakistan, Peru, Filipini, Ruanda, Senegal, Somalija, Sri Lanka, Togo, ZSSR, Velika Britanija, Severna Iraka, USA, Venezuela in Jugoslavija.

Opomba: Država lahko sodeluje v diskusiji in je lahko so-sponsor resolucije, ne da bi bila članica v komisiji.

Nadaljnje informacije so dostopne pri: QUAD — Genève, 13 avenue du Marvelet 1209 Genève, ŠVICA

Sekcija za kulturo miru, ŠKUC, Kersnikova 4, 61000 Ljubljana

Na dan Človekovih pravic, v letu miru, 10. decembra 1986, je v Ljubljani poziv podpisalo 177 ljudi. Dne 16. decembra 1986 je bil poziv s podpisom poslan Predsedstvu SFRJ in Zveznemu izvršnemu svetu. Do današnjega dne (7. januar 1987) nismo dobili nobene odgovora. Odgovor pričakujemo vsaj do 2. februarja 1987, ko se bo Komisija za človekove pravice ponovno sestala.

GUAKER UNITED NATIONS OFFICE — GENEVE, Martin Macpherson, Report on the United Nations and Conscientious Objection to War and Military Service, (december 1986) PREVEDO

United Nations, Commission on Human Rights, Sub-commission on the Prevention of Discrimination and Protection of minorities, Final Report by Mr. Eide and Mr. Chipoya Mubanga, Question of conscientious Objection to Military Service, (1983)

Sekcija za kulturo miru pri ŠKUC in 177 podpisnikov: Poziv predsedstvu SFRJ in Zveznemu izvršnemu svetu, december 1986.

Diskusija na sestanku družboslovcov z rektorjem Univerze v Mariboru, 23. 12. 1986

1. Odločno je treba zavrniti vsako vmešavanje politike v programiranje, vsebinsko koncipiranje, kadrovanje in delovanje MC Univerze. **Polom mariborskega družboslovja se je začel pred desetletjem s samovoljnimi in neustreznimi posegi tedanjega vodstva mestne organizacije ZK v MC Univerze.** Po nerazumljivi in nenavadni odstititvi predstojnika MC, tovariša Zvoneta Cajnika in sekretarja MC ni nikoli več pričela učinkovito delovati koordinacija pedagoškega in drugega dela; prenehale so delovati sekcije pri MC, ki so dotlej vsaj nekatere trajno ali občasno funkcionirale. V tem zadnjem desetletju ni nikoli več nihče vprašal družboslovcov na Univerzi, ali soglašajo ali ne z nastavitvami v MC. O tem so odločali nekateri nekompetentni posamezniki, ki so tako tudi objektivno krivi, da ta institucija, ki porabi dosti denarja, deluje pretežno neadekvatno.

med delavcev centra nima kvalifikacij za zahtevnejše vzgojno-izobraževalno delovanje (po merilih, ki veljajo za univerzo). Tako je »intervencija« MC v domeni koncipiranja družboslovnih in filozofskih znanstveno-pedagoških prizadevanj morala potekati kot pohod slona skozi trgovino s porcelanom. (...)

5. Kar zadeva družboslovno, humanistično in filozofsko izobraževanje in vzgajanje na šolah, moramo čimprej poskrbeti za ustrezen model za vsako izmed njih. **Predvsem je potrebno odpraviti majhne, pokvečene predmetičke, ki si jih je birokracija izmislila za to, da bi z njimi simulirala družboslovje in filozofijo.** Ti spački so filozofiji, družboslovju pa tudi univerzi le v posmeh. Pri razvijanju družboslovnih predmetov na univerzi je treba upoštevati predvsem naslednje podmene:

a) študijski predmet mora biti zasnovan kot metodično izhodišče za umevanje in spoznavanje družbe, ne pa kot indoktrinacijska matrica;

KRONOLOGIJA MLADINSKIH BOJEV Z MARIBORSKO KULTURNO SKUPNOSTJO

1. Balada o napačnem mestu

Do prvega skupnega sestanka med predstavniki mariborske kulturne skupnosti in programskih nosilcev mladinske kulture v Mariboru je prišlo 6. 1. 1987, čeprav so mladinci svoj enoten projekt »mladinske kulture« odnesli na kulturno skupnost že ob koncu oktobra. Na kratki, a nadvse jedrnatih seji, je Marjan Žnidarič, predsednik mariborske kulturne skupnosti, mladim povedal, da se s svojim programom niso obrnili »na pravo mesto«, kajti po njegovem mnenju je mladinska kultura identična s študentsko kulturo, le-ta pa sodi med ljubiteljsko kulturo; z ljubiteljsko kulturo pa se kulturna skupnost ne bo ukvarjala, ker se z njo ukvarja Zveza kulturnih organizacij. Ko je mladim dal vedeti, da nimajo pojma o organizacijski mašineriji kulturne skupnosti, je njihove finančne zahteve označil za *megalomanske*, njihov predlog po uvedbi štirih profesionalcev v mladinski kulturni organizacijski aparat za *nespodoben*, mimogrede pa jim je še očitil, da hočejo vse breme mladinske kulture zvaliti na kulturno skupnost, medtem ko pustijo pri miru kulturno mačeho univerzo in republiko raziskovalno skupnost.

Z razpravo je pričel Branko Greganovič, predsednik mariborske UK ZSMS, ki je magistru Žnidariču najprej oddeklamiral definicijo kulturne skupnosti, nato pa mu je še pojasnil, da se o »5 milijardah dinarjev pogovarjate vi, mi pa o 50 milijonih.« Greganovičev nastop je predsednika kulturne skupnosti tako osupnil, da je z besedami »tako se ne bomo pogovarjali!« — zapustil sejo. Na ta način je za zdaj še neobstoječe stališče kulturne skupnosti do projekta mladinske kulture v Mariboru — *pozoril*.

2. Protestno pismo

Ceprav je bilo mladim jasno, da so s kulturno skupnostjo glede finančnih sredstev v dobru meri vsaj do leto opeli, so s pogovora o mladinski kulturi, ki je bil 9. 1. 1987 v Pesnici ob navzočnosti novogoriških kolegov, poslali protestno pismo proti organom mariborske kulturne skupnosti. V pismu pravijo, da so tudi organizmi mladinske kulture del tega mesta, zaradi česar zahtevajo tudi del prostora zase. Glede odhoda predsednika kulturne seje je za zapisali, da »takšne metode onemogočajo kakršenkoli dialog, ki bi moral biti v okviru interesne skupnosti osnovna metoda dela«. Protestno pismo je objavila Mladina, Katedra, Delo in Ljubljanski dnevnik, ne pa tudi največji slovenski lokalni dnevnik Večer, kar zagotovo potrjuje tezo predsednika kulturne skupnosti, izrečeno na ponovni seji 20. 1. 1987: namreč tezo o tem, da Andrej Fištravec pri svojih napadih na kulturno skupnost izkorišča in uporablja tudi sredstva obveščanja, »ker jim je bliže« kakor pa sam Žnidarič.

3. Dialog na trilih nogah

Glede na to, da v mariborskem kulturnem prostoru protestna pisma niso ravno pogost pojav, še posebej pa ne tista, kjer bi bil predmet protesta kateri od mariborskih vodilnih mož, je 20. januarja navzlic vsemu prišlo do ponovnega srečanja med vodstvom kulturne skupnosti in mladinskim vodstvom. Tokrat so se dogovorili, da bodo skupaj še enkrat pregledali posamezne programe 27. januarja in poskušali na februarjski skupščini kulturne skupnosti vendarle kaj več postoriti za mladino. Magister Žnidarič ni bil predsednik kulturne skupnosti, če ne bi tudi tokrat namignil, da gre pri vsem tem le za »privatne interese posameznikov« in za nikaršno kulturo; malce se je žalostil tudi nad uredniško politiko časopisov, ki objavljajo celo take neumnosti kot so mladinska protestna pisma; mladim pa je dal vedeti, da je kulturna skupnost ogromno storila za mladinsko kulturo, saj vzdržuje in spodbuja k delu veliko število — pionirskih kulturnih društev.

4. Naj živi kultura dialoga!

Medtem ko so 27. januarja nosilci programa mladinske kulture skupaj s sekretarjem pregledovali posamezne programe — seje se na sugestijo mariborskih oblasti novinarji **niso udeležili** — je predsednik kulturne skupnosti Ljubljanskemu dnevniku pisal pismo, v katerem je do mladinske kulture v Mariboru prav tako nepopustljiv kot 6. januarja. V pismu pravi, da je sejo zapustil zaradi tega, ker so »predstavniki mladinske kulture zelo odločno pričeli svoj »sodni postopek« proti predstavnikom takozvane uradne mariborske kulture...«, ker so na začetku pogovora mladi »popolnoma razvednotili delo in prizadevanja kulturne skupnosti na tem področju...«, zato so se odločili počakati, »da se razgrete glave ohladijo in poskušamo trezno in konstruktivno pogovor nadaljevati«. V pismu tudi pravi, da so v tem času mladinci »v slogu užaljenih veličin s pridom izkoristili nekatera sredstva obveščanja za blatenje kulturne skupnosti.« Novinarja, ki sta s sejo poročala, sta po Žnidaričevih besedah le »senzacionalizma željna...«. Iz dobro obveščenih krogov pa smo izvedeli, da je predsednik kulturne skupnosti še z veliko bolj sočnim pismom protestiral pri mariborskem županu, ker je protestno pismo ponatiskal tudi Indok bilten. Vmes pa so mariborskemu poklicnemu mladincu Andreju Fištravcu pojasnili, da njegove izjave na Delovi okrogli mizi o alternativni kulturi niso ravno v čast pravemu Mariborčanu...

5. Balada o mladinski kulturi v Mariboru

Te ne bomo pisali. Če bi koga vendarle utegnila zanimati, se naj oglasi pri kakšnem mariborskem predstavniku zveze komunistov, zveze borcev, komiteja za SLO ali pa kar na

SAMO POLITIKI SE NE PREMAKNEJO NIKAMOR

Na konferenci mariborske MK ZSMS je govoril tudi sekretar mestne SZDL Slavko Vizovišek. V svoji razpravi se je zavzel za vrednostno nevtralnno znanost, odlično pa je zavrnil tudi trditve nekaterih mladincev, da Maribor zasuščajo pametni ljudje. »Doselej smo imeli samo dva taka primera,« je dejal, »prvi je Tone Partljič, drugi pa Drago Jančar.« Sicer pa ima po njegovih besedah Maribor velik kadroviski priliv in majhen odliv. Dokaz za to so politiki, ki jih na vse

kriplije vabijo v zvezne in republiške organe, pa se nočejo iz Maribora nikamor premakniti.

Država Maribor je tudi demokratična država, kajti »dve zaplenjeni številki Katedre še ne pomenita, da v Mariboru ni demokracije.«

Težava je v tem, da je bila v zadnjih nekaj letih v Mariboru zaplenjena le ena Katedra. Kaj bi ta številka utegnila pomeniti z vidika demokracije, nam ni povsem jasno.

POMEMBNO JE BITI — ZASKRBLJEN

Ceprav je bila konferenca mariborske mladine 21. 1. 1987 samo »prazen ritual«, kot je dejal Tone Anderlič, so bili duhovi v mariborskem Domu DPO dan po njej zelo razburjeni. Razlog njihovega tovrstnega gibanja je ostal skrivnost... Domnevalo pa se je, da bi to utegnili biti vsi trije razpravljalci — Andrej Fištravec, Branko Greganovič in Dušan Ogrizek —, ki so na konferenci postavljali »čudna vprašanja«: zakaj je mladina tako neizobražena in zakaj so, milo rečeno, neizobraženi tudi mladinski funkcionarji, ki zaradi te svoje vrline niso sposobni reflektirati položaja mladih in so kot taki le »ritualni okraski v političnem si-

stemu«. Domnevalo se je tudi, da je duhove razburil mladinski predlog po nujnosti imetja »lastne znanosti in produkcije lastnih informacij.« Potem se je slišalo, da je duhove vznemirjalo nastop samega Toneta Anderliča, ki je govoril o konferenci slovenske SZDL — bila je dan pred zasedanjem mariborske mladine — kot o manifestaciji, ki se je v 40. letih zelo malo spremenila.

Najbolj verjetno pa je, da je dan po konferenci v Domu DPO vršalo zaradi tega, ker mladina ni vsaj nekajkrat med konferenco vzklikala Smoletove parole: »Smrt inflaciji — svoboda razvoju!«

JLA TESNO SODELUJE Z MLADIMI

»Pojav družbenih gibanj v Mariboru, še posebej mirovne skupine ter pobuda za civilno službo, sta odprli problematične dimenzije v odnosu in sodelovanju z JLA. Predstavniki JLA se ne strinjajo in ne sprejemajo ne pobude in ne dejavnosti mirovne skupine. To otežuje sodelovanje, ki ga želimo vzpostaviti na tem nivoju preko ustreznih organov MK in vsebine ter predvsem s predstavniki mladinske organizacije v JLA. V zadnjem obdobju se izkazuje pomemben prispevek predsednika mladinske organizacije v JLA v delu predsedstva MK ter komisije za SLO.« (iz uvodne besede predsednice MK ZSMS Maribor na konferenci MK ZSMS 21. 1. 1987)

To je sasvim neprihvatljivo

Konferenca MK ZSMS Maribor sta se udeležila tudi predsednik in sekretar krajevske mladine. Glede civilne službe je predsednik Radomir Jovanović dejal: »To je sasvim neprihvatljivo iz tog razloga, što ima Srbija tu neku tradiciju. Dalje:

mi nismo toliko bogata zemlja, da bi mogli dobrovoljno služiti vojni rok. Kraljevička omladina je potpuno svjesna, da se mi danas nalazimo u specifičnim uslovima, zbog kojih je civilno služenje neprihvatljivo. O tome uopšte ne treba razpravljati z obzirom na to, da je u pitanju vrlo mali broj ljudi...«

POSEBNO OBVESTILO

Na zadnji seji časopisnega sveta Katedre je član sveta France Forstnerič med drugim opozoril na to, da bi Katedra morala posamezne teme obravnavati z vidika obstoječih družbenih odnosov v Mariboru. Bralce obveščamo, da bomo v naših naslednjih številkah kar največ prostora odmerili zapisom o fevdalizmu.

MIROVNA SKUPINA MARIBOR
K L U B M L A D I H

Orožnova 2
62000 Maribor

Časopis KAJ je v št. 4 (158) z dne 23. 01. 1987 že drugič pisal o primeru Stojana Kaiserja, ki je storil kaznivo dejanje telesne poškodbe. Čeprav je članek, ki ga je napisal Srečko Niedorfer samo pojasnilo dogodkov, ki je bil v Kaju dne 29. 11. 1986 le omenjen v vprašanju javnega tožilca, ne moremo mimo dejstva, da sam naslov »Mirovnik z madežem nasilja« v bralcu vzbuja določene asocijacije.

Značilnost mirovnega gibanja je njegova odprtost in čim demokratičnejši način delovanja. V njega se vključujejo ljudje različnih svetovnonazorskih mišljenj, ki jih združuje boj za mir. Jasno je, da so člani mirovne skupine fantje in dekleta, ki imajo vsi svoje probleme. Mirovna skupina ni ~~leka~~ terapevtska skupina, ki bi ~~kot taka~~ te probleme reševala. Biti mirovnik ne pomeni biti imun za napake, ki se ne skladajo z mirovniškim »kodeksom«.

Ne opravičujemo dejanje Stojana Kaiserja, ampak nas moti enačenje njegovega dejanja z aktivnostjo mirovne skupine. Kaj ima podzavestno osebno dejanje v bistveno zmanjšani prištevnosti opraviti z mirovno skupino. Članek v časopisu KAJ bralcu vsiljuje občutke, da so tudi ostali mirovniki takšni. Po tej logiki so takšni tudi delavci v OZD, v kateri je Stojan Kaiser zaposlen. KAJ piše o Stojanu Kaiserju kot mirovniku, nikjer pa ne omenja kje je zaposlen, kakšna je njegova izobrazba, ipd...

Stojan Kaiser je samo mirovnik-delikvent. Dejanje samo ni več pomembno, pomembna je njegova aktivnost v mirovni skupini. Menimo, da je to očiten poskus degradiranja mirovnega gibanja v očen javnosti. Članki, ki so o aktivnosti mirovne skupine doslej izšli v dnevniku Večer ne dosegajo niti polovice obsega omenjenega članka. Zakaj je dejanju Stojana Kaiserja podana taka publiciteta, delovanju mirovne skupine pa minimalna? Komu služi razpihovanje že skoraj ugaslega gorišča?

MIROVNA SKUPINA MARIBOR

DRUŽBOSLOVJE IN FILOZOFIJA — AHILOVA PETA MARIBORSKE UNIVERZE

2. Ugotoviti je tudi treba, da je omenjeno birokratsko poseganje v MC in družboslovje potekalo v najbolj neprimernem času. V Mariboru smo namreč pred desetletjem imeli svoj koncept, to je koncept interdisciplinarnega razvoja marksistične filozofske in družboslovne misli. Po razbitju vodstva MC, ki je praktično pomenilo tudi pasivizacijo ljudi, ki so dotlej bili protagonisti vseh pobud, je prišlo do tega, da so nam vsilili koncept ljubljanskega družboslovja in filozofije za nedružboslovne fakultete. Ta koncept, ki je najslabše, kar je bilo mogoče pobrati v Ljubljani, je pozneje vse bolj postal koncept tiščanja družboslovja in filozofije v slepo ulico neuspešne reforme univerze. Ta koncept je problematičen, neadekvaten tudi v Ljubljani, le da tam ne predstavlja splošne katastrofe, tako kot pri nas. V Ljubljani namreč obstaja množica raziskovalnih in znanstveno-pedagoških institucij, ki se ukvarjajo s filozofijo, humanistiko in družboslovjem. Mariborska tehnicistično koncipirana univerza oziroma specializirano-strokovnjska večina na njej, je z veseljem porinila družboslovje in humanistiko na obrobje dogajanja in dala na njen račun zeleno luč vsakršnemu tehnicističnemu drobnjakarstvu in rutinerstvu, oprimu na trden argument zaslužkarstva, ideološko maskiranega s krilatico »sodelovanja univerze z družbenim delom«.

3. Neadekvatno in neodgovorno odločanje v zvezi z različnimi aspekti koncipiranja, kadrovanja in dejavnosti MC Univerze je le tega in ljudi na njem privedlo v nekakšno izolacijo, seveda takšen položaj skoraj nujno poraja tendence birokratiziranja. Najbolj izrazit primer tega je celoten kontekst tako imenovanega »Predloga za skupno poučevanje družboslovja«. Namesto da bi to pomembno problematično dolgoročno obravnavali vsi raziskovalci in pedagogi, ki delujejo na znanstvenih področjih, ki jih »Predlog« zaseda, se je zgodilo prav nasprotno: Predlog je bil narejen in lansiran na tipično birokratski način, da o različnih momentih manipulacije v neposredni ali posredni zvezi z njim sploh ne govorimo (na primer: **prikrivanje** vabila za posvet o družboslovju, ki je bil letos spomladi; **ignoriranje** besedil, ki so nasprotovala Predlogu in podobno). Prestojniku MC Univerze nikakor ni uspelo, da bi svojo institucijo neposredno povezal z znanstveno-pedagoškim delom na šolah. Raje se je ubadal z aktivnostmi, ki imajo le malo skupnega s središčnim postantvom MC — to je s koncipiranjem filozofskega in družboslovnega izobraževanja in vzgajanja študentov. Sicer pa MC za ~~skupno delovanje~~ sploh ni kadrovisko usposobljen. Prav nihče iz-

b) predmet mora biti oprt na spoznanja sodobnega izkustveno in metodično-kritično usmerjenega slovenskega in jugoslovanskega družboslovja in humanistike;

c) predmet mora biti ustrezno vključen v celostno pedagoško-znanstveno in vzgojnoizobraževalno poslanstvo posamezne, konkretne šole, v nekaterih primerih celo smeri študija;

č) predmeti naj bodo enoletni; pri teh študijskih predmetih namreč ne gre za omejene študijske cilje, temveč za nazorska ozaveščanja in za spoznavanja kompleksnih kulturno-zgodovinskih, političnih in družbenoekonomskih pojavov in procesov: *učbeniki za te predmete naj bodo relativno celostni pregledi določene znanstvene discipline, ne pa konfučni zborniki*;

d) pri poučevanju teh predmetov je potrebno težiti k čim bolj ustreznemu razmerju med številom študentov in učiteljev; velike skupine pri seminarjih so metodično neobvladljive; do kvalitetnega pedagoškega dela v njih dejansko sploh ne more priti. Kjer koli izdelujejo študenti seminarске naloge, mora biti poskrbljeno za adekvatno mentorstvo; drugače se ta dejavnost neogibno izrodi.

6. Ugotoviti moramo, da smo v zadnjih desetih letih na Univerzi v Mariboru kadrovisko relativno celo nazadovali. Predvsem je tudi slepcu lahko očitno, da za družboslovce in filozofe mariborska univerza ni vabljiva, temveč prav nasprotno. Ob popolni ravnodušnosti univerze do te problematike, strokovnjaki odhajajo ali se pasivizirajo. Medtem ko se množijo najrazličnejša delovna mesta na univerzi, pa družboslovje in filozofija usihata. Če se po naključju znajde na naši univerzi kdo, ki bi bil sposoben za družboslovno raziskovanje, mora čimprej oditi drugam. Če se pojavi v Mariboru po naključju kak mlad strokovnjak, ga univerzitetna birokracija noče videti, čeprav bi ga krvavo rabili. Na posameznih šolah je prišlo tudi do sistematičnega namernega zmanjševanja obsega družboslovja.

7. V interesu ustvarjanja možnosti za realno planiranje razvoja družboslovja, filozofije in humanistike sploh je potrebno prenehati z demagoškim poudarjanjem posamezne vloge te ali one izmed šol kot nekakšne nosilke humanistike. Vsaka šola naj raje do kraja pošteno pretehta svoje možnosti in ustrezno poskrbi zase, ne pa da obljublja drugim, kar nima niti za svoje potrebe. Takšnega nevspešnega blefiranja na Univerzi v Mariboru zadnja leta nismo mogli prežreti in preslišati.

Vlado Struk

DOSTA VALA BEŠE ZAJEBANCIJE! KONŠTANTINOVICU,
VEZI ČUOR OD BLUZE NA GLAVI!

BDAM
BDAM

ZLJAF
ZLJAF
ZLJAF

ZLJAF
ZLJAF

ZLJAF
BTAM

1945

KURAC, SAM JE BIO! ZNAS TI PARTIZANE... ČIM NADEŠ JEDNOG, ETO TEBI NJIH PUNO SVUD OKOLO... A I PRIFUGASTE GADNO, DALEKO SE ČUJE... ZATO ODMA DA SE SIPREMI I SKUPI RAKTJI I KOBASICE I ŠTO MA, PA DA SE BEZI U SUMU...

NIJE LJUDSKI VOZOVOD... TI SI SEBI OLAKŠO, A U MENE JOI UVER NAPUŠTENA KURČINA... HOĆU I JA!..

POMERI SE MALO, PISACU...

A black and white illustration of a bearded man, likely a king or noble, wearing a crown and armor. He is seated and holding a sword. The background is a simple grid pattern.

SLUSATE OVO: SREČAJE
 NEK DEŠERSKI VEČER
 V MARČNI OPOBROŠNI HOŠTI
 ZMOGLI DOLGI GOSTJE
 SO TVOJ AIR.

VZELI SMO IZPOD MARIH
 KAR TI POSREJALI V RASE
 ZEMLJA TE DOLEGE ČASE,
 ODKAR SI TU,
 VZELI, KAR V ZMOŠKIH MOČEH
 LISICE SO POSADILE,
 KI SO SINČA METLA POSLE
 TE V LAČNIH ZOBEH.

POKOŽILA VREŠE SEM
 TVOJO RAZBITO LOBANJO,
 DOČASO STRANCI, BERA VAPRO
 VES TIH IN TEM.

KJE DE JASNA OČI,
 KJE STA UŠNI OPOJNI?
 VZEM V SPOVOSTI SPOVOSTNI
 PVOKE VOJLIN REZI.

KAR SI? NE, TO NEŠ TI,
 TI SI SE ŠIRILA VAMU
 TU TE SMRT NE ŽIGANE,
 TU BO ŠE TVOJE OČI.

TU SE PONOŠI TVOJ SINČE,
 K NEKI GOSTJE, PROVAJA,
 RADAR BURJA ZAVIČA
 V NOČNI ČAS...

LAZ ŽRE IZ TEH VOJLIN
 REZ, NE BOM GLEDAL VARNICE,
 ZEMLJA, VZEM LOBANČE,
 MENI PUŠTI SPOVOSTI.

LUBA, PRIPI NOČI,
 VABI TE MESEČINA.